ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ (ΜΑΚΗΣ)
Γ. ΚΡΑΣΑΝΑΚΗΣ

ΠΕΡΙ ΘΥΣΙΩΝ, ΑΝΘΡΩΠΟΘΥΣΙΩΝ ΚΑΙ ΣΑΡΚΟΦΑΓΙΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΑΘΗΝΑ»
ΑΘΗΝΑ 2014

ΠΕΡΙ ΘΥΣΙΩΝ, ΑΝΘΡΩΠΟΘΥΣΙΩΝ ΚΑΙ ΣΑΡΚΟΦΑΓΙΑΣ

==========

ΤΟΥ ΑΔΑΜΑΝΤΟΥ (ΜΑΚΗ) Γ. ΚΡΑΣΑΝΑΚΗ

(Επίτιμου Δ/ντη Υπουργείου Πολιτισμού, συγγραφέα και Προέδρου Συλλόγου Κρητών και Φίλων Κρήτης Αγίας Παρασκευής)

Περιεχόμενα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο 3
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ..... 3
1. Η ΟΝΟΜΑΣΙΑ, ΤΑ ΕΙΔΗ ΚΑΙ Η ΤΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΘΥΣΙΑΣ 3
2. Η ΜΑΝΤΕΙΑ ΓΕΝΝΗΣΕ ΤΗΝ ΙΑΤΡΙΚΗ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ 6
3. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΘΥΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΧΑΙΑ..... 8
4. ΟΙ ΘΥΣΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΣΤΙΓΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΙΕΡΟ ΤΗΣ ΟΡΘΙΑΣ ΑΡΤΕΜΙΔΑΣ 9
5. ΤΑ ΕΘΙΜΑ (ΘΥΣΙΕΣ, ΜΑΓΟΙ ΚΛΠ) ΤΩΝ ΜΗΔΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΣΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΗΡΟΔΟΤΟ 10
6. ΟΙ ΘΥΣΙΕΣ, ΟΙ ΧΡΗΣΜΟΙ, ΟΙ ΟΙ ΚΑΛΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΚΟΙ ΘΕΟΙ ΣΤΟ ΜΑΝΤΙΟ ΤΩΝ ΔΕΛΦΩΝ 12
7. ΤΟ ΨΕΥΔΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΟΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗ 17
8. ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΘΥΣΙΕΣ – ΘΥΣΙΕΣ ΚΑΝΟΥΝ ΟΙ ΑΝΟΗΤΟΙ 20
9. Η ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΘΥΣΙΩΝ..... 21
10. ΠΕΡΙ ΣΑΡΚΟΦΑΓΙΑΣ 22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο..... 27
ΠΕΡΙ ΘΥΣΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΨΕΥΔΟΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΟΘΥΣΙΩΝΝ..... 27
1. ΟΙ ΘΥΣΙΕΣ ΣΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟΥΣ ΒΑΡΒΑΡΟΥΣ 27
2. ΤΟ ΨΕΥΔΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΣΗ ΑΝΘΡΩΠΟΘΥΣΙΩΝ ΣΤΑ ΑΝΕΜΟΣΠΗΛΙΑ ΑΡΧΑΝΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΜΙΝΩΙΤΕΣ..... 28
3. ΤΟ ΨΕΥΔΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΣΗ ΑΝΘΡΩΠΟΘΥΣΙΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΣ, ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ 33
4. ΤΟ ΨΕΥΔΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΡΗΞΗ ΤΟΥ ΗΦΑΙΣΤΕΙΟΥ ΤΗΣ ΘΗΡΑΣ..... 38
5 ΟΙ ΜΥΘΙΚΕΣ ΑΝΘΡΩΠΟΘΥΣΙΕΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΕΣ, ΑΛΛΑ ΗΘΙΚΟΠΛΑΣΤΙΚΕΣ 40
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 47
ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ: 47

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1°
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ

1. Η ΟΝΟΜΑΣΙΑ, ΤΑ ΕΙΔΗ ΚΑΙ Η ΤΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΘΥΣΙΑΣ

Η λέξη «θυσία» παράγεται από το θέμα του ρήματος θύω, έθυον, θύσω ... που σημαίνει καίω, θρυμματίζω, σφάζω κλπ κάτι και το καίω, καπνίζω κλπ, απ᾽ όπου και οι λέξεις: το θύον (= αρχαίο αρωματικό φυτό), το θυμίαμα, το θυσιαστήριο, το θύμα, ο θύτης κλπ. Συνεπώς θυσία σημαίνει η καύση, πράγματος ή όντος, εξ ου και ολοκαύτωμα = η πλήρη καύση του ζώου ή του πράγματος κατά τη θυσία.

Οι θυσίες ως προς το θυσιαζόμενο ήταν δυο λογιών, οι αιματηρές, δηλαδή αυτές που γίνονταν με σφαγή και καύση ζώου και οι αναίμακτες, δηλαδή αυτές που γίνονταν με απλώς με προσφορά και καύση πράγματος. Όλες οι θυσίες τελούνταν στο βωμό ενός συγκεκριμένου ιερού χώρου και στο όνομα του θεού που λατρευόταν εκεί. Σε κάθε πόλη παλιά υπήρχε και τουλάχιστον από ένα ιερό με βωμό, όπου γινόταν οι θυσίες. Σε πολλά από αυτά τα ιερά υπήρχαν και μαντεία, όπου γινόταν και μαντείες από τα σπλάχνα ή τα οστά του ζώου. Από τη μαντεία προέκυψε η ιατρική, αρχής αρχομένης από την νεκροτομή, όπως θα δούμε πιο κάτω. Οι θυσίες ζώων άλλες γινόταν με πλήρη καύση του ζώου, που τότε λεγόταν ολοκαύτωμα (τα ολοκαυτώματα συνηθιζόταν κυρίως στους Εβραίους), και άλλες με καύση μόνο μέρος του ζώου και τότε ήταν κάτι ανάλογο με τα γεύματα που γίνονται σήμερα στους γάμους, κηδείες κλπ, μόνο που σήμερα δε γίνεται καύση τμήματος κρέατος και τελετή για τη σφαγή του ζώου. Στους αρχαίους Έλληνες οι θυσίες ως προς την αιτία για την οποίαν τελούνταν διακρίνονταν σε αυτές που γίνονταν ως ικεσία προς κάποιο θεό προκειμένου να φέρει καλό πέρας σε αρρώστια ή σε ένα ταξίδι κλπ, σε αυτές που γίνονταν «ως ευχαριστία» προς το θεό και π.χ. για τη διάσωση από αρρώστια ή ναυάγιο ή πόλεμο κλπ και αυτές που γίνονταν για «εξιλέωση», δηλαδή για συγχώρεση από αμαρτία (κλοπή, φόνο κλπ). Κατά τη διάρκεια της θυσίας γινόταν και οι μαντείες. Στους Εβραίους η ιδέα της θυσίας είχε σκοπό να προμηθεύσει ένα εξιλασμό για την αμαρτία, ώστε να μπορούν οι πιστοί να Τον πλησιάζουν. Οι θυσίες έπρεπε να προσφέρονται σαν μια αντιπροσωπευτική και αντικαταστατική εξιλέωση για τις αμαρτίες των ανθρώπων, οι οποίες συμβολικά μεταφέρονταν στα ζώα που χρησίμευαν για να εξιλεώσουν και να κατευνάσουν την οργή τού Θεού κατά των αμαρτωλών (Λευιτ.1:1-7:38). Η αμαρτωλή ζωή των Ισραηλιτών παραδινόταν στα ζώα και η αποδοχή των προσφορών μεταφερόταν στους Ισραηλίτες. Το χυμένο αίμα των ζώων συμβολικά αντιπροσώπευε τη ζωή των λατρευτών που παραδινόταν εκούσια. Έτσι, ο Θεός δεχόταν τις θυσίες σαν εξιλέωση για τους λατρευτές, προστατεύοντας τους από τη θεία οργή.

Κατά καιρούς παρανοϊκοί άνθρωποι προσέφεραν θυσίες και σε δαιμόνια, για να βγάλουν τάχα μου από αμαρτωλούς ή άρρωστους ανθρώπους πονηρά πνεύματα και να τα βάλουν σε εξιλαστήρια

θύματα, που μετά σκότωναν. Οι λατρευτές, προσπαθούσαν να εξευμενίσουν το θέλημα των θεών τους με μαγικές δυνάμεις. Η θεωρία τού δεσμού της τράπεζας μιλάει για γεύμα με «ειδωλόθυτα», στο οποίο έπαιρναν μέρος οι λατρευτές και οι θεοί τους με την προοπτική να αναπτύξουν κοινωνία και παρέα.

Ο ταύρος (αρσενικό βόδι) ήταν το καταλληλότερο ζώο για θυσία, Σε εξαιρετικές περιπτώσεις θυσιαζόταν μία εκατοντάδα βοδιών και τότε η θυσία ονομαζόταν εκατόμβη. Τα προς θυσία ζώα έπρεπε να είναι τα υγιέστατα και τα καλύτερα του κοπαδιού. Η μυθολογία αναφέρει ότι η Πασιφάη γέννησε το Μινώταυρο ως τιμωρία, επειδή ο σύζυγος της Μίνωας θυσίασε στον Ποσειδώνα όχι τον καλύτερο ταύρο, αλλά ένα υποδεέστερο. Στα ζώα που θυσιάζονταν συμπεριλαμβάνονταν και ο κριός - πρόβατο, ο τράγος - αίγα, ο κάπρος (χοίρος) και ο πετεινός - κότες, ενώ άλλου είδους πουλερικά ή ψάρια δεν αποτελούσαν συνηθισμένη περίπτωση θυσίας. Οι ιερείς οδηγούσαν τα ζώα στο βωμό, δεμένα με σκοινί ή σηκώνοντάς τα, και οι ιέρειες, κυρίως παρθένες γυναίκες, κουβαλούσαν το κάνιστρο που περιείχε δημητριακά και το μαχαίρι της θυσίας, ένα δοχείο με νερό και θυμιατήρι. Στην τελετή παρευρίσκονταν συνήθως μουσικοί, ιδίως αυλητές.

Ο βωμός ήταν ένας είδος λίθινης τράπεζας με σχάρα. Πολλοί βωμοί στην αρχαϊκή περίοδο ήταν ακόμα χτιστοί, αλλά αργότερα επικράτησαν οι λαξευτοί σε λίθο ή μάρμαρο. Αφού οι παριστάμενοι σχημάτιζαν έναν κύκλο γύρω από το βωμό, γίνονταν διάφορες ενέργειες που αποτελούσαν το προοίμιο της θυσίας και καλούνταν "άρχεσθαι" και "κατάρχεσθαι". Περιελάμβαναν το πλύσιμο των χεριών, το ράντισμα του ζώου με νερό (αυτό γινόταν, για να δουν από το φέρσιμο του, αν είναι υγιές), και το πέταγμα άλφιτων ή φύλων δάφνης στο βωμό (κάτι ως το λιβάνισμα σήμερα) την ώρα που ο θύτης απηύθυνε προσευχή προς τον ουρανό.

Στη συνέχεια ο θύτης με το μαχαίρι της θυσίας έκοβε λίγες τρίχες από το μέτωπο του ζώου και τις έριχνε στη φωτιά (απάρχεσθαι), ενέργεια που ήταν η τελευταία στη σειρά των προετοιμασιών. Τα μικρότερα ζώα τα σήκωναν πάνω από το βωμό και τους έκοβαν το λαιμό, ενώ τα βόδια και τους ταύρους τα χτυπούσαν με πέλεκα στο σβέρκο και στη συνέχεια τούς έκοβαν την καρωτίδα. Το αίμα συλλεγόταν σε λεκάνη, για να ραντιστεί ο βωμός. Στη συνέχεια το ζώο γδερνόταν και τεμαχιζόταν. Καιγόταν μόνο το λίπος του από τα νεφρά, η καρδιά, το κεφάλι και τα πόδια. Το υπόλοιπο, αφού ψηνόταν, διαμοιραζόταν στους πιστούς συμμετέχοντες ως θυσιαστήριο γεύμα. Μάλιστα υπήρχαν και κανονισμοί σχετικά με το ποιος έπρεπε πρώτος να πάρει και πόσο. Κατά το καύσιμο καιγόταν ακόμα μικρές ποσότητες τροφών (άρτος, χυλός), ενώ χυνόταν κρασί στη φωτιά, για να δυναμώσει. Κανονικά δεν επιτρεπόταν σε κανένα να πάρει στο σπίτι του κρέας από τη θυσία.Ο άνθρωπος που πρόσφερε τη θυσία ονομαζόταν ικέτης, ανήκε στο θεό και ο φόνος του επέφερε μίασμα στην πόλη και ως εκ τούτου έπρεπε να της γίνει καθαρμός. Κατά τη θυσία οι πιστοί έθυαν αρωματικά φυτά ή ρητίνες (λιβάνι, σμύρνα, φύλα δάφνης, άλφιτα κ.α.) για ευωδία του χώρου. Επίσης άναβαν φανούς και έκαιαν το καλούμενο θύον (= αρωματικό φυτό), αλλά και ευωδίαζαν-λιβάνιζαν με καύση πλιγουριού (λευκά άλφιτα) ή φύλα δάφνης κ.α.

Στους Εβραίους, σύμφωνα με το Λευιτικό, οι αναίμακτες θυσίες γίνονταν με προσφορά σιμιγδάλι, που πάνω σε ένα μέρος από αυτό οι ιερείς έβαζαν λάδι και λιβάνι, και το τοποθετούσαν πάνω στο

θυσιαστήριο των ολοκαυτωμάτων. Το υπόλοιπο σιμιγδάλι που περίσσευε από την προσφορά ανήκε στους ιερείς. Στις αιματηρές θυσίες άλλοτε καιγόταν όλο το ζώο και τότε λεγόταν ολοκαύτωμα και άλλοτε μόνο ένα μέρος του ζώου, συνήθως το 1/3, και το υπόλοιπο γινόταν γεύμα στους ιερείς και στους συμμετέχοντες. Στις εβραϊκές θυσίες: Πρώτον, το ζώο έπρεπε να είναι άμωμο. Δεύτερον, το πρόσωπο που πρόσφερε τη θυσία έπρεπε να ταυτιστεί με το ζώο. Τρίτον, το πρόσωπο που πρόσφερε τη θυσία έπρεπε να θανατώσει το ζώο. Όταν γινόταν με πίστη, αυτή η θυσία παρείχε άφεση αμαρτιών. Μια άλλη θυσία που ορίστηκε την Ημέρα της Εξιλέωσης, περιγράφεται στο Λευιτικό κεφ 16, δείχνει την άφεση και την αφαίρεση των αμαρτιών. Ο αρχιερέας έπρεπε να πάρει δύο τράγους για θυσία περί αμαρτίας. Ο ένας από τους τράγους έπρεπε να θυσιαστεί ως προσφορά περί αμαρτίας για τον λαό του Ισραήλ (Λευιτικό 16:15) ενώ ο άλλος αφήνονταν ελεύθερος στην έρημο (Λευιτικό 16:20-22). Η προσφορά περί αμαρτίας παρείχε άφεση αμαρτιών, ενώ ο άλλος τράγος παρείχε την αφαίρεση της αμαρτίας.

Στην αρχαία Ελλάδα γινόταν και καύσιμο των οστών των νεκρών συνάμα με θυσίες ζώων, κάτι που σταμάτησε με την εξάπλωση των μινωικών νόμων, καθώς αναφέρουν ο Πλάτων (Μίνως) και ο Πλούταρχος (Σόλων), επειδή αυτό θεωρήθηκε βάρβαρο έθιμο. Από τις παραστάσεις στα αγγεία και στις σαρκοφάγους, όπως π.χ. σ' αυτές της Αγ. Τριάδος Κρήτης, βλέπουμε ότι οι μετέχοντες σε μια θυσία φρόντιζαν να είναι καθαροί και καλοντυμένοι, στόλιζαν τα κεφάλια τους με στεφάνια και στα κέρατα των ζώων έβαζαν κορδέλες, τους λημνίσκους.

Μινωική τελετή αιματηρής θυσίας με μουσικό να παίζει 7χορδη κιθάρα και Μινωίτες και μινωίτισες να φορούν εντυπωσιακές φορεσιές (Από τη λίθινη σαρκοφάγο Αγ. Τριάδας Κρήτης, 1400 π.Χ., Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου)

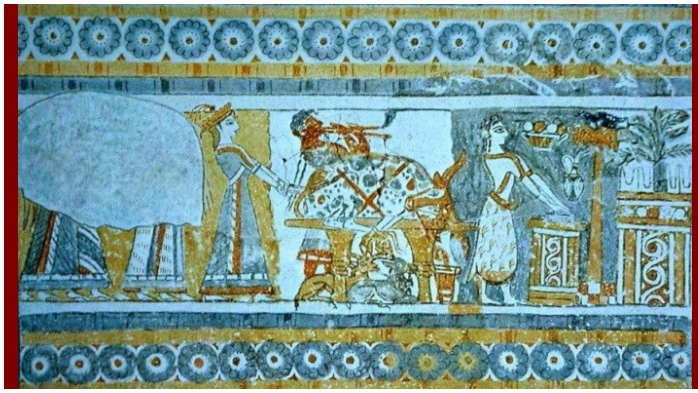

Μινωική τελετή θυσίας (σπονδών) με μουσικό που παίζει αυλό και δυο Μινωίτισες με εντυπωσιακές τουαλέτες. (Από τη λίθινη σαρκοφάγο Αγ.

Τριάδας Κρήτης, 1400 π.Χ., Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου)

2. Η ΜΑΝΤΕΙΑ ΓΕΝΝΗΣΕ ΤΗΝ ΙΑΤΡΙΚΗ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Ο Απόλλωνας, σύμφωνα με το Διόδωρο Σικελιώτη (5.74-77), δεν ήταν μόνο ο θεός της μουσικής, αλλά και ο θεός της μαντικής, ο πρώτος χρησμολόγος. Αυτός πρώτος βρήκε στην Κρήτη αφενός τα έγχορδα όργανα, το τόξο και την κιθάρα και τη μουσική της και αφετέρου την ιατρική από τη μαντική, πρβ: «Απόλλωνα δε της κιθάρας ευρετήν αναγορεύουσι και της κατ αυτήν μουσικής, έτι δε την ιατρικήν επιστήμην εξενεγκείν δια της μαντικής τέχνης γενομένης, δι ης το παλαιόν συνέβαινε θεραπείας τυγχάνειν τους αρρωστούντας, ευρετήν δε και του τόξου γενόμενον διδάξαι τους εγχωρίους τα περί την τοξείαν, αφ ης αιτίας μάλιστα παρά τοις Κρησίν εζηλώσθαι την τοξικήν και το τόξον κρητικόν ονομασθήναι …» (Διόδωρος Σικελιώτης 5.74-77).

Ο Διόδωρος Σικελιώτης (5, 67) αναφέρει επίσης ότι η θέμιδα, σύμφωνα με τους μύθους των Κρητών, ήταν εκείνη που εφεύρε τη μαντική, πρβ: «Ο Υπερίωνας, λένε (οι μύθοι των Κρητών), πως ήταν ο πρώτος που κατανόησε με την επιμέλεια και την παρατηρητικότητά του την κίνηση του ηλίου, της σελήνης και των υπολοίπων αστεριών, καθώς και τις εποχές που προκαλούνται από αυτά και τα δίδαξε στους άλλους να τα μάθουν και γι αυτό ονομάστηκε πατέρας τούτων των σωμάτων, σα να γέννησε τη θεωρία περί αυτών και τη φύση τους…… Για τη θέμιδα, λένε οι μύθοι, πως ήταν η πρώτη που εισηγήθηκε τη μαντική, τις θυσίες και τους θεσμούς, σχετικά με τους θεούς και δίδαξε την υπακοή στους νόμους και την ειρήνη. Γι αυτό το λόγο ονομάζονται θεσμοφύλακες και θεσμοθέτες οι άνθρωποι που διαφυλάσσουν τα ιερά και τα όσια των θεών και τους νόμους των ανθρώπων. Και ο Απόλλωνας, την ώρα που πρόκειται να δώσει χρησμούς, λέμε πως «θεμιτεύει» από το γεγονός ότι η θέμιδα ανακάλυψε τους χρησμούς» (Διόδωρος Σικελιώτη, 5, 67)

Νόμισμα Ελεύθερνας Κρήτης, 3ος αι. π.Χ., με κεφαλή της θεάς Δήμητρας Ελευθούς και του Απόλλωνα Σποδίου ή άλλως τοξότη και χρησμολόγου

Ο Διόδωρος Σικελιώτης (5, 74), όπως είδαμε πιο πριν, αναφέρει ότι στην Κρήτη ο Απόλλωνας εκτός των άλλων εφεύρε την ιατρική από τη μαντεία. Αναφέρει επίσης ότι ο Ασκληπιός, σύμφωνα με τα λόγια και τις μαντείες του πατέρα του, του Απόλλωνα, υποδείκνυε το κατάλληλο φάρμακο για την κάθε περίπτωση. Αυτά παρέδωσε στα παιδιά του και δίδασκε τους συντρόφους του ποια βότανα πρέπει να βάζει κανείς στις ανοιχτές πληγές, πως σταματά η αιμορραγία κλπ Επίσης ο Φιλόστρατος (Τα ες τον Τυανέα Απολλώνιο Γ, XLIV) αναφέρει ότι η μαντική έχει προσφέρει πολλά στους ανθρώπους , αλλά το μεγαλύτερο δώρο είναι η ιατρική. Κατ' άλλους αρχαίους συγγραφείς η μαντική είναι χάρισμα

θεού και κατ' άλλους τέχνη. Ο Πλούταρχος (50 – 120 μ.Χ.), που σημειωτέον ο ίδιος ήταν ένας από τους ιερείς και μάλιστα με αξίωμα ανώτατου βαθμού του Μαντείου των Δελφών , ενός μαντείου που ιδρύθηκε από τους Κρήτες, αναφέρει, σχετικά με τη μαντική: <<Ο θεός βεβαίως είναι μάντης και η μαντική τέχνη έχει να κάνει με το μέλλον με βάση παρόντα ή παρωχημένα, διότι κανενός πράγματος δεν είναι αναίτια η γένεση ούτε πέρα από τη λογική η πρόγνωση. Επειδή σε όλες τις περιπτώσεις τα όσα γίνονται ακολουθούν τα όσα έχουν γίνει και τα όσα θα γίνουν (ακολουθούν) αυτά που γίνονται και είναι συναρτημένα μαζί τους, σύμφωνα με τη διαδοχή που ξεκινά από την αρχή και τερματίζει στο τέλος, αυτός που ξέρει να συνδέει τις αιτίες μεταξύ τους σε ένα και τις συμπλέκει σύμφωνα με τη φύση, γνωρίζει και προλέγει, καθώς λέει ο Όμηρος (Ηλιάς Α 70) για το μάντη Κάλχα: «Τα όσα είναι, τα όσα θα είναι και τα πριν απ᾽ αυτά που είναι». (Πλούταρχος Περί του ΕΙ του εν Δελφοί;, 387, 6).

Επίσης ο Πλούταρχος (Περί του ΕΙ του εν Δελφοίς 385, 2) αναφέρει ότι η μαντική είναι έμπνευση, αλλά και συλλογισμός . Κάτι όπως ο συλλογισμός για παράδειγμα: «Αν το α ισχύει, το β θα γίνει». Λέει επίσης ότι όπως το μάτι θέλει φως, για να δει, έτσι και η μαντική θέλει φως, για να δει. Αυτό το φως το δίδει ο Απόλλωνας και γι αυτό αποκαλείται «Φοίβος» (από το φαος-φως, αντίθετο σκότος). Επομένως ο Πλούταρχος λέει ότι υπάρχουν άνθρωποι που διαβλέπουν πράγματα που θα γίνουν στο μέλλον από άλλα, εξ υπολογισμού των γεγονότων που συμβαίνουν τώρα.

Ανατρέχοντας επίσης στους αρχαίους συγγραφείς (Ηρόδοτο, Διόδωρο , Στράβωνα, Λαέρτιο, Πλούταρχο κλπ) βλέπουμε ότι οι μάντεις στην Αρχαία Ελλάδα δεν ήταν πρόσωπα τυχαία, αλλά της εκκλησίας και μάλιστα οι πιο μορφωμένοι από τους ιερείς. Άλλοι ήσαν γιατροί, σοφοί κλπ. Για παράδειγμα ο περίφημος συγγραφέας και σοφός της αρχαιότητας Πλούταρχος ήταν ένας από τους ιερείς του ναού και μαντείου των Δελφών και μάλιστα με ιερατικό αξίωμα . Ομοίως ο Επιμενίδης ο Κρήτας, που ήταν ένας από τους επτά ή οκτώ σοφούς της αρχαιότητας (μαζί με τον Περίανδρο), ήταν συνάμα ιερέας και μάντης στη Κνωσό. Απλά οι εν λόγω ιερείς δια μέσου της μαντικής προσπαθούσαν να επιλύσουν διάφορα θέματα, από πνευματικά μέχρι ιατρικά, για τα οποία δεν ήξεραν τον ορθό τρόπο επίλυσής τους με τα μέχρι τότε επιστημονικά δεδομένα. Ο λόγος και για τον οποίο παλιά τα μαντεία προστατεύονταν από την πολιτεία και ευλογούνταν από την εκκλησία

Ο Πλάτων (πολιτικός 290 d-e) αναφέρει ότι οι ιερείς και οι μάντεις έχουν πολύ μεγάλη σημασία και σεβαστή φήμη εξ αιτίας της σπουδαιότητας του έργου τους. Εξ αυτού στην Αίγυπτο δεν επιτρέπεται και ο βασιλιάς να κυβερνά, αν δεν έχει ιερατικό αξίωμα.

Ειδικότερα τα μαντεία της Ελλάδος ήταν κάτι όπως τα πανεπιστημιακά νοσοκομεία σήμερα και όχι μόνο. Οι μάντεις ήσαν πλήρως ενημερωμένοι όχι μόνο για τα θρησκευτικά θέματα, αλλά και για όλα τα υπόλοιπα (ιατρικά, κοινωνικά κλπ) και η ενημέρωσή τους αυτή γινόταν είτε από τους άλλους ιερείς είτε από συνεργάτες που είχαν προσλάβει (υπενθυμίζουμε π.χ. ότι ο Πλούταρχος ήταν ορισμένος από την Αμφικτιονία ως ανώτατο ιερατικό στέλεχος του Μαντείου Δελφών) και ως εξ αυτού ήταν και προφήτες και ψυχολόγοι και εμψυχωτές και αναλυτές και καθοδηγητές κλπ , άρα και οι διαμορφωτές της κοινής γνώμης της εποχής. Βλέποντας π.χ. οι μάντεις ότι ένας βασιλιάς φοβόταν να κάνει ένα πόλεμο για κάποιους λόγους, ενώ

έπρεπε να γίνει, εκείνοι από τη μια του έδιναν θετικό χρησμό και του αναπτέρωναν το ηθικό και από την άλλη, εμμέσως πλην σαφώς, του έδιναν και τη λύση του προβλήματος. Το αντίθετο γινόταν, αν οι μάντεις έβλεπαν ότι δεν έπρεπε να γίνει πόλεμος. Ο Μ. Αλέξανδρος ήταν ο πρώτος βασιλιάς που υπολόγισε σωστά τους μηχανισμούς και τη δύναμη των μαντείων. Για το λόγο αυτό, όταν περνούσε από κάποιο μαντείο, ελληνικό ή ξένο, για τυπικούς λόγους ζητούσε χρησμό, για να μην φανεί ότι δεν το υπολογίζει και από την άλλη είχε τους δικούς του ιερείς, συμβούλους κλπ που του έλεγαν τα πράγματα πως έχουν πραγματικά. Επίσης τα μαντεία εκτός από διαμορφωτές της κοινής γνώμης ήταν και από τις πιο επικερδείς επιχειρήσεις και γι αυτό κατά καιρούς είχαν γίνει πολλές διαμάχες για το ποιος ή ποιοι θα έχουν την κυριαρχία και την εκμετάλλευση τους. Για παράδειγμα στο 590 π.Χ. έγινε ο Α' Ιερός Πόλεμος μεταξύ των αμφιτρυώνων και της πόλης Κρίσας, που ήθελε να έχει συμμετοχή και αυτή στις υποθέσεις του ναού των Δελφών.

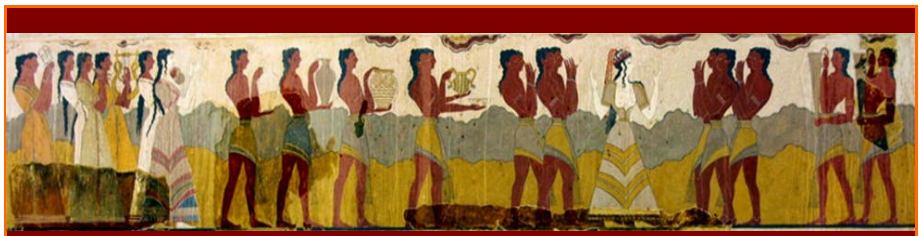

Τελετή μη αιματηράς θυσίας (σπονδών) σε τοιχογραφία των ανακτόρων της Κνωσού, 1600 – 1450 π.Χ. που φυλάσσεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου. Οι κούροι κουβαλούν τα ιερά υγρά: μέλι, οίνο κλπ και μια γυναικεία χορωδία παίζει κιθάρα, αυλό και κρόταλα . Όλοι φορούν πολυτελή ρούχα και μάλιστα κομμένα και ραμμένα στα μέτρα του χρήση, κάτι που ήταν πρωτόγνωρο για την εποχή τους.

3. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΘΥΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΧΑΙΑ

Ο Παυσανίας στα Αχαϊκά περιγράφει ως εξής μια τελετή θυσίας: *<< Οι Πατρείς τελούν και μια γιορτή Λάφρια για την Άρτεμη κάθε χρόνο, και στη γιορτή αυτή θυσιάζουν κατά ένα δικό τους τρόπο: γύρω στο βωμό στήνουν κυκλικά κορμούς δένδρων, ακόμα χλωρούς, καθένας των οποίων έχει ύφος δεκαέξι πήχεων εκεί μέσα, πάνω στο βωμό, ρίχνουν τα πιο ξερά ξύλα. Λίγο πριν από τη γιορτή κατασκευάζουν και μια άνοδο προς το βωμό ομαλότερη ρίχνοντας χώμα στα σκαλοπάτια του βωμού. Και πρώτα κάνουν μια πομπή μεγαλοπρεπέστατη για την Άρτεμη στο τέλος της πομπής έρχεται η παρθένος ιέρεια πάνω σε άρμα συρόμενο από ελάφια. Την επόμενη μέρα οργανώνουν πια τη θυσία και καταπιάνονται με ζήλο όχι μόνο η πόλη επίσημα, αλλά και οι πολίτες ως άτομα. Ρίχνουν ζωντανά στο βωμό όλων των ειδών πουλιά, των οποίων το κρέας τρώγεται, και παντός είδους ζώα θυσίας, και επιπλέον αγριογούρουνα και ελάφια και ζαρκάδια, άλλοι και νεογνά λύκων και άρκτων και άλλοι μεγάλους λύκους και άρκτους. Φέρνουν ακόμη πάνω στο βωμό και καρπούς ήμερων δένδρων. Κατόπιν βάζουν φωτιά στα ξύλα. Αυτή τη στιγμή έχω δει ζώα, μεταξύ των οποίων και αρκούδα, αλλά με το πρώτο ξεπέταγμα της φωτιάς να σπεύδουν με ορμή προς τα έξω και άλλα με τη δύναμή τους να ξεφεύγουν. Τα ζώα αυτά τα ξαναφέρνουν στην πυρά εκείνοι*

που τα είχαν ρίξει μέσα. Δεν θυμούνται να έχει κάνεις τραυματισθεί από τα θηρία. (Παυσανίας, Αχαϊκά 11- 13)

Πομπή θυσίας που συνοδεύεται από μουσικούς που παίζουν αυλό και λύρα, από το σπήλαιο στον Πιτσά Κορινθίας, 540 π.Χ.

4. ΟΙ ΘΥΣΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΣΤΙΓΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΙΕΡΟ ΤΗΣ ΟΡΘΙΑΣ ΑΡΤΕΜΙΔΑΣ

Η Άρτεμις ως Πότνια Θηρών, 660 π.Χ (Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο)

Ο Παυσανίας στα Λακωνικά αναφέρει ότι στο χώρο που βρίσκεται το ιερό της Ορθίας Αρτέμιδος στη Λακωνία λέγεται (υπήρχε ο μύθος που έλεγε) πως οι Αχαιοί (= οι πρώτοι κάτοικοι της περιοχής, τους οποίους κατέλαβαν οι επυλίδες Δωριείς και μαζί μετά αποτέλεσαν τους γνωστούς Σπαρτιάτες) τελούσαν κάποτε ανθρωποθυσίες, τις οποίες κατάργησε ο Λυκούργος, ο πρώτος νομοθέτης των Σπαρτιατών. Αναφέρει επίσης ότι μετά στο εν λόγω ιερό οι Σπαρτιάτες τελούσαν αγωνιστικές μαστιγώσεις εφήβων, προκειμένου, εννοείται , οι νέοι να μάθουν να υποφέρουν τον πόνο κατά τους βασανισμούς τους στις αιχμαλωσίες και όχι για κάποιο άλλο λόγο.

<< Στη μεθόριο μεταξύ Λακωνίας και Μεσσήνης, υπάρχει ένα μέρος που ονομάζεται Λιμναίον, στο οποίο υπάρχει το ιερό της Ορθίας Αρτέμιδος. Το ιερό αυτό υπήρχε εκεί ήδη πριν κατέβουν οι Δωριείς και καταλάβουν τους εκεί Αχαιούς και το ξόανο (ξύλινο άγαλμα) του ιερού της Ορθίας Αρτέμιδος προέρχεται από τους βάρβαρους (το εκ των βαρβάρων είναι ξόανον), το οποίο έκλεψε ο Ορέστης με την Ιφιγένεια από την Ταυρική και το έφερε στη Λακωνία .....>> (Παυσανίας Λακωνικά 2, 6-7).

<< Στο βωμό του ιερού αυτού αρχικά οι κάτοικοι των συνοικιών της Σπάρτης (Λιμνάτες, Κυνόσουρα, Μεσόα και Πιτάνη) έκαναν θυσίες στη θεά, για να λύσουν τις μεταξύ τους διαφορές, όμως όχι μόνο δεν τις έλυσαν, αλλά κατέληξαν να μαλώνουν μεταξύ τους και κατά τη συμπλοκή φονεύτηκαν πολλοί γύρω από το βωμό, ενώ όσοι επέζησαν υπέφεραν από λοιμούς. Για να σταματήσει ο λοιμός λέγεται ότι (και σφισιν επὶ τούτω γίνεται λόγιον) γίνονταν και ανθρωποθυσίες με κλήρο (θυομένου δε όντινα ο κλήρος επεναλάμβανε),. Ο Λυκούργος μετέβαλε το έθιμο αυτό με μαστιγώσεις εφήβων γύρω από τον

βωμό και έτσι γεμίζει με αίμα ο βωμός (Λυκούργος μετέβαλεν ες τες επί τοις εφήβοις μάστιγας, εμπίπλαταί τε ούτως ανθρώπων αίματι ο βωμός). Η ιέρεια κρατούσε το ξόανο ……. Την Αρτέμιδα οι Λακεδαιμόνιοι την ονομάζουν όχι μόνο Ορθία, αλλά και Λυγοδέσμα, διότι βρέθηκε μέσα σε έναν θάμνο από Λυγαριά, η οποία αφού τύλιξε τα κλαδιά της γύρω από το άγαλμα, το σήκωσε όρθιο…..>> (Παυσανίας Λακωνικά, 3, 16, 10-11).

Ο Πλούταρχος, σχετικά με την αγωγή των νέων στη Σπάρτη, αναφέρει: << Με τόση μεγάλη φροντίδα διέπρατταν τα παιδιά τις κλοπές στη Σπάρτη, ώστε διηγούνται, ότι κάποιος νέος έκλεψε μια μικρή αλεπού και την απέκρυψε κάτω από τον μανδύα του, ενώ τη μετέφερε, αν και ξεσκιζόταν η κοιλιά του από τα νύχια και τα δόντια του άγριου ζώου, αυτός όμως υπέμεινε τους πόνους, για να μη γίνει η ανακάλυψη της κλοπής και πέθανε. Αλλά αυτό είναι πιστευτό και από τη συμπεριφορά των σημερινών νέων, πολλοί από τους οποίους έχουμε δει να υπομένουν τον θάνατο από τα κτυπήματα πάνω στον βωμό της Ορθίας Αρτέμιδος. Όταν δειπνήσει ο «ειρην», διατάζει ξαπλωμένος ένα νεαρό να τραγουδήσει, ενώ σε κάποιον άλλο κάνει μιαν ερώτηση που χρειάζεται προσεκτική απάντηση. Π.χ. ποιος άνδρας είναι καλύτερος; Ή ποια είναι η ζωή του καλού; Έτσι τους συνήθιζαν να κρίνουν για τα σωστά και να αναπτύσσουν κάποια πρωτοβουλία γύρω από τα πολιτικά πράγματα. Γιατί το να μην μπορεί ο νέος να απαντήσει στην ερώτηση: Ποιος πολίτης είναι καλός ή Ποιος δεν είναι το θεωρούσαν γνώρισμα ψυχής νωθρής, χωρίς τον έρωτα της πολιτικής αρετής. Έπρεπε άλλωστε η απάντηση να αποδεικνύει το περιεχόμενο της σε σύντομο ουσιαστικό λόγο- όποιος απαντούσε λάθος, έπαιρνε τιμωρία: ο «ειρην» τον δάγκωνε στον αντίχειρα. Πολλές φορές μάλιστα ο «ειρην» τιμωρούσε τους παίδες μπροστά στους γέροντες και τους άρχοντες, για να δουν αυτοί αν τιμωρούσε λογικά κι όπως έπρεπε. Και την ώρα που έβαζε την τιμωρία δεν τον εμπόδιζαν, όταν όμως οι νεαροί έφευγαν, έδινε λόγο αν είχε περισσότερο από όσο έπρεπε φανεί σκληρός ή, αντίθετα, χαλαρός και άτονος….>>…..>>> (Πλουτάρχου, Λυκούργος, 18)

5. ΤΑ ΕΘΙΜΑ (ΘΥΣΙΕΣ, ΜΑΓΟΙ ΚΛΠ) ΤΩΝ ΜΗΔΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΣΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΗΡΟΔΟΤΟ

Ο Ηρόδοτος (Α 131), σχετικά με τα έθιμα (τους θεούς, τις θυσίες, τους μάγους κλπ) των Περσών, αναφέρει τα εξής:

«Ξέρω που οι Πέρσες έχουν τα ακόλουθα έθιμα: Δεν το έχουνε συνήθεια να φτιάχνουν και να στήνουνε αγάλματα και ναούς και βωμούς· αντίθετα όσους κάνουν τέτοια τους έχουν για μωρούς, κατά την γνώμη μου επειδή δεν πίστεψαν ποτέ τούς θεούς με ανθρώπινη μορφή, όπως λ.χ. οι Έλληνες. Οι

ίδιοι συνηθίζουν να ανεβαίνουν στα ψηλά βουνά και εκεί να προσφέρουν θυσίες στο Δία, αποκαλώντας Δία όλον τον ουράνιο θόλο. Κάνουν ακόμη θυσίες στον ήλιο και στη σελήνη, στη γη και στη φωτιά, στο νερό και στους ανέμους. Σ' αυτούς μονάχα τους θεούς θυσιάζουν από παλιά· αργότερα έμαθαν να θυσιάζουν και στην Ουρανία Αφροδίτη — κι αυτό το πήραν από τους Ασσυρίους και τους Άραβες. Οι Ασσύριοι ονομάζουν την Αφροδίτη Μύλιττα, οι Αράβιοι Αλιλάτ, οι Πέρσες Μίτρα. Ο τρόπος που οι Πέρσες θυσιάζουν στους παραπάνω θεούς είναι ο ακόλουθος: Δεν κάνουνε βωμούς, ούτε κι ανάβουν φωτιές από πάνω προκειμένου να θυσιάσουν· δεν κάνουνε σπονδές, ούτε χρησιμοποιούν αυλό, ούτε στεφάνια ούτε κριθάρια. Όταν κάποιος θέλει να θυσιάσει στον ένα ή τον άλλο θεό, οδηγεί το ζώο του σ' ένα χώρο καθαρό και επικαλείται το θεό, έχοντας στεφανώσει την τιάρα του κυρίως με μυρτιά. Δεν επιτρέπεται αυτός που θυσιάζει να εύχεται αποκλειστικά και μόνον για τον εαυτό του, για να του δώσει ο θεός αγαθά· αλλά προσεύχεται για το καλό όλων των Περσών και για του βασιλιά, αφού μέσα σ' όλους τους Πέρσες συμπεριλαμβάνεται κι αυτός. Κι όταν κόψει το σφάγιο σε κομμάτια και βράσει τα κρέατα, στρώνει από κάτω χόρτο τρυφερό, κυρίως τριφύλλι, κι από πάνω βάζει όλα τα κρέατα. Μετά από αυτή την τακτοποίηση, ένας μάγος, που είναι εκεί παρών, ψάλλει τη θεογονία· τέτοιο, όπως λένε οι ίδιοι, είναι το περιεχόμενο του άσματος. Χωρίς να παραστέκεται ένας μάγος, δεν επιτρέπεται σ' αυτούς να κάνουνε θυσία. Ύστερα, αυτός που κάνει τη θυσία, περιμένει για λίγο· μετά παίρνει τα κρέατα μαζί του και τα χρησιμοποιεί κατά τη θέλησή του.(Ηρόδοτος 1. 131-132)

Η ελληνική ονομασία «μάγοι» προέρχεται από την περσική (μηδική) «μάγοι», η οποία αρχικά είχε κάπως διαφορετική σημασία από ό,τι έχει σήμερα. Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο (Α 101, 120, 128, 132 και 140) αρχικά με την ονομασία «Μάγοι» ονομαζόταν μία από τις έξι γενεές (φυλές) των Μήδων, οι οποίες ήσαν οι εξής: Βούσες, οι Παρατακηνοί, οι Στρούχατες, οι Αριζανοί , οι Βούδιοι και οι Μάγοι. Όσοι ανήκαν στη φυλή των Μάγων δικαιούνταν να γίνουν ιερείς και συνεπώς να εκτελούν και τα καθήκοντα των ιερέων στους ναούς και τα καθήκοντα του ονειροκρίτη και των απόκρυφων τεχνών, κάτι όπως γινόταν και στη Βαβυλωνία με τους Χαλδαίους και στην Ελλάδα και στην Αίγυπτο με τους ιερείς – μαντεις. Τελετές και κηδείες δεν γινόταν στη Μηδία και στην Περσία χωρίς την παρουσία Μάγου (ιερέα από τη φυλή των Μάγων της Μηδίας), ο οποίος διάβαζε τη θεογονία τους. Οι εν λόγω μάγοι σκότωναν με το ίδιο τους το χέρι όλα τα ζωντανά για θυσίες, εκτός από σκύλο και άνθρωπο.

Η Μηδία ήταν αρχαία χώρα της Ασίας που βρισκόταν μεταξύ της Αρμενίας, της Ασσυρίας, της Περσίας, της Παρθίας και της Υρκανίας. Βρισκόταν στη σημερινή βόρεια Περσία και Ιράκ. Ο Μήδοι αρχικά είχαν υπόδουλους του Πέρσες. Αργότερα, επί βασιλιά των περσών Κύρου Α' , οι Πέρσες επαναστάτησαν και νίκησαν τους Πήδους και στο εξής ενοποιήθηκαν. Μετά την ενοποίηση όλων των φυλών και τοπικών βασιλείων της μεγάλης Περσίας το 550 π.Χ. ο Κύρος ο Β' και αργότερα ο γιος του Καμβύσης ο Β' αφαίρεσαν τα προνόμια της φυλής των Μάγων (ως ιερέων) μετά την προσπάθειά τους να διαβάλουν την αυτοκρατορία λόγω της απώλειας της επιρροής τους. Το 522 π.Χ., οι Μάγοι επαναστάτησαν και δημιούργησαν έναν εικονικό διάδοχο για το θρόνο, ο οποίος παριστάνοντας το νεότερο γιο του Κύρου, Σμερδή, πήρε την εξουσία.

Σημειώνεται επίσης ότι ο Ωριγένης υποστήριζε ότι οι Μάγοι κατάγονταν από τη Χαλδαία της Βαβυλωνίας. Στη Βαβυλώνας ζούσαν οι καλούμενοι Χαλδαίοι, οι οποίοι ως φυλή ήταν κάτι ως οι Μάγοι, δηλαδή το επάγγελμα τους ήταν η ιεροσύνη και οι απόκρυφες

«επιστήμες»: ονειροκρίτης, αστρολόγος, υπνωτιστής κλπ και των οποίων το δόγμα ήταν παρόμοιο με αυτό των ιερέων-μάντεων της Αιγύπτου.

6. ΟΙ ΘΥΣΙΕΣ, ΟΙ ΧΡΗΣΜΟΙ, ΟΙ ΟΙ ΚΑΛΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΚΟΙ ΘΕΟΙ ΣΤΟ ΜΑΝΤΙΟ ΤΩΝ ΔΕΛΦΩΝ

Α. Η ΙΔΡΥΣΗ, ΟΙ ΘΥΣΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΧΡΗΣΜΟΙ ΣΤΟ ΜΑΝΤΕΙΟ ΔΕΛΦΩΝ

Σύμφωνα με τον Ομηρικό Ύμνο «Εις (Πύθιο) Απόλλωνα», άρα με την αρχαιότερη και πιο έγκυρη μαρτυρία ο ναός του Απόλλωνα στους Δελφούς κτίστηκε από τον ίδιο τον Απόλλωνα και οι πρώτοι κάτοικοι της περιοχής ήσαν κάποιοι γενναίοι ναυτικοί από την Κνωσό, της Μινωικής Κρήτης, τους οποίους οδήγησε εκεί ο Απόλλωνας και τους έκανε ιερείς του, άρα ο ναός και το μαντείο των Δελφών ήταν έργο κρητικό.

Σύμφωνα με τον Πλούταρχο και τους άλλους αρχαίους συγγραφείς στο βάθος του ναού του Απόλλωνα στους Δελφούς υπήρχε ένας απαγορευμένος για το κοινό χώρος, το καλούμενο άδυτο, όπου βρισκόταν ένας τρίποδας πάνω στον οποίο καθόταν η καλουμένη Πυθία, η οποία με εκστασιασμό έβγαζε διαφόρους ήχους, που μετατρεπόντουσαν σε χρησμούς από τους μάντεις του ναού. Οι ιερείς πριν θυσιάσουν το ζώο χρησιμοποιούσαν διάφορες τεχνικές, για να δουν αν ήταν υγιές. Αν το θυσιαζόμενο ζώο ήταν ταύρος, του έδιναν να φάει αλεύρι και αν ήταν κάπρος, του έδιναν να φάει ρεβιθιά και αν τα έτρωγαν (τις εν λόγω τροφές δεν τις τρώνε τα ζώα αυτά σε φυσιολογική κατάσταση), σήμαινε ότι τα ζώα αυτά ήταν άρρωστα και δεν έπρεπε να θυσιαστούν. Αν το θυσιαζόμενο ζώο ήταν κατσίκα, την έβρεχαν με κρύο νερό και αν την έπιανε τρέμουλο, σήμαινε ότι ήταν άρρωστη και δεν έπρεπε να θυσιαστεί. Το ζώο θυσιαζόταν στο βωμό των Χίων, ενώ ο θεοπρόπος έπρεπε να θυσιάσει πρόβατα ή γίδια στην ιερή εστία μαζί με τον πρόξενο της πόλης του. Ένα μέρος από τις θυσίες το έπαιρναν οι κάτοικοι των Δελφών. Αφού τέλειωναν με τις θυσίες, η Πυθία έπαιρνε την άδεια από τους ιερείς να μπει στο ναό.

Ο Πλούταρχος (Περί των εκλελοιπότων χρηστηρίων, 49), που σημειωτέο ο ίδιος ήταν ένας από τους ιερείς του μαντείου των Δελφών (50 – 120 μ.Χ.), αναφέρει ότι πριν πάει η Πυθία στη χρηστήριο τελούνταν θυσία ταύρου ή κατσίκας ή κάπρου, ώστε από εκεί να φανεί το εάν η Πυθία έχει την εύνοια των θεών γι αυτό που πάει να κάνει. Ο Πλούταρχος (Περί του μη χραν έμμετρα νυν την Πυθια, 6) αναφέρει επίσης ότι η Πυθία κατέβαινε στο χρηστήριο με δάφνη, χωρίς γέλιο, στολίδια και μύρα και θυμιάζοντας με κρίθινο αλεύρι. Αναφέρει επίσης ότι η Πυθία κατέβαινε στο χρηστήριο με δάφνη και κάνοντας θυμίαμα με αλεύρι κρίθινο, χωρίς γέλιο, χωρίς στολίδια, χωρίς μύρα, αλλά απλά ντυμένη. Στη συνέχεια η Πυθία, ύστερα από εκστασιασμό, ανέβαινε στον καλούμενο τρίποδα. Όσην ώρα η Πυθία έκανε τα παραπάνω ο θεοπρόπος έπρεπε να κάνει αγνές σκέψεις και νε λέει ευοίωνες λέξεις. Καθώς η Πυθία βρισκόταν στο άντρο, οι ιερείς της έκαναν ερωτήσεις κι εκείνη έβγαζε ακατάληπτες κραυγές τις οποίες "αποκρυπτογραφούσε" ο ειδικά για το ζήτημα ιερέας, ο "προφήτης" , τις κατέγραφαν σε εξάμετρο και τις παρέδιναν στον θεοπρόπο. Οι εξάμετροι χρησμοί καταργήθηκαν περίπου στα ελληνιστικά χρόνια.

Β. Ο ΚΑΘΑΡΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΠΕΛΑΝΟΣ

Αυτός που ήθελε να πάρει χρησμό, ο καλούμενος "θεοπρόπος, από το Μαντείο των Δελφών θα έπρεπε να κάνει πρώτα απ᾽ όλα τον καλούμενο καθαρμό. Στη συνέχεια ο «θεοπρόπος» κατέθετε στο βωμό τον "πέλανο", ο οποίος ήταν μια ωραία ψωμόπιτα, κάτι ως οι άρτοι σήμερα, που συνοδεύονταν και από καταβολή χρημάτων. Αν ζητούσε χρησμό για πόλη, οι πίτες ήταν περισσότερες, ίσως έξι με δέκα. Ο καθαρμός προέβλεπε αφενός πνευματική και σωματική κάθαρση και αφετέρου θυσία ζώου εκ μέρους του πολίτη και προσευχές και ικεσίες εκ μέρους του ιερέα. Ξακουστοί ιερείς καθαρμών ήταν οι Κρητες: Επιμενίδης, Χρυσανωρ κ.α.

Σχετικά με τους καθαρμούς ο Φιλόστρατος (Τα ες τον Τυανέα Απολλώνιο Α και Β′, VIII και XXXVI) αναφέρει ότι αυτοί γίνονταν με προσευχές και νηστεία και χωρίς αυτά δεν δίδονταν χρησμός. Η νηστεία προέβλεπε αποφυγή κρασιού τουλάχιστον τρεις μέρες και εμψύχων τροφών (κρέατος και προϊόντων του) τουλάχιστον μια μέρα, καθώς και μη κατανάλωση κουκιών τουλάχιστον μια μέρα. Τα κουκιά, επειδή θεωρούνταν δυσκολοχώνευτα και το κρασί και το κρέας, γιατί η κατανάλωσή τους θεωρούνταν ότι δημιουργεί ακάθαρτο και βλαβερό νου και μη νηφάλια ψυχή. Ειδικότερα η διατροφή πριν από τους χρησμούς ήταν νερό, λαχανικά και ξηροί καρποί.

Σχετικά με τους καθαρμούς και τους εξαγνισμούς επί φόνου ο Απολλώνιος Ρόδιος (4, 693) αναφέρει ότι αυτοί γίνονταν με τον εξής τρόπο: Σφάζονταν μια γουρούνα που ακόμη βύζανε και με το αίμα της έπλυναν τα χέρια εκείνου για τον οποίο γινόταν ο καθαρμός, ο οποίος πρωτύτερα κάθονταν καθιστός και με τα χεριά του σκέπαζε τα μάτια του. Την ώρα της κάθαρσης (πλύσης) κάποιος έλεγε το κρίμα που έκανε αυτός για τον οποίο γινόταν ο καθαρμός και ο ίδιος έκανε προσευχές (ικεσίες) στον καθάρσιο Δία, ενώ στη φωτιά καιόταν οι καλούμενες πίτες «πέλας».

Γ. Ο ΕΚΣΤΑΣΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΥΘΙΑΣ ΣΤΟΥΣ ΔΕΛΦΟΥΣ

«Όλο το πλήθος των ποιητών, κάτοικοι της Αττικής, τραγουδούν την δόξα σου, Θεέ, φημισμένε κιθαρωδέ. γιέ του μεγάλου Δία, πλάι σ' αυτή την χιονοστεφανωμένη κορυφή, εσύ που αποκαλύπτεις στους θνητούς τους αιωνίους και αλάθητους χρησμούς. Τραγουδούν που κατέκτησες τον προφητικό τρίποδα, που φυλαγόταν από άγριο δράκοντα, όταν με τα βέλη σου διαπέρασες το κουλουριασμένο τέρας, που, αφού σύρριξε τρομακτικά, ξεψύχησε. (Δελφικός

ύμνος στον Απόλλωνα , 138 π.Χ., του Λιμένιου του Θοίνου, Αθηναίου)

Η κύρια μαντική που εφαρμόζονταν στους Δελφούς στηριζόταν στην έκσταση της μάντισσας ή άλλως Πυθίας, ο οποίος προκαλούνταν από αναθυμιάσεις που έβγαιναν από ένα χάσμα που υπήρχε εκεί. Κατ' άλλους η έκσταση προκαλούνταν από το μάσημα ή το κάπνισμα φύλλων δάφνης και την ανάλωση νερού από την πηγή Κασταλία, δηλαδή από κατανάλωση διαφόρων διεγερτικών ουσιών. Ωστόσο στο Μαντείο των Δελφών υπήρχαν και όλα τα άλλα είδη μαντικής. Ο ήρωας Παρνασσός, αναφέρεται από τους αρχαίους συγγραφείς (Παυσανίας, Χ, 6,1), ότι ήταν οιωνοσκόπος, δηλαδή προφήτευε παρατηρώντας το πέταγμα των πουλιών. Ο Δελφός και ο Αμφικτύωνας ερμήνευαν τα όνειρα και μάντευαν από τα εντόσθια των ζώων. Οι ντόπιοι ιερείς, οι Πυρκόοι, χρησιμοποιούσαν τη φωτιά και τη θυσία, για να κάνουν μαντείες. Οι νύμφες Θρίες μάντευαν ρίχνοντας πετραδάκια, που ήταν αρχικά της Αθηνάς. Επικράτησε όμως όλων η Πυθία και η έκσταση. Υπήρχε επίσης και μια απλούστερη μαντική, η κληρομαντεία. Η ερώτηση που κατέθετε ο θεοπρόπος έπρεπε να είναι με δύο επιλογές: θα γίνει αυτό ή εκείνο, να κάνω τούτο ή το άλλο. Η τελετή γινόταν δημόσια στο ναό, με την Πυθία να τραβάει από ένα λέβητα έναν από τους δύο κλήρους (κουκιά).

Ο Πλούταρχος (Περί των εκλελοιπότων χρηστηρίων 433, 42), που, υπενθυμίζεται ότι ο ίδιος ήταν ένας από τους ιερείς και μάλιστα με αξίωμα ανώτατου βαθμού του μαντείου των Δελφών, σχετικά με το πώς δημιουργήθηκε, αλλά και τον τρόπο που γινόταν ο εκστασιασμός στις Πυθίες στο μαντείο των Δελφών, λέει ότι εκεί που ιδρύθηκε το μαντείο των Δελφών υπήρχαν χάσματα που έβγαιναν αναθυμιάσεις και μια μέρα έπεσε μέσα ένας βοσκός ονόματι Κορήτας, ο οποίος όταν τον έβγαλαν άρχισε να λέει προφητείες και έτσι εκεί ιδρύθηκε το μαντείο.

Ο Διόδωρος Σικελιώτη αναφέρει επίσης τα εξής: «Λέγεται ότι στο παρελθόν οι κατσίκες βρήκαν το μαντείο. Εξαιτίας μάλιστα των κατσικιών δίνονται μέχρι σήμερα οι χρησμοί στους Δελφούς. Λένε πως ο τρόπος που βρέθηκε είναι ο εξής: σ' εκείνη την περιοχή υπήρχε ένα χάσμα, όπου βρίσκεται σήμερα το άδυτο του ναού και γύρω απ' αυτό έβοσκαν κατσίκες, γιατί δεν κατοικούνταν ακόμη οι Δελφοί, κι όταν πλησίαζε μια κατσίκα στο χάσμα και προσέβλεπε προς αυτό πηδούσε περίεργα κι έβγαζε μια διαφορετική φωνή απ' ότι προηγουμένως. Ο γιδοβοσκός πρόσεξε το παράδοξο κι αφού πλησίασε στο χάσμα για να δει τι συμβαίνει, έπαθε το ίδιο με τα κατσίκια. Όπως κι εκείνα, έκανε παρόμοια μ' αυτούς που μπαίνει ο θεός μέσα τους και άρχισε να προλέγει τα μελλούμενα. Μετά απ' αυτό, αφού διαδόθηκε η φήμη στους ντόπιους για το τι παθαίνουν όσοι πλησίαζαν στο χάσμα, πήγαιναν στη περιοχή όλο και περισσότεροι. Γιατί ήταν παράδοξο που έμπαινε ο θεός μέσα σε όσους πλησίαζαν. Γι' αυτές τις αιτίες το μαντείο ήταν άξιο θαυμασμού και θεώρησαν ότι είναι χρηστήριο της Γης. Και για κάποιο διάστημα όσοι ήθελαν να πάρουν χρησμό πήγαιναν στο χάσμα και έδιναν μεταξύ τους τις μαντείες. Μετά απ' αυτά, επειδή πολλοί χάνονταν στο χάσμα και εξαφανίζονταν, φάνηκε καλό σ' αυτούς που κατοικούσαν στη γύρω περιοχή, για να μη κινδυνεύει κανένας, να καταστήσουν προφήτισσα για όλους μια γυναίκα και μέσω αυτής να δίνονται οι χρησμοί. Γι' αυτήν μάλιστα κατασκεύασαν και ένα μηχάνημα, πάνω στο οποίο ανέβαινε, ώστε να μπαίνει ο θεός

μέσα της με ασφάλεια και να δίνει έτσι χρησμούς σ' όσους ήθελαν. Κι αυτό το μηχάνημα είχε τρεις βάσεις, γι' αυτό γι' ονομάστηκε τρίποδας. Εξαιτίας αυτού του κατασκευάσματος όλοι άρχισαν να κάνουν απομιμήσεις· μέχρι και σήμερα κατασκευάζουν χάλκινους τρίποδες. ….. Ως μάντισσες θεσπίστηκαν από παλιά οι παρθένες, επειδή από τη φύση τους είναι αμόλυντες και ταίριαζαν και στην Άρτεμη. Σ' αυτές ανάθεσαν να τηρούν τα απόρρητα όσων έπαιρναν χρησμό. Στα νεότερα χρόνια, λένε, ο Εχεκράτης ο Θεσσαλός, αφού πήγε στο χρηστήριο και είδε την παρθένο που έδινε χρησμό, την ερωτεύτηκε για την ομορφιά της και την πήρε μαζί με τη βία. Εξαιτίας αυτού του γεγονότος οι Δελφοί όρισαν να μη χρησμοδοτεί πλέον παρθένα αλλά μεγάλη γυναίκα ηλικίας πενήντα χρονών. Την έντυσαν με ρούχα παρθένου, για να θυμίζει την παλιά προφήτισσα. Αυτά είναι οι μύθοι που σχετίζονται με την εύρεση του μαντείου». (Διόδωρος Σικελιώτη, Ιστορική Βιβλιοθήκη XVI, 26, 1-6)

Δ. ΟΙ ΚΑΛΟΙ ΚΑΙ ΚΑΚΟΙ ΘΕΟΙ

Ο αρχαίος Έλληνας συγγραφέας Πλούταρχος (50 – 120 μ.Χ.), που σημειωτέον ήταν και ένας από τους αρχιερείς του μαντείου των Δελφών, σχετικά με τις θυσίες, αναφέρει ότι υπάρχουν καλοί και κακοί θεοί και οι πιστοί των καλών θεών τους τελούν θυσίες και οι πιστοί των κακών θεών τελούν ανθρωποθυσίες. Για τον Πλούταρχο καλοί θεοί ήταν ο Δίας, ο Απόλλων κ.α. και δαίμονας ο Διόνυσος, δηλαδή ο θεός που άλλοι άνθρωποι της εποχής του Πλούταρχου τον θεωρούσαν απλώς θεό του ποτού και της ακολασίας. Και παρότι ο Πλούταρχος αναφέρει ότι οι πιστοί των κακών θεών τελούσαν ανθρωποθυσίες δεν αναφέρει κάποια από αυτές, πλην μόνο μιλά για ανθρωποθυσίες που γίνονταν τάχα μου στον παρελθόν της εποχής του. Συγκεκριμένα και σχετικά με τις θυσίες, ο Πλούταρχος στο σύγγραμμά του «Περί των Εκλελοιπότων Χρηστηρίων», αναφέρει τα εξής: «Όσον αφορά λοιπόν τις μυστηριακές τελετές, μέσα στις οποίες μπορεί να βρει κανείς τα πιο τρανά σημάδια που φανερώνουν και αφήνουν να διαφαίνεται η αλήθεια σχετικά με τους δαίμονες, «από ευλάβεια ας μη μιλήσω», όπως λέει ο Ηρόδοτος, ενώ για τις γιορτές και τις θυσίες που είναι σαν μέρες αποφράδες και σκυθρωπές, κατά τις οποίες γίνονται ωμοφαγίες, διαμελισμοί (των θυμάτων), νηστείες, θρήνοι, ενώ σε πολλά μέρη ακούγονται λόγια αισχρά μέσα στα ιερά, «μανιασμένοι αλαλαγμοί έξαλλων ανθρώπων που ρίχνουν προς τα πίσω το κεφάλι», θα έλεγα πως δεν γίνονται για κανέναν από τους θεούς, αλλά για να αποτρέψουν τους κακούς δαίμονες και είναι πράξεις εξευμενισμού και καταπράυνσης. **Όσο για τις ανθρωποθυσίες που γίνονταν παλιά, ούτε μπορεί να πιστέψει κανείς πως τις απαιτούσαν οι θεοί, ή πως τις καλοδέχονταν, ούτε θα ανέχονταν χωρίς λόγο οι βασιλείς και οι στρατηγοί να προσφέρουν τα παιδιά τους, να τα θυσιάζουν και να τα σφάζουν**, αλλά (τις ανέχονταν) προσπαθώντας να εξευμενίσουν και να ικανοποιήσουν την οργή και την βαρυθυμία σκληρών, δύστροπων και εκδικητικών (δαιμόνων), ή τους τρελούς και βασανιστικούς έρωτες ορισμένων που δεν μπορούν, ούτε θέλουν να έρθουν σε επαφή με σώματα, ούτε μέσω των σωμάτων. Όπως ο Ηρακλής πολιορκούσε την Οιχαλία για μια παρθένα, έτσι συχνά δυνατοί και άγριοι δαίμονες, που αναζητούν ψυχή ανθρώπινη κλεισμένη μέσα σε σώμα, στέλνουν επιδημίες στις πόλεις, αφορία στη γη, ανακινούν πολέμους και επαναστάσεις, μέχρις

ότου καταφέρουν να αποκτήσουν αυτούς που επιθυμούν» (Πλούταρχος, «Περί των Εκλελοιπότων Χρηστηρίων)

Ο ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ (Ελληνικά αίτια 38) αναφέρει και το εξής γεγονός, που δεν είναι ούτε πραγματικό γεγονός ούτε και ανθρωποθυσία, όπως λένε μερικοί, αλλά μια μυθική ιστορία με φόνους (άλλο φόνος και άλλο ανθρωποθυσία) με ηθικό δίδαγμα για το τι πρέπει να παθαίνει όποια γυναίκα κακοποιεί τα παιδιά της: «**Λένε ότι** οι θυγατέρες του Μινύου, η Λευκίππη, η Αρσινόη και η Αλκαθόη, τρελάθηκαν, θέλησαν να φάνε ανθρώπινη σάρκα και έβαλαν κλήρο για τα παιδιά τους. Ο κλήρος έπεσε στη Λευκίππη να δώσει τον γιο της Ίππασο να κομματιαστεί. Οι άνδρες τους, που φόρεσαν πένθιμα ρούχα από τη λύπη και το πένθος τους, ονομάστηκαν «Ψολόεις» (πενθηφορούντες), ενώ οι ίδιες ονομάστηκαν «Ολείαι», δηλαδή φόνισσες. Μέχρι και σήμερα ακόμα, οι κάτοικοι του Ορχομενού, έτσι ονομάζουν τις γυναίκες που κατάγονται από την οικογένεια αυτή. Κάθε χρόνο, στη γιορτή των Αγριωνίων, οργανώνεται **αναπαράστασ**η της φυγής και της καταδίωξής τους από τον ιερέα του Διονύσου που κρατάει ξίφος. Αν πιάσει κάποια, μπορεί να τη φονεύσει – και στη δική μου εποχή, ο ιερέας Ζωίλος φόνευσε μία από αυτές. Τούτο όμως δεν ωφέλησε καθόλου τους κατοίκους. Αντίθετα, ο Ζωίλος αρρώστησε από κάποια ασήμαντη πληγή, η οποία μολύνθηκε για πολύ καιρό και πέθανε. Οι κάτοικοι του Ορχομενού, ενεπλάκησαν σε δίκες για τις βλάβες, αφαίρεσαν το ιερατικό αξίωμα από την οικογένεια του Ζωίλου, διαλέγοντας για τη θέση αυτή τον καλύτερο άνθρωπο της πόλης τους. (Πλούταρχος – Ελληνικά αίτια 38)

Ο Πλούταρχος στο «Περί των εκλελοιπότων χρηστηρίων, 49», σχετικά με τον τρόπο που τελούνταν οι θυσίες, αναφέρει ότι πριν πάει η Πυθία στη χρηστήριο γινόταν πρώτα θυσία ταύρου ή κατσίκας ή κάπρου, ώστε από εκεί να φανεί αν η Πυθία έχει την εύνοια των θεών γι αυτό που πάει να κάνει. Ο Πλούταρχος στο «Περί του μη χραν έμμετρα νυν την Πυθια», αναφέρει και ότι η Πυθία κατέβαινε στο χρηστήριο με δάφνη, χωρίς γέλιο, στολίδια και μύρα και θυμιάζοντας με κρίθινο αλεύρι, χωρίς γέλιο, χωρίς στολίδια, χωρίς μύρα, αλλά απλά ντυμένη.. Στη συνέχεια η Πυθία, ύστερα από εκστασιασμό, ανέβαινε στον καλούμενο τρίποδα. Όσην ώρα η Πυθία έκανε τα παραπάνω ο θεοπρόπος έπρεπε να κάνει αγνές σκέψεις και νε λέει ευοίωνες λέξεις. Καθώς η Πυθία βρισκόταν στο άντρο, οι ιερείς της έκαναν ερωτήσεις κι εκείνη έβγαζε ακατάληπτες κραυγές τις οποίες "αποκρυπτογραφούσε" ο ειδικό για το ζήτημα ιερέας, ο "προφήτης" , τις κατέγραφαν σε εξάμετρο και τις παρέδιναν στον θεοπρόπο. Οι εξάμετροι χρησμοί καταργήθηκαν περίπου στα ελληνιστικά χρόνια.

Ε. ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΜΑΝΤΕΙΩΝ

Με την επικράτηση του Χριστιανισμού οι Δελφοί, όπως και τα άλλα μαντεία παρακμάζουν. Το ιερό εγκαταλείπεται και ο τελευταίος χρησμός της Πυθίας λέγεται πως δόθηκε στον αυτοκράτορα Ιουλιανό τον παραβάτη (361-363 μ.Χ.) που είχε προσπαθήσει να ξαναζωντανέψει το μαντείο Δελφών. Ο χρησμός αυτός έλεγε τα εξής: «Είπατε τω βασιληι , χαμαί πέσε δαίδαλος αυλά, Ουκέτι Φοίβος έχει καλύβαν ου μαντίδα δάφνην, ου παγάν λαλεούσαν, απέσβετο και λάλον ύδωρ» = «Πέστε του βασιλιά ότι γκρεμίστηκαν οι πλουμιστές αυλές εχάθη, δεν έχει ο Φοίβος πια καλύβι, ούτε η προφήτισσα έχει δάφνη , μήτε πηγή που να λαλά και το μελητικό νερό βουβάθη». Το 394 μ.Χ.

δόθηκε οριστικό τέλος στη λειτουργία του μαντείου με διάταγμα του βυζαντινού αυτοκράτορα Θεοδοσίου Α΄.

7. ΤΟ ΨΕΥΔΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΟΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗ

Ορισμένοι λένε πως ο Πλούταρχος αναφέρει ότι ο Θεμιστοκλής πριν από τη ναυμαχία της Σαλαμίνος θυσίασε τρεις αιχμαλώτους Πέρσες στο Διόνυσο, κάτι που δεν είναι έτσι. Η αλήθεια είναι ότι ο Πλούταρχος αναφέρει πως ο Λεσβίος ιστορικός Φανίας αναφέρει («Ταύτα μεν ουν…..Φανίας ο Λέσβιος είρηκε») πως λέγεται, υπάρχει φήμη («λέγονται κατά τι λόγιον») ότι κατόπιν παρότρυνσης του μάντη Ευφραντίδη («του μάντεως Ευφραντίδου κελεύσαντος») και παρά την έκπληξη του Θεμιστοκλή («Εκπλαγέντος δε του Θεμιστοκλέους ως μέγα το μάντευμα και δεινόν») θυσιάστηκαν στην Ναυαρχίδα του τρεις Πέρσες αιχμάλωτοι στον ωμηστή Διόνυσο. Συνεπώς εδώ δεν έχουμε μαρτυρία πραγματικού γεγονότος, αλλά μια φήμη και τίποτε περισσότερο και η οποία, όπως θα δούμε πιο κάτω, είναι ψευδή

Συγκεκριμένα ο Πλούταρχος στο βιβλίο του Θεμιστοκλής (κεφ. 13) αναφέρει ότι σύμφωνα με το Λέσβιο Φανία, που είναι ένας φιλοσοφημένος άνθρωπος και καλός ιστορικός, στη ναυαρχίδα του Θεμιστοκλή προσήλθαν την ώρα που θυσίαζε τρεις εμφανίσιμοι αιχμάλωτοι, που ήταν παιδιά της Σανδαύκης, αδελφής του Ξέρξη, και του Αρταυκου. Βλέποντάς τους ο μάντης Ευφραντίδης και καθώς την ίδια στιγμή πετάχτηκε από το θυσιαστήριο μια μεγάλη και δυνατή φλόγα και, επίσης, ακούστηκε ένα φτέρνισμα από τα δεξιά, έπιασε το Θεμιστοκλή από το χέρι και τον παρακινούσε να αρχίσει τη θυσία του με τους νέους , προσφέροντάς τους στον Ωμηστή Διόνυσο, και μόνο έτσι να κάμει την παράκλησή του στο θεό, κάτι που θα εξασφάλιζε στους Έλληνες τη σωτηρία και τη νίκη. Ο Θεμιστοκλής εξεπλάγη από τη ζητούμενη μεγάλη και φοβερή θυσία («εκπλαγέντος δε του Θεμιστοκλέους ως μέγα το μάντευμα και δεινόν»), αλλά, όπως γίνεται πολλές φορές σε στιγμές κρισίμων περιστάσεων και μεγάλων δοκιμασιών, το πλήθος, που το συνηθίζει να εξαρτά τη σωτηρία του από ό,τι είναι παράλογο παρά λογικό, με μια φωνή άρχισε να προσεύχεται στο θεό, και την ίδια στιγμή οδηγούσαν τους αιχμαλώτους στο βωμό, όπου επιβάλανε να γίνει η θυσία, όπως ο μάντης το είχε ορίσει!

«Θεμιστοκλεί δε παρά την ναυαρχίδα τριήρη σφαγιαζομένω τρεις προσήχθησαν αιχμάλωτοι, κάλλιστοι μεν ιδέσθαι την όψιν, εσθήτι δε και χρυσώ κεκοσμημένοι διαπρεπώς. Ελέγοντο δε Σανδάκης παίδες είναι της βασιλέως αδελφής και Αρταϋκτου. Τούτους ιδών Ευφραντίδης ο μάντις, ως άμα μεν ανέλαμψεν εκ των ιερών μέγα και περιφανές πυρ, άμα δε πταρμός εκ δεξιών εσήμηνε, τον Θεμιστοκλέα δεξιωσάμενος εκέλευσε των νεανίσκων κατάρξασθαι και καθιερεύσαι πάντας Ωμηστή Διονύσω προσευξάμενον· ούτω γαρ σωτηρίαν και νίκην έσεσθαι τοις Έλλησιν. Εκπλαγέντος δε του Θεμιστοκλέους ως μέγα το μάντευμα και δεινόν, οίον είωθεν εν μεγάλοις αγώσι και πράγμασι χαλεποίς, μάλλον εκ των παραλόγων ή των ευλόγων την σωτηρίαν ελπίζοντες οι πολλοί τον θεόν άμα κοινή κατεκαλούντο φωνή, και τους αιχμαλώτους τω βωμώ προσαγαγόντες ηνάγκασαν, ως ο μάντις εκέλευσε, την θυσίαν συντελεσθήναι. Ταύτα μεν ουν ανήρ φιλόσοφος και γραμμάτων ουκ άπειρος ιστορικών Φανίας ο Λέσβιος είρηκε.» (Πλούταρχος Θεμιστοκλής 13)

Επίσης ο Πλούταρχος στο βιβλίο του Αριστείδης (κεφ. 9) αναφέρει πως ο Αριστείδης ηγηθείς ενός στρατιωτικού τμήματος απελευθέρωσε τη νήσο Ψυτάλλεια, η οποία είχε καταληφθεί από Πέρσες στρατιώτες, σκοτώνοντάς τους όλους, εκτός από τρεις Πέρσες οι οποίοι ήσαν παιδιά της Σανδαύκης, αδελφής του Ξέρξη, οι οποίοι εστάλησαν αιχμάλωτοι στο Θεμιστοκλή και φημολογείται («και λέγονται κατά τι το λόγιον»), άρα μπορεί αυτό και να μην είναι αλήθεια, ότι σύμφωνα με κάποιο χρησμό, αφού προέτρεψε ο μάντης Ευφραντίδης, θυσιάστηκαν στον ωμηστή Διόνυσο. («εν δε τούτοις ήσαν αδελφής βασιλέως όνομα Σανδαύκης τρεις παίδες, ους ευθύς απέστειλε προς τον Θεμιστοκλέα· και λέγονται κατά τι λόγιον, του μάντεως Ευφραντίδου κελεύσαντος, ωμηστή Διονύσῳ καθιερευθήναι»).

Επίσης ο Πλούταρχος στο βιβλίο του Πελοπίδας (κεφ. 21) αναφέρει τώρα επιγραμματικά ότι πριν από τη Ναυμαχία της Σαλαμίνος ο Θεμιστοκλής θυσίασε τρεις Πέρσες στον ωμοφάγο Διόνυσο («υπό Θεμιστοκλέους σφαγιασθέντας Ωμηστή Διονύσῳ προ της εν Σαλαμίνι ναυμαχίας»)..

Παρατηρώντας τα ως άνω λεγόμενα του Πλούταρχου, σχετικά με τους τρεις Πέρσες αιχμαλώτους, βλέπουμε ότι εδώ γίνεται λόγος για μια φήμη που αναφέρει ο Λέσβιος ιστορικός Φανίας και δεν έχουμε μια καταγραφή πραγματικού γεγονότος και μάλιστα με δυο εκδοχές. Η μια λέει πως τους τρεις Πέρσες θυσίασε ο Θεμιστοκλής και η άλλη ότι τους θυσίασε ο μάντης Ευφραντίδης. Επομένως η εν λόγω φήμη, ως αντιφάσκουμε και χωρίς μάρτυρες, θεωρείται ανυπόστατη. Και το ότι είναι έτσι τα πράγματα προκύπτει και από τα εξής:

α) Η εν λόγω ανθρωποθυσία δεν αναφέρεται από κανένα άλλο αρχαίο συγγραφέα, ενώ για την εν λόγω ναυμαχία έχουν γράψει πάμπολλοι. Συγκεκριμένα ο ιστορικός Ηρόδοτος (484 – 430; π.Χ.), στην περιγραφή της ναυμαχίας της Σαλαμίνας, αναφέρει ότι ο Αριστείδης δεν συνέλαβε κανέναν Πέρση στην Ψυτάλλεια, αλλά ότι τους σκότωσε όλους («κατεφόνευσε πάντας»). Ο τραγικός ποιητής Αισχύλος (524/5 – 456/5 π.Χ.), ο οποίος μάλιστα έλαβε μέρος στη ναυμαχία, στην τραγωδία του «Πέρσαι», αναφερόμενος κι αυτός στο περιστατικό της νήσου Ψυττάλειας, δεν αναφέρει τίποτε περί αιχμαλωσίας, αλλά συμφωνώντας με τον προαναφερθέντα, μας πληροφορεί ότι φονεύθηκαν όλοι οι Πέρσες που αποβιβάσθηκαν εκεί. Ο Λατίνος βιογράφος και ιστορικός του 1ου αιώνα π.Χ. (100; - 24/5) Κορνήλιος Νέπος, ο οποίος συνέγραψε μια βιογραφία του Θεμιστοκλή, δεν αναφέρει τίποτε για το τριπλό ανθρωποθυσιαστικό περιστατικό. Ο ιστορικός του 1ου αιώνα μ.Χ. Διόδωρος ο Σικελιώτης, στο 11ο βιβλίο του έργου του «Βιβλιοθήκη», περιγράφοντας την ικεσία της κόρης του Δαρείου και αδελφής του Ξέρξη Μανδάνης ή Σανδάκης, να τιμωρηθεί ο Θεμιστοκλής ως υπαίτιος του θανάτου των γιων της, δεν αναφέρει τίποτε περί αιχμαλωσίας ή ανθρωποθυσίας αυτών. Ο περιηγητής του 2ου αιώνα μ.Χ. Παυσανίας, στο πρώτο βιβλίο του έργου του «Ελλάδος περιήγησις», αναφερόμενος κι αυτός στη μάχη μεταξύ Ελλήνων και Περσών στην Ψυτάλλεια, δεν αναφέρει τίποτε για αιχμαλωσία ή ανθρωποθυσία των γιων της Μανδάνης. Ο σοφιστής και ρητοροδιδάσκαλος του 2ου αιώνα μ.Χ. (117-189) Αίλιος Αριστείδης, στον περίφημο πανηγυρικό λόγο του «Παναθηναϊκός», αναφερόμενος κι αυτός στο πολεμικό περιστατικό της νήσου Ψυττάλειας, υιοθετεί κι αυτός την άποψη ότι δεν αιχμαλωτίσθηκε κανείς, αλλά ότι όλοι οι Πέρσες σκοτώθηκαν από τους Αθηναίους οπλίτες που αποβιβάσθηκαν στη νήσο. Τέλος, ο Αριστόδημος, συγγραφέας άγνωστης εποχής και

καταγωγής, σε ένα διασωθέν απόσπασμα ενός έργου του που έχει χαθεί και το οποίο ήταν κατά πάσα πιθανότητα σχολικό εγχειρίδιο που περιέγραφε τα γεγονότα του 5ου αιώνα π.Χ., συνάδοντας κι αυτός με όλους τους προαναφερθέντες, γράφει ότι ο Αριστείδης, επικεφαλής ευάριθμου ελληνικού αποβατικού σώματος, σκότωσε όλους τους Πέρσες οι οποίοι είχαν καταλάβει την Ψυτάλλεια.

2) Ο χαρακτηρισμός «ωμηστής» (ωμός + εσθίω») που δίνεται στο Διόνυσο αφενός δεν αναφέρεται από κανένα άλλο αρχαίο συγγραφέα, άρα αυτό είναι κάτι που προδίδει κάτι περίεργο και αφετέρου ως λέξη σημαίνει αυτός που τρώει κάτι ωμό, δηλ. κρέας ή λαχανικά κλπ αμαγείρευο ή άψητο , άρα, αν ο Διόνυσος ήταν ωμηστής, τότε δεν θα ήταν δυνατόν να του έκαναν οι ιερείς ανθρωποθυσία, γιατί της θυσίας το κρέας ένα μέρος καίγεται για χάρη του θεού και το άλλο ψήνεται ή μαγειρεύεται, για να γίνει συμπόσιο.

Σημειώνεται ότι:

Α) Ο Πλούταρχος έζησε πολλά χρόνια μετά τα μηδικά, άρα δεν είχε ιδίαν άποψη επί των μηδικών και γι αυτό επικαλείται στις αφηγήσεις του αρχαιότερους ιστορικούς μεταξύ των οποίων και τον ιστορικό και φιλόσοφο Φανία, ο οποίος, για να ξέρει τόσες πολλές λεπτομέρειες για τη ζωή του Θεμιστοκλή στην περίοδο που έζησε στην αυλή του Πέρση βασιλιά, πρέπει να είχε σχέσεις με τους Πέρσες και αυτοί του είπαν τις φήμες που έγραψε για το Θεμιστοκλή. Ο Φανίας, αφού δεν ήταν στη ναυαρχίδα του Θεμιστοκλή, άρα αναφέρει ό,τι άκουσε ως φήμη από τους μηδίσαντες και τους Πέρσες.

Β) Ο Ηρόδοτος (Η 66 κ.α.) δεν αναφέρει αυτά που αναφέρει ο Φανίας για την εκστρατεία του Ξέρξη στην Ελλάδα , η οποία έγινε το 480 και 479 π.Χ και κατά την οποία είχαν μηδίσει πολλοί άλλοι Έλληνες, καθώς και οι Πάριοι, οι Τήνιοι, οι Άνδριοι και λοιποί νησιώτες, άρα και οι Λέσβιοι, οι συμπατριώτες του Φανία.

Γ) Διαβάζοντας με προσοχή το βιβλίο «Θεμιστοκλής» του Πλούταρχου βλέπουμε ότι μετά τη νίκη των Ελλήνων στη Σαλαμίνα ο Θεμιστοκλής άρχισε κρυφά από τους Σπαρτιάτες να οχυρώνει την Αθήνα και να κάνει τον Πειραιά Ναύσταθμο προκειμένου να πάψει η Αθήνα να φοβάται τις περσικές εκστρατείες, αλλά και να κηδεμονεύετε από τους Σπαρτιάτες. Μάλιστα όταν στο Αμφικτιονικό Συνέδριο οι Σπαρτιάτες πρότειναν οι μηδίσαντες να διαγράφουν, ο Θεμιστοκλής αρνήθηκε, γιατί έτσι θα έκαναν ό,τι ήθελαν οι Σπαρτιάτες, αφού θα διαγράφονταν οι σύμμαχοι των Αθηναίων Αργείοι, Θεσσαλοί και Θηβαίοι. Στη συνέχεια ο Θεμιστοκλής άρχισε να συναλλάσσεται με τους μηδίσαντες και να ζητά μάλιστα από τους συμμάχους των Αθηναίων να τον ενισχύσουν οικονομικά για την επίτευξη των σχεδίων του, κάτι που τελικά δεν άρεσε ούτε στους συμμάχους των Αθηναίων ούτε και στους Σπαρτιάτες, γιατί φοβόντουσαν την ισχυροποίησή του και έτσι βοήθησαν την ανάδειξη-προώθηση του φιλοσπαρτιάτη Κίμωνα, διαβάλλοντας συνάμα το Θεμιστοκλή ως μηδίσαντα, για να καταπέσει πολιτικά, με συνέπεια στο τέλος οι ίδιοι οι Αθηναίοι να τον εξοστρακίσουν (να τον στείλουν στην εξορία). Συνέπεια αυτού ήταν να καταλήξει στην αυλή του βασιλιά των Περσών, δηλ. σε εκείνον τον οποίο πιο πριν είχε νικήσει μόνο με 180 μικτές τριήρεις, ενώ αυτός διέθετε 1000 μεγάλες και αμέτρητο στρατό. Ο βασιλιάς των Περσών τον δέχτηκε με χαρά πιστεύοντας ότι θα τον βοηθήσει σε νέο πόλεμο εναντίον της Ελλάδος, όπως και του είχε υποσχεθεί ο Θεμιστοκλής

για αντάλλαγμα της φιλοξενίας. Ωστόσο, όταν κάποια στιγμή του το ζήτησε ο Πέρσης βασιλιάς, αφού θίασε, αυτοκτόνησε.

Οι δυσμενείς φήμες σε βάρος του Θεμιστοκλής είχαν φθάσει στο σημείο να διαδίδουν και ότι οι Αθηναίοι είχαν ξεθάψει και πετάξει τα λείψανά του, πρβ: «Όσο για τα λείψανά του (του Θεμιστοκλή), δεν αξίζει να προσέχει κανείς ούτε σ' αυτά που λέει ο Ανδοκίδης στο λόγο του «Προς Εταίρους», πως τάχα οι Αθηναίοι τα σήκωσαν και τα πέταξαν - λέει ψέματα, για να φανατίσει τους ολιγαργικούς- ενάντια στο λαό, ούτε αυτά που λέει ο Φύλαρχος , ο οποίος μεταβάλλοντας την ιστορία του σε τραγωδία….(Πλούταρχου, Θεμιστοκλής, 32>>

Δ) Μεταξύ των άλλων που αναφέρει ο Φανίας για το Θεμιστοκλή είναι και ο εξής διάλογος μεταξύ του Πέρση αξιωματούχου Αρταβάνου και Έλληνα Θεμιστοκλή, που δείχνει τη διαφορά μεταξύ του πολιτισμού των δυο λαών, καθώς και την εξυπνάδα του Θεμιστοκλή: <<Οι νόμοι των ανθρώπων, ξένε (λέει ο Αρταβάνος στον άγνωστό του ακόμη Θεμιστοκλή), δεν είναι παντού όμοιοι. Το καλό διαφέρει από τόπο σε τόπο. Ωστόσο καλό για όλους δίχως εξαίρεση είναι το να σεβόμαστε και να τηρούμε ο καθένας τις συνήθειές μας. Για σας, τους Έλληνες, λένε, πως εκτιμάτε προπάντων την ελευθερία και την ισότητα. Εμείς (οι Πέρσες) έχομε πολλούς και καλούς νόμους, αλλά ο καλύτερός μας είναι να τιμούμε και να προσκυνούμε το βασιλιά σαν μια εικόνα του θεού, που κυβερνά τα πάντα. Αν λοιπόν παραδεχτείς τις συνήθειες μας και προσκυνήσεις, θα μπορέσεις να δεις το βασιλιά και να του μιλήσεις. Αν όχι, θα χρειαστεί να στείλεις άλλους για λόγου σου. Γιατί οι πατροπαράδοτες συνήθειες μας δεν επιτρέπουν σε εκείνον που δεν προσκυνάει να έχει ακρόαση στο βασιλιά. Ο Θεμιστοκλής τα άκουσε και … και …….. (Περισσότερα βλέπε Πλούταρχου, Θεμιστοκλής, 27- 32>>

8. ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΘΥΣΙΕΣ – ΘΥΣΙΕΣ ΚΑΝΟΥΝ ΟΙ ΑΝΟΗΤΟΙ

Ο αρχαίος συγγραφέας Θεόφραστος στο «Περί ευσεβείας» αναφέρει ότι ο άνθρωπος παρασύρθηκε στην κρεοφαγία εξαιτίας της απόλαυσης της νοστιμιάς του κρέατος συγκεκριμένων ζώων και προκειμένου να έχει ήσυχη τη συνείδησή του, μετέτρεψε τα σφαχτά σε θείες προσφορές χωρίς φυσικά ποτέ κανείς θεός να έχει ζητήσει κάτι τέτοιο! Κατόπιν αυτού μερικοί λένε: << Μπορείτε να συνεχίσετε να τρώτε δολοφονημένα ζώα, αλλά μην έχετε αυταπάτες ότι δεν διαπράττετε έγκλημα, επειδή τα σκοτώνουν άλλοι ή ότι τα τρώτε με τις ευλογίες και τη συγκατάθεση κάποιου θεού! Τα χέρια όσων τρώνε κρέας είναι βουτηγμένα στο αίμα και δεν τα ξεπλένουν ούτε όλοι μαζί οι ωκεανοί της Γής! Το κρίμα στο λαιμό σας λοιπόν, όπως αντίστοιχα ο μπαλτάς του χασάπη στο λαιμό των αθώων αμνοερίφιων! Τα ζώα που τρώτε δεν είναι εκείνα που τρώνε άλλα. Αυτά τα σαρκοβόρα ζώα, δεν τα τρώτε. Τα μιμείσθε. Εσείς ορέγεστε τα αθώα, ήμερα ζώα που δεν κάνουν κακό σε κανέναν, που αφοσιώνονται σε σας, που σας εξυπηρετούν και που εσείς για να πληρώσετε τις υπηρεσίες τους, τα τρώτε!>>

Ο αρχαίος συγγραφέας Λουκιανός στο «Περί Θυσιών» θεωρεί τις θυσίες πράξεις που κάνουν οι ανόητοι άνθρωποι , αυτοί που νομίζουν ότι έτσι θα εξαγοράσουν την εύνοια των θεών, όπως

εξαγοράζουν και από τον έμπορα τα διάφορα προϊόντα ή όπως μπορεί κάποιος να εξαγοράσει την υγεία από το γιατρό κλπ, πρβ:

«Σε ότι αφορά όλα εκείνα που κάνουν οι ανόητοι στις θυσίες, στις γιορτές και στις πομπές τους προς τιμή των θεών, εκείνα που ζητάνε, εκείνα για τα οποία προσεύχονται και εκείνα που γνωρίζουν σχετικά με τους θεούς, δεν ξέρω αν υπάρχει κάποιος τόσο δύσθυμος και στενοχωρημένος ώστε να τα δει και να μη γελάσει με την βλακεία των όσων γίνονται. Μάλιστα, πολύ πριν να γελάσει, θα αναρωτηθεί, νομίζω, αν πρέπει να αποκαλέσει όλους ετούτους ευσεβείς ή το αντίθετο, εχθρούς των θεών και κακορίζικους, εφόσον θεωρούν τους θεούς τόσο τιποτένιους και μικροπρεπείς, ώστε να έχουν ανάγκη τους ανθρώπους, να ευχαριστιούνται με τις κολακείες και να αγανακτούν όταν τους παραμελούν. Λένε λοιπόν ότι τα γεγονότα στην Αιτωλία οι συμφορές που προκάλεσε ο Καλυδώνιος Κάπρος, οι τόσοι φόνοι και ο θάνατος του Μελέαγρου ότι όλα αυτά είναι έργα της Αρτέμιδας, επειδή είχε παράπονο που ο Οινέας δεν τη συμπεριέλαβε στη θυσία του. Τόσο βαθιά εντυπωσιάστηκε από την υπεροχή των σφαγίων. Σαν να τη βλέπω στον ουρανό τότε να έχει μείνει μόνη της, ενώ οι υπόλοιποι θεοί έχουν πάει στον Οινέα, να κάνει φασαρία και να διαμαρτύρεται που έμεινε έξω από τέτοια γιορτή. Για τους Αιθίοπες πάλι θα μπορούσε να πει κανείς ότι είναι μακάριοι και τρισευλογημένοι, αν ο Δίας πραγματικά τους ξεπληρώνει την καλοσύνη που επέδειξαν προς αυτόν, αφού του έκαναν το τραπέζι για δέκα συνεχόμενες μέρες, ακόμα κι όταν έφερε και τους άλλους θεούς**. Επομένως φαίνεται ότι τίποτε απ' ό,τι κάνουν δεν το κάνουν χωρίς πληρωμή, αλλά πουλάνε τα αγαθά στους ανθρώπους, οπότε ο καθένας μπορεί ν' αγοράσει από αυτούς την υγεία, αν τύχει, δίνοντας ένα μοσχαράκι, τον πλούτο δίνοντας τέσσερα βόδια, τη βασιλεία δίνοντας εκατό, τη σώα επιστροφή από την Τροία στην Πύλο δίνοντας εννιά ταύρους, τον ούριο άνεμο για το ταξίδι από την Αυλίδα στην Τροία δίνοντας την κόρη του βασιλιά**. Αλλά και η Εκάβη πλήρωσε την Αθηνά με δώδεκα βόδια και ένα πέπλο για να μην κυριευτεί τότε η Τροία. Πρέπει λοιπόν να υποθέσει κανείς ότι υπάρχουν πολλά που μπορεί κανείς ν' αγοράσει από αυτούς με αντάλλαγμα μόνο ένα κόκορα, ένα στεφάνι ή λίγο λιβάνι. (Λουκιανός «Περί Σαρκοφαγίας»)

9. Η ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΘΥΣΙΩΝ

Με την επικράτηση της χριστιανικής Θρησκείας σταμάτησαν οι πάσης φύσεως θυσίες, επειδή θεωρήθηκαν ότι είναι ανόητες και βάρβαρο έθιμα και έτσι είναι. Ο Χριστός θεωρείται ως η τελευταία θυσία, ο τελευταίος αμνός του Θεού που θυσιάστηκε για τη σωτηρία του ανθρώπου. Στην πραγματικότητα καταργήθηκαν μόνο οι μαντείες, η αφιέρωση του σφαξίματος του ζώου στο θεό και το κάψιμο μέρους του ζώου ως θυμίαμα στο θεό, γιατί η σαρκοφαγία συνεχίζεται να γίνεται και σήμερα.

Οι Εβραίοι είχαν απαγορεύσει τις μαντείες από τα σπλάχνα και τα κόκκαλα ζώων όχι όμως και τις θυσίες ζώων. Απλά με διάφορους νόμους κανόνιζαν το πώς θα γίνονται αυτές, λένε π.χ. κάποιοι από αυτούς:

«Αν το δώρο του είναι **ολοκαύτωμα** από τα βόδια, αρσενικό άμωμο ας το προσφέρει. κοντά στη θύρα της σκηνής του μαρτυρίου θα το προσφέρει, για να είναι δεκτό μπροστά στον Κύριο. Και θα βάλει

το χέρι του επάνω στο κεφάλι τού ολοκαυτώματος, και θα είναι δεκτό για λογαριασμό του, για να γίνει εξιλέωση γι' αυτόν. Και θα σφάξουν το μοσχάρι μπροστά στον Κύριο. και οι γιοι τού Ααρών, οι ιερείς, θα φέρουν το αίμα, και θα ραντίσουν το αίμα, ολόγυρα, επάνω στο θυσιαστήριο, που είναι κοντά στη θύρα της σκηνής τού μαρτυρίου» (Λευιτικό 1:3-5).

«Αν θα μπεις μέσα στη γη, που ο Κύριος ο Θεός σου δίνει σε σένα, δεν θα μάθεις να κάνεις σύμφωνα με τα βδελύγματα εκείνων των εθνών. Δεν θα βρεθεί σε σένα [κανένας], που να διαπερνάει τον γιο του ή τη θυγατέρα του μέσα από τη φωτιά ή που να ασκεί μαντεία ή [να είναι] προγνώστης των καιρών ή οιωνοσκόπος ή μάγος ή γόης ή ανταποκριτής δαιμονίων ή τερατοσκόπος ή νεκρομάντης. Επειδή, καθένας που τα κάνει αυτά [είναι] βδέλυγμα στον Κύριο· και εξαιτίας αυτών των βδελυγμάτων, ο Κύριος ο Θεός σου τούς διώχνει από μπροστά σου. Τέλειος θα είσαι μπροστά στον Κύριο τον Θεό σου. Επειδή, τα έθνη αυτά, που θα κληρονομήσεις, έδωσαν προσοχή σε προγνώστες των καιρών, και σε μάντεις· εσένα, όμως, δεν σε άφησε ο Κύριος ο Θεός σου [να κάνεις] τα ίδια. ΕΝΑΝ ΠΡΟΦΗΤΗ θα σηκώσει σε σένα ο Κύριος ο Θεός σου, από ανάμεσά σου, από τους αδελφούς σου, όπως εμένα· αυτόν θα ακούτε….». (ΔΕΥΤΕΡΟΝΟΜΙΟ ΙΗ, 9 – 22)

Ο θεός, κατά τους θεολόγους της Χριστιανικής Θρησκείας, απαιτούσε θυσίες ζώων για να παρέχει προσωρινή άφεση αμαρτιών, προμηνύοντας την τέλεια και πλήρη θυσία του Ιησού Χριστού (Λευιτικό 4:35, 5:10). Οι θυσίες των ζώων είναι ένα σημαντικό θέμα που βρίσκεται παντού στη Γραφή γιατί «χωρίς χύση αίματος δεν γίνεται άφεση» (Προς Εβραίους 9:22). Οι θυσίες ζώων σταμάτησαν γιατί ο Ιησούς Χριστός ήταν η έσχατη και τέλεια θυσία. Ο Ιωάννης ο Βαπτιστής το αναγνώρισε αυτό όταν είδε τον Ιησού να έρχεται για να βαπτιστεί και είπε «Δέστε, ο Αμνός τού Θεού, που σηκώνει την αμαρτία τού κόσμου» (Κατά Ιωάννη 1:29).

Ο Ιησούς Χριστός αποκαλέστηκε έτσι, δηλαδή «αμνός», επειδή δεν έκανε κάτι κακό, όπως δεν έκαναν και τα ζώα που θυσιάζονται, αλλά πρόθυμα πρόσφερε τον Εαυτό Του να πεθάνει για τις αμαρτίες της ανθρωπότητας (Α΄ Τιμόθεον 2:6). Ο Ιησούς Χριστός πήρε πάνω Του τις αμαρτίες μας και πέθανε στην θέση μας. Όπως το Β΄ Κορινθίους 5:21 λέει «Επειδή, εκείνον που δεν γνώρισε αμαρτία, τον έκανε για χάρη μας αμαρτία, για να γίνουμε εμείς δικαιοσύνη τού Θεού διαμέσου αυτού.» Διαμέσου της πίστης στο επίτευγμα του Ιησού Χριστού πάνω στο σταυρό, μπορούμε να λάβουμε άφεση αμαρτιών. . Οι θυσίες των ζώων σταμάτησαν με τον Ιησού Χριστό. Ο Ιησούς Χριστός ήταν η έσχατη θυσία μια για πάντα (Προς Εβραίους 7:27) και είναι τώρα ο μοναδικός μεσίτης μεταξύ του Θεού και της ανθρωπότητας (Α΄ Τιμόθεον 2:5).

10. ΠΕΡΙ ΣΑΡΚΟΦΑΓΙΑΣ

Πολλοί λένε ότι η κρεατοφαγία κατά τη Χριστιανική Θρησκεία δεν επιτρέπεται παρά μόνο η χορτοφαγία και επίσης η κατανάλωση καρπών, γάλακτος κ.α., γιατί αφενός η Γένεση αναφέρει: «Ιδού σας έδωκα πάντα χόρτον κάμνοντα σπόρον, όστις είναι επί προσώπου πάσης της γης, και παν δένδρον, το οποίον έχει εν εαυτώ καρπόν δένδρου κάμνοντος σπόρον. Ταύτα θέλουσι είσθαι εις εσάς προς

τροφήν…» (Γένεσις 1:29) και αφετέρου μια από τις Δέκα Εντολές που έδωσε ο Θεός στο Μωυσή αναφέρει «Ου φονεύσεις» (Έξοδος 20:13).

Ωστόσο κατ᾽ άλλους η λέξη «φόνος» που αναφέρεται στην ως άνω εντολή δεν αναφέρεται στα ζώα, παρά μόνο στους ανθρώπους

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ: ΠΕΡΙ ΣΑΡΚΟΦΑΓΙΑΣ ΛΟΓΟΣ Α'

1. Εσύ ρωτάς για ποιο λόγο ο Πυθαγόρας απείχε από το κρέας. Εγώ, αντίθετα, απορώ τι έπαθε και τι ένιωθε ο πρώτος άνθρωπος και ακούμπησε το στόμα του σε αίμα σκοτωμένου πλάσματος, πλησίασε τα χείλη του σε σάρκα πεθαμένου ζώου και, παραθέτοντας σε τραπέζι μπαγιατεμένα πτώματα, ονόμασε τροφή και θρέψη τα μέρη που λίγο πριν βέλαζαν, φώναζαν, κινούνταν και ζούσαν. Πώς τα μάτια του άντεξαν να δουν το αίμα πλασμάτων που σφάζονταν, γδέρνονταν, διαμελίζονταν; Πώς η όσφρησή του άντεξε την κακοσμία; Πώς η μόλυνση δεν απέτρεψε την γεύση που άγγιζε τις πληγές των άλλων και ρουφούσε τους χυμούς και τα υγρά θανάσιμων τραυμάτων; "Τα δέρματα ανατρίχιασαν και τα κρέατα γύρω στις σούβλες μούγκρισαν, ψημένα και ωμά, όταν ακούστηκε η φωνή των βοδιών" (Ομήρου Οδύσσεια) Αν και αυτό είναι επινόηση και μύθος, εντούτοις αυτό το είδος γεύματος είναι στ’ αλήθεια δυσοίωνο – όταν κάποιος λαχταράει το κρέας που βελάζει ακόμα, υποδεικνύοντας με ποια ζώα πρέπει να τρεφόμαστε, ενώ αυτά είναι ακόμα ζωντανά και εκφέρουν τις κραυγές τους, και να επινοεί μεθόδους για την καρύκευση, το ψήσιμο και το σερβίρισμά τους. Την περίπτωση εκείνου που εγκαινίασε την τακτική τούτη πρέπει να εξετάσει κάποιος και όχι αυτού που την σταμάτησε έστω και αργά.

2. Ή μήπως θα πρέπει να δηλώσουμε ότι ο λόγος για εκείνους που πρώτοι καθιέρωσαν την σαρκοφαγία, ήταν η αναγκαιότητα της ανέχειας τους; Δεν συνέβη ενώ περνούσαν τον καιρό τους με δίκαιες επιθυμίες ούτε ενώ είχαν σε υπεραφθονία τα αναγκαία έτσι ώστε να παραδοθούν σε αφύσικες και αντικοινωνικές ηδονές και να καταλήξουν σε αυτήν την πρακτική. Αν, αυτή τη στιγμή, μπορούσαν να ανακτήσουν αίσθηση και φωνή, θα έλεγαν: «Ευλογημένοι κι αγαπημένοι των θεών εσείς οι τωρινοί, τι εποχή σας έλαχε να ζήσετε, να καρπώνεστε και να απολαμβάνετε μια κληρονομιά που αφθονεί από αγαθά! Πόσα φυτά μεγαλώνουν για σας! Και πόσες σοδειές συγκομίζετε!

Πόσο πλούτο από τους κάμπους, πόση ευχάριστη διατροφή μπορείτε να δρέπετε από τα δέντρα! Έχετε τη δυνατότητα να καλοπερνάτε χωρίς να λερώνετε τα χέρια σας με αίμα! Σε εμάς όμως έτυχε πολύ ζοφερός και φοβερός καιρός, αφού από την ώρα που γεννηθήκαμε πέσαμε σε μεγάλη και πνιγηρή φτώχεια. Τότε αέρας έκρυβε ακόμη τον ουρανό και τα άστρα, ανακατεμένος με θολή και αδιαπέραστη υγρασία, φωτιά κι μανιασμένο άνεμο. Ο ήλιος ακόμη δεν είχε σταθεί ακίνητος και σε σταθερή πορεία την αυγή και τη δύση να διακρίνει. Τις ξανάφερνε πάλι, αφού τις στεφάνωνε με τις καρποφόρες Ώρες που φορούν λουλούδια στο κεφάλι, ενώ η γη γνώριζε μεγάλη βία από ποταμούς που χύνονταν εδώ κι εκεί, πολλές περιοχές της δεν είχαν μορφή λόγω των νερών που λίμναζαν. Η Γη ήταν σε άγρια κατάσταση με πυκνά έλη, άγονες λόχμες και δάση. Συγκομιδή ήμερων καρπών δεν υπήρχε, ούτε εργαλεία, ούτε ίχνος επινοητικότητας και δεξιότητας. Η πείνα δεν μας έδινε καμία ανάπαυλα, ούτε υπήρχαν τότε οι σπόροι να αναμένουν την ετήσια εποχή της σποράς. Πού το

παράξενο λοιπόν αν φάγαμε σάρκες ζώων παρά τις επιταγές της φύσης, τότε που και η λάσπη τρωγόταν και ο φλοιός δέντρων φαγώθηκε και το να βρεις φύτρα γρασιδιού ή ρίζες βούρλων ήταν ευτύχημα; Όταν γευτήκαμε και φάγαμε βαλανίδια, χορέψαμε από τη χαρά μας γύρω από μία βαλανιδιά, αποκαλώντας την δωρήτρια ζωής, μητέρα και τροφό. Αυτή ήταν η μόνη γιορτή που γνώριζε τότε η ζωή, ενώ όλα τα άλλα ήταν ένα συνοθύλευμα οδύνης και μελαγχολίας

Εσάς τους τωρινούς όμως ποια λύσσα και ποια φρενίτιδα σας οδηγεί να βάφετε τα χέρια σας με αίμα, τη στιγμή που σας προσφέρονται τόσα για τις ανάγκες σας; Γιατί κατηγορείτε άδικα τη γη πως δε μπορεί να σας θρέψει; Γιατί ασεβείτε προς τη θεσμοφόρο Δήμητρα και προσβάλλετε τον ήμερο και μειλίχιο Διόνυσο, λες και δεν παίρνετε αρκετά από αυτούς; Δεν ντρέπεστε να ανακατεύετε τους ήμερους καρπούς με αίμα από σφαγή; Αποκαλείτε τα φίδια, τις λεοπαρδάλεις και τα λιοντάρια άγρια ζώα, ενώ οι ίδιοι σφάζετε και σκοτώνετε χωρίς να αφήσετε στα ζώα αυτά περιθώρια να σας ξεπεράσουν σε βαναυσότητα. Ο φόνος των ζώων είναι γι αυτά τροφή, για εσάς λιχουδιά."

3. Δεν τρώμε βέβαια λιοντάρια και λύκους λόγω αυτοάμυνας. Αντίθετα, αυτά τα αφήνουμε και πιάνουμε και σκοτώνουμε τα άκακα, τα εξημερωμένα πλάσματα, όσα δεν έχουν κεντρί ούτε δόντια να μας δαγκώσουν, τα οποία, μα το Δία, γέννησε η φύση για την ομορφιά και τη χάρη τους... Είναι σαν κάποιος, βλέποντας το Νείλο να πλημμυρίζει και να γεμίζει τη χώρα με ορμητικά νερά, γόνιμα και καρποφόρα, να μη συνειδητοποιεί τούτο το θαύμα, το ότι τρέφει και κάνει να βγαίνουν άφθονοι οι πιο ήμεροι και ωφέλιμοι για τη ζωή καρποί, αλλά, βλέποντας ένα κροκόδειλο να κολυμπάει στα νερά του, ή ένα φίδι να σέρνεται ή χιλιάδες άλλα άγρια ζώα, να αναφέρει αυτά ως αιτίες που κατηγορεί και αναγκάζεται να αντιδράσει όπως αντιδρά. Ή, μα το Δία, είναι σαν να κοιτάζει κάποιος τη γη τούτη και τα χωράφια, γεμάτα ήμερους καρπούς και πλημμυρισμένα στάχυα, κι έπειτα, κοιτώντας κάτω από την πλούσια αυτή συγκομιδή και ανακαλύπτοντας κάπου στάχυ ήρας ή άλλου παρασίτου, να αφήνει εκείνα αμάζευτα κι αθέριστα και να παραπονιέται για τούτα. Άλλο παράδειγμα: και λόγο ρήτορα συνηγόρου αν παρακολουθεί κάποιος σε δίκη, λόγο πληθωρικό, που εκφωνείται για να βοηθήσει στον κίνδυνο ή, μα το Δία, για να κατακρίνει και να καταγγείλει πράξεις αυθαίρετες και αυταπόδεικτες, λόγο που ρέει και προχωρεί με τρόπο όχι απλό ούτε λιτό, αλλά είναι φορτωμένος με πολλά μαζί ή μάλλον με κάθε είδους πάθη και απευθύνεται κατά τον ίδιο τρόπο στις πολλές και διάφορες ψυχικές διαθέσεις των ακροατών ή των δικαστών, τις οποίες πρέπει να αλλάξει και να μεταβάλλει ή, μα το Δία, να καταπραΰνει, να ημερώσει και να ηρεμήσει - γιατί λοιπόν τούτος ο παρατηρητής, παραβλέποντας να εξετάσει και να εκτιμήσει το στοιχείο τούτο της υπόθεσης που έχει να κάνει ... με την έκβαση της δίκης, να σταχυολογεί λάθη στην έκφραση, τα οποία ο χειμαρρώδης λόγος, συμπαρέσυρε στην ορμή του, λάθη που χάνονται και εξαφανίζονται όσο προχωρεί; Αλλά και κάποιου δημοσίου ρήτορα αν παρακολουθεί...]

4. Τίποτα δε μας συγκινεί, ούτε το ζωηρό χρώμα του δέρματος, ούτε η γοητευτική μελωδική φωνή, ούτε ο καθαρός τρόπος ζωής και η ξεχωριστή νοημοσύνη των άμοιρων ζώων. Αλλά για ένα μικρό κομμάτι σάρκας αφαιρούμε την ψυχή, το φως του ήλιου, τα χρόνια της ζωής, για τα οποία έχουν γεννηθεί κι φτιαχτεί από τη φύση. Ακόμη, τις φωνές και τις κραυγές τους, τις θεωρούμε άναρθρους ήχους και όχι παρακλήσεις, δεήσεις και επικλήσεις για δικαιοσύνη του καθενός

τους που λέει: "Δεν σου ζητώ να με λυπηθείς στην ανάγκη σου, αλλά μην προχωρήσεις στην ύβρη. Αν είναι για να φας, σκότωσέ με, αν είναι για να ευχαριστήσεις τη γεύση, μη με σκοτώνεις". Τι ωμότητα! Είναι τρομακτικό να βλέπεις να στρώνεται τραπέζι πλουσίων, που απασχολούν μάγειρες και παρασκευαστές για να προετοιμάσουν τα νεκρά ζώα! Ακόμη πιο φοβερό όμως (να το βλέπεις) όταν ξεστρώνεται, διότι όσα έχουν μείνει είναι περισσότερα απ' όσα έχουν φαγωθεί. Επομένως τα ζώα μάταια πέθαναν. Άλλοι πάλι αρνούνται τα σερβιρισμένα και δεν θέλουν να τα δουν να κόβονται και να τεμαχίζονται. Αν και παραιτούνται από αυτά τώρα που είναι νεκρά, δεν συνηγόρησαν υπέρ τους όταν ήταν ζωντανά

5. Δηλώνουμε, λοιπόν, ότι είναι παράλογο γι αυτούς να ισχυρίζονται ότι η πρακτική της σαρκοφαγίας βασίζεται στη φύση**. Το ότι δεν είναι στη φύση του ανθρώπου να τρώει κρέας φαίνεται κατ' αρχάς από την κατασκευή των σωμάτων. Πράγματι, το ανθρώπινο σώμα δε μοιάζει με κανενός ζώου απ΄ όσα έχουν φτιαχτεί για να τρώνε κρέας: δεν υπάρχουν προτεταμένα χείλη, μυτερά νύχια, κοφτερά δόντια, γερό στομάχι και θερμή πνοή ικανή να** μετατρέψει και να επεξεργαστεί μια βαριά διατροφή σάρκας. Ως εκ τούτου η φύση με τα λεία δόντια, το μικρό στόμα, την μαλακιά γλώσσα και την αδυναμία της πνοής για πέψη αποκλείει τη σαρκοφαγία. Αν υποστηρίζεις πως είσαι φτιαγμένος για τέτοιου είδους τροφή, πρώτα σκότωσε ο ίδιος αυτό που θέλεις να φας, από μόνος σου, χωρίς να χρησιμοποιήσεις μαχαίρι, ρόπαλο ή τσεκούρι. Αντίθετα, όπως οι λύκοι, οι αρκούδες και τα λιοντάρια σκοτώνουν μόνα τους τα ζώα που τρώνε, σκότωσε με δάγκωμα βόδι ή με το στόμα γουρούνι, ξέσκισε αρνί ή λαγό και πέσε πάνω του να το φας όσο είναι ακόμα ζωντανό, όπως εκείνα. Αν περιμένεις να βρεθεί νεκρό αυτό που τρως και έχεις αναστολές να απολαύσεις τη σάρκα όσο ακόμα η ζωή είναι παρούσα, γιατί το τρως άψυχο πηγαίνοντας ενάντια στη φύση; Ωστόσο, ούτε άψυχο και νεκρό το τρώνε όπως είναι, αλλά το βράζουν, το ψήνουν, το μεταβάλλουν με φωτιά και φάρμακα, αλλοιώνοντας, μετατρέποντας και σβήνοντας με μύρια καρυκεύματα την γεύση του αίματος, ώστε το γευστικό όργανο να εξαπατηθεί και να δεχτεί ό,τι του είναι ξένο. Έξυπνη ήταν βέβαια η απάντηση του Λάκωνα, που αγόρασε μικρό ψάρι σε πανδοχείο και ζήτησε από τον πανδοχέα να του το ετοιμάσει. Όταν εκείνος του ζήτησε τυρί, ξίδι και λάδι, απάντησε: "Αν τα είχα, δεν θα αγόραζα ψάρι". Εμείς όμως είμαστε τόσο λεπτεπίλεπτοι στην πρακτική μας που προκαλεί αιματοχυσία, ώστε αποκαλούμε το κρέας συμπληρωματική τροφή κι έπειτα χρειαζόμαστε άλλα συμπληρώματα για το ίδιο το κρέας, ανακατεύοντας λάδι, κρασί, μέλι, ψαρόζουμο, ξίδι μαζί με μυρωδικά από τη Συρία και την Αραβία, σαν να βαλσαμώνουμε πράγματι νεκρό για ταφή. Μα ακόμη κι αφού αυτό μαλακώσει και υποστεί πρόπεψη, είναι δύσκολο για την πέψη να το χειριστεί με επιτυχία. Και αν η πέψη νικηθεί, το κρέας μας προκαλεί φοβερό βάρος και νοσηρές μορφές δυσπεψίας.

6. Ο Διογένης τόλμησε να φάει χταπόδι ωμό ώστε να βάλει τέρμα στην επεξεργασία του κρέατος με την φωτιά. Ενώ είχαν σταθεί γύρω του άνθρωποι πολλοί, αφού κάλυψε το κεφάλι του με τον τριβώνα, πλησιάζοντας το κρέας στο στόμα του, είπε: "Για χάρη σας εκθέτω τη ζωή μου σε κίνδυνο", κίνδυνο, μα το Δία, αληθινά ωραίο. Όπως ο Πελοπίδας για να ελευθερώσει την Θήβα ή όπως ο Αρμόδιος και ο Αριστογείτων για χάρη των Αθηναίων, αυτός ο φιλόσοφος έθεσε

την ζωή του σε κίνδυνο, παλεύοντας με το ωμό χταπόδι, για να αποκτηνώσει την ζωή μας!

Η σαρκοφαγία δεν είναι μόνον για τα σώματα παρά φύση, αλλά μας κάνει πνευματικά τραχείς και χυδαίους λόγω του κορεσμού και της κατάχρησης. "Το κρασί και η υπερβολική κρεοφαγία κάνουν πράγματι το σώμα δυνατό και ρωμαλέο, την ψυχή όμως ασθενική". Για να μη θίξω τους αθλητές, καταφεύγω σε συγγενικά μου παραδείγματα. Οι κάτοικοι της Αττικής αποκαλούσαν εμάς του Βοιωτούς χοντρούς, αναίσθητους και ηλίθιους κυρίως λόγω της αδηφαγίας. "Τούτοι πάλι είναι γουρούνια"... και ο Μένανδρος λέει "αυτοί που έχουν σαγόνια" και ο Πίνδαρος "και έπειτα να καταλάβουμε...".

"Η ξερή ψυχή είναι η πιο σοφή" σύμφωνα με τον Ηράκλειτο. Τα άδεια πιθάρια, όταν τα χτυπήσεις, ηχούν, όταν γεμίσουν όμως, δεν απαντούν στο χτύπημα. Τα λεπτά χαλκώματα πάλι μεταδίδουν τους ήχους κυκλικά, μέχρις ότου, ακουμπώντας κάποιος το χέρι του, δημιουργήσει φράγμα και φιμώσει τον ήχο που παράγεται, καθώς το χτύπημα μεταφέρεται κυκλικά. Το μάτι πάλι, αν γεμίσει με πλεονάζον υγρό, θαμπώνεται, ατονεί και δε μπορεί να εκτελέσει το έργο του.

Κοιτάζοντας επίσης τον ήλιο μέσα από αέρα που μάζεψε υγρασία και πλήθος αναφομοίωτων αναθυμιάσεων, τον βλέπουμε όχι καθαρό και λαμπρό, αλλά βυθισμένο σε άχλη με ακτίνες που ξεγλιστρούν και χάνονται. Έτσι επομένως και μέσα από σώμα ταραγμένο, παραφορτωμένο και βαρύ από τροφές αταίριαστες η λάμψη και το φέγγος της ψυχής ρέουν από αυτό θολά και συγχυσμένα, ανώμαλα και ασταθή, εφόσον η ψυχή δε διαθέτει φως και ένταση για να εισχωρήσει στα λεπτά και αδιόρατα σημεία της πραγματικότητας.

7. Μα και πέρα από αυτά, δεν θεωρείς πως ο εθισμός στην αγάπη για τα άλλα πλάσματα είναι θαυμάσιο πράγμα; Ποιος θα μπορούσε να αδικήσει άνθρωπο, αν αντιμετωπίζει με τόση πραότητα και αγάπη πλάσματα ξένα και όχι συγγενικά; Πριν δύο μέρες, σε κάποια συζήτηση, ανέφερα τη ρήση του Ξενοκράτη, ότι οι Αθηναίοι τιμώρησαν εκείνον που έγδαρε το κριάρι ζωντανό. Κατά την άποψή μου, όποιος βασανίζει πλάσμα που ζει δεν είναι καλύτερος από εκείνον που αφαιρεί τη ζωή και σκοτώνει. Αλλά, απ' ό,τι φαίνεται, είμαστε πιο παρατηρητικοί σε πράξεις ενάντια στην παράδοση παρά σε πράξεις ενάντια τη φύση. ……. (Πλούταρχου «Περί Σαρκοφαγίας»)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο
ΠΕΡΙ ΘΥΣΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΨΕΥΔΟΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΟΘΥΣΙΩΝΝ

1. ΟΙ ΘΥΣΙΕΣ ΣΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟΥΣ ΒΑΡΒΑΡΟΥΣ

Σύμφωνα με τους αρχαίους συγγραφείς: Πλάτων (Νόμοι, Μίνως), Λαέρτιος (Επιμενίδης), Πλούταρχος (Σόλων και Λυκούργος), Δ, Αλεξανδρεύς (Ρωμαϊκή Αρχαιολογία) , Ηρόδοτο κ.α. ο πρώτος αξιόλογος πολιτισμός ήταν ο μινωικός, τον οποίον αντέγραψαν οι Αθηναίοι επί νομοθέτη Σόλωνα και στη Σπάρτη επί νομοθέτη Λυκούργου και οι Ρωμαίοι επι Νούμα και έτσι εκπολιτίστηκαν και αυτοί.

Ο Πλάτων («Μίνως, 315») συγκεκριμένα και επι του θέματος αναφέρει ότι **οι Έλληνες δε θυσιάζουν ανθρώπους,** όπως οι Καρχηδόνιοι, γιατί αυτό στους βάρβαρους είναι όσιο και στους Έλληνες **«ανόσιον»**. («επεί αυτίκα ημίν μεν ου νόμος εστίν ανθρώπους θύειν αλλ' ανόσιον, Καρχηδόνιοι δε θύουσιν ως όσιον ον και νόμιμον αυτοίς») πλην μερικών Ελλήνων, των κατοίκων της Λυκαίας. (= οι απόγονοι του Λυκάονα στο Λύκειο όρος της Αρκαδίας) και οι απόγονοι του Αθάμαντα (= γιος του Αιόλου, πατέρας του Φρίξου και της Έλλης, ο οποίος έμενε στην Αλον της Αχαΐας στη Θεσσαλία) που κάνουν παρόμοιες θυσίες με τους βάρβαρους. Αναφέρει επίσης ότι αρχικά οι Έλληνες κάνανε θυσίες ζώων και καίγανε και τα οστά των νεκρών τους και όλα αυτά σταμάτησαν από τότε που πήραν τους μινωικούς νόμους, πρβ:

<<. Για παράδειγμα σε μας (τους Έλληνες) δεν υπάρχει νόμος να θυσιάζουμε ανθρώπους, είναι ανόσιο. Αντίθετα οι Καρχηδόνιοι θυσιάζουν, γιατί γι αυτούς είναι όσιο και νόμιμο, και μάλιστα κάποιοι από αυτούς θυσιάζουν και τους ίδιους τους γιους τους στον Κρόνο, όπως ίσως έχεις ακούσει κι εσύ. Και δεν είναι μόνο οι βάρβαροι που έχουν διαφορετικούς νόμους από εμάς, αλλά και οι κάτοικοι της Λυκαίας και οι απόγονοι του Αθάμαντα που κάνουν παρόμοιες θυσίες παρότι Έλληνες. Έτσι και εμείς οι ίδιοι, πρέπει να έχεις ακούσει, βέβαια , ποιους νόμους χρησιμοποιούσαμε παλιά σε σχέση με τους νεκρούς. Σφάζαμε ζώα για θυσίες πριν από την εκφορά του νεκρού και στέλναμε και καλούσαμε γυναίκες, που μάζευαν τα οστά των νεκρών που καίγονταν. Αλλά και οι προγενέστεροι από εκείνους έθαβαν στα μέρη μας τους νεκρούς μέσα στο σπίτι. Εμείς δεν κάνουμε τίποτα από αυτά. ……. Γι αυτό λοιπόν το λόγο ο Μίνωας θέσπισε αυτούς τους νόμους για τους πολίτες του, εξ αιτίας των οποίων η Κρήτη ευημερεί ανέκαθεν, καθώς και η Σπάρτη από τότε που ‘άρχισε να τους χρησιμοποιεί..>> (Πλάτων, «Μίνως», 315b - 320).

Ομοίως ο Πλούταρχος αναφέρει: «Κάλεσε τότε (ο Σόλων) τον Επιμενίδη από τη Φαιστό της Κρήτης, που μερικοί τον θεωρούν έναν από τους επτά σοφούς, αντί για τον Περίανδρο…. Όταν ήρθε στην Αθήνα γνωρίστηκε με το Σόλωνα και τον βοήθησε πολύ στην προεργασία της νομοθεσίας του. Απλοποίησε τους νόμους τους σχετικούς με τις ιερές τελετές, έκαμε πιο ήπιους τους νόμους που αφορούσαν τα πένθη, επιτρέπονταν μόνο ορισμένες θυσίες στους νεκρούς και καταργώντας τις άγριες και βαρβαρικές συνήθειες που επικρατούσαν προηγούμενα …>>. (Πλούταρχος, Σόλων 11)

2. ΤΟ ΨΕΥΔΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΣΗ ΑΝΘΡΩΠΟΘΥΣΙΩΝ ΣΤΑ ΑΝΕΜΟΣΠΗΛΙΑ ΑΡΧΑΝΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΜΙΝΩΙΤΕΣ

Ο αρχαιολόγος Γ. Σακελλαράκης και οι οπαδοί του ισχυρίζονται ότι στη Μινωική Κρήτη τελούνταν ανθρωποθυσίες, πρβ:

<<Όπως χαρακτηριστικά λέει ο Σακελλαράκης, στα Ανεμόσπηλια γύρω στα 1700 π.Χ. ξετυλίχτηκε ένα δράμα θανάτου. Ένα ιερό και οι άγριοι σεισμοί που μάστιζαν τη Κρήτη, και μάλιστα είχαν γκρεμίσει τα παλάτια της, ήταν η αιχμή του δόρατος. Ο τοποτηρητής του ιερού, στην προσπάθειά του να εξορκίσει τη θεότητα, αποτολμά την έσχατη πράξη: να θυσιάσει έναν άνθρωπο. Βεβαίως, μάταια. Ένας μετασεισμός προκάλεσε την κατάρρευση της στέγης και των τοίχων του κτηρίου -τέσσερα δωμάτια κι ένας διάδρομος, εμβαδού μόλις 1.375 τ.μ.-, σκεπάζοντας κάτω από το χώμα τον ιερέα, περίπου 37 χρόνων, που βρέθηκε στη στάση του πυγμάχου, ενδεικτική της προσπάθειάς του να αντισταθεί στην πτώση της στέγης, και τους δύο βοηθούς του, μια γυναίκα ηλικίας 28 χρόνων, που βρέθηκε μπρούμυτα, και το τρίτο στέλεχος της ομάδας -το φύλο του παραμένει αδιευκρίνιστο-, που φαίνεται πως κρατούσε ένα αγγείο απ' εκείνα στα οποία συνέλεγαν το αίμα των θυσιασμένων ζώων. Το χάλκινο όπλο της θυσίας, μια λόγχη 40 εκατοστών, βρέθηκε δίπλα στο θύμα!>> (Εφημερίδα Έθνος 16/10/2009).

«Ανθρωποθυσία στα Ανεμόσπηλια των Αρχανών το 1700 π.Χ.. Η πρώτη τεκμηριωμένη – αποδεδειγμένη ανθρωποθυσία στη Μινωική Κρήτη», «Και ο Επιμενίδης ο Κρητικός, που κλήθηκε από τους Αθηναίους να καθάρει την πόλη τους από το Κυλώνειο Άγος, προσέφυγε στην ανθρωποθυσία». «Και η θρησκεία μας διδάσκει τις ανθρωποθυσίες βλέπε θυσία Αβραάμ» κ.α. (Εφημερίδα ΑΝΑΤΟΛΗ 21-6-2013, άρθρο εκπαιδευτικού κ. Β. Δερμιτζάκη).

ΤΟ ΤΕΜΕΝΟΣ ΣΤΑ ΑΝΕΜΟΣΠΗΛΙΑ ΑΧΑΡΝΩΝ

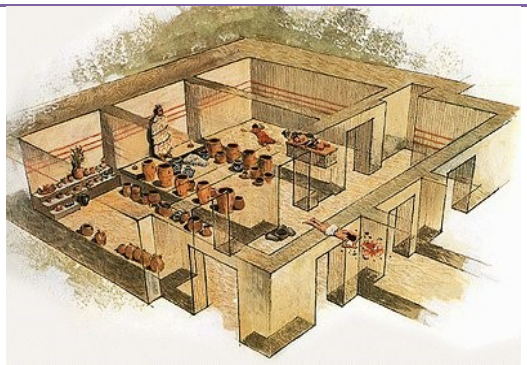

Αναπαράσταση του υποτιθέμενου ανθρωποσφαγείου στα Ανεμόσπηλια! Επειδή ο αρχαιολόγος Γ. Σακελλαράκης στα δημοσιεύματά μιλά για διώροφο κτίσμα όπου γίνονταν οι ανθρωποθυσίες στα Ανεμόσπηλια οι δαιμονιστές σχεδίασαν ένα διώροφο ναό με αγάλματα και σφαγμένους ανθρώπους λέγοντας ότι είναι αναπαράσταση του ναού στα Ανεμόσπηλια!

Ωστόσο όλα τα ως άνω είναι κακοήθειες και ασέβεια προς το Μινωικό κόσμο» , όπως χαρακτήρισαν τις απόψεις του Σακελαράκη οι άλλοι αρχαιολόγοι τότε που τα είπε, γιατί

1) Δε στηρίζονται ούτε σε αρχαίες πηγές ούτε και σε αρχαιολογικά ευρήματα, αλλά αφενός σε παραποιήσεις αρχαίων κειμένων, αφού και π.χ. ο Επιμενίδης δεν προέβηκε σε ανθρωποθυσίες, αλλά σε θυσίες μαύρων και άσπρων προβάτων, πρβ: «Λαβών πρόβατα μελανά τε και λευκά ήγαγε προς τον Άρειον Πάγον. Κακείθεν είασεν ιέναι οι βούλοιντο, προστάξας τοις ακολούθοις ένθα αν κατακλίνοι αυτών έκαστον, θύειν τω προσήκοντι θεώ· και ούτω λήξαι το κακόν» (Διογένης Λαέρτιος, Επιμενίδης) και αφετέρου **σε** κακοήθεις απόψεις, όπως στην προκείμενη περίπτωση του αρχαιολόγου Γ. Σακελλαράκη, γνωστού και από την προσπάθεια που είχε κάνει να μεταφέρει το σπήλαιο γέννησης και ανατροφής του Δία από τη Δίκτη σε άλλο μέρος και διαψεύστηκε.

2) Θυσίες γίνονται στην αρχαία Κρήτη, όμως ήταν θυσίες ζώων και όχι ανθρώπων. Θυσία στην αρχαία εποχή σήμαινε δωρεάν διάθεση ζώου για σφάξιμο και μετά κοινό συμπόσιο των πιστών, κάτι που γίνεται και σήμερα, όμως προς χάρη άλλου Θεού.

3) Ανθρωποθυσίες αναφέρονται στην αρχαιότητα: Ιφιγένειας, Πολυξένης, Αβραάμ κ.α., όμως όλες αυτές δεν ήταν πραγματικές, αλλά μυθιστορηματικές, για χάρη του θεάτρου και της ηθοπλασίας. Άλλο μύθος – μυθιστόρημά και άλλο ιστορία. Οι γνωστές ανθρωποθυσίες της Ιφιγένειας, της Πολυξένης, του Αβραάμ κ.α., δεν είναι πραγματικές, αλλά μυθικές ή άλλως μυθιστορηματικές, για χάρη του θεάτρου και της ηθοπλασίας, αφού σε όλες αυτές τις περιπτώσεις αυτοί που τις έκαναν φέρονται να τιμωρούνται με θανατική εκτέλεση ή με αιώνια βασανιστήρια. Ο Δίας μετενσάρκωσε το Λυκάονα σε λύκο, επειδή του θυσίασε βρέφος στο Λύκαιον όρος της Αρκαδίας. Επίσης ο Δίας σκότωσε με κεραυνό τον Τάνταλο και στον Άδη τον τοποθέτησε σε μέρος που να βασανίζεται αιώνια, επειδή παράθεσε γεύμα με ανθρώπινο κρέας στη θεά Δήμητρα και άλλους θεούς στη Φρυγία, για να δει αν το καταλάβουν κ.α. Υπενθυμίζεται επίσης ότι η θυσία της Ιφιγένειας τελικά δεν έγινε, ομοίως και η του Αβραάμ, απλά διατάχτηκαν για δοκιμαστεί η πίστη τους.

4) Στην περιοχή των Αρχανών και συγκεκριμένα στις θέσεις: Φουρνί, Ανεμόσπηλια κλπ, η οποία , ως γνωστόν, απέχει ελάχιστα από την Κνωσό, δεν υπάρχει μόνο το εν λόγω αρχαίο κτίσμα με νεκρούς, αλλά ολόκληρη **νεκρόπολη με θολωτούς και λαξευτούς τάφους**, κοινά μνήματα κλπ, που χρονολογούνται ήδη πριν από το 2400 π.Χ. Συνεπώς εδώ δεν έχουμε τίποτε άλλο παρά μόνο ένα αρχαίο τέμενος νεκρόπολης, δηλ. ιερό με βωμό και τάφους, περιφραγμένο για ομορφιά, αλλά και για να μην μπαίνουν τα ζώα και όμοιο με αυτό στην αρχαία Φαινεό, κάποιας επιφανούς οικογένειες, αφού οι άλλοι τάφοι είναι χωρίς ιερό και φαίνονται και πιο φτηνοί στην κατασκευή. **Σημειωτέο ότι εδώ, σύμφωνα με την ελληνική μυθολογία, θάφτηκε και ο Δίας, μετά το θάνατό του, όπως θα δούμε πιο κάτω.**

5) Αν εδώ είχαμε θυσία θα έπρεπε να υπάρχει ξίφος και όχι λόγχη, αφού αυτές δε γίνονται με λόγχη, αλλά με κόψιμο του λαιμού για να τρέξει αίμα που συλλέγεται σε αγγείο και μ' αυτό ραντίζεται ο βωμός, όπως αναφέρεται στις αρχαίες θυσίες, αλλά και φαίνεται στις παραστάσεις τους στα αρχαία αγγεία. Η λόγχη, αν είναι λόγχη, γιατί κι αυτό αμφισβητείται, δεν είναι είδος μαχαιριού, αλλά αρχαίο όπλο με κοντάρι και αιχμηρή ακμή, άρα πιθανόν εδώ να υποδηλώνει αξίωμα του νεκρού ή δολοφονική ενέργεια. Μπορεί να είχε βρεθεί εκεί και από άλλο λόγο, π.χ. σύληση των τάφων..

6) Αν εδώ είχαμε οροφή που έπεσε και σκότωσε αυτούς που ήταν μέσα, ο νεκρός που βλέπουμε στη φωτογραφία **δε θα έπρεπε να έχει τα χέρια του ακέραια και σε θέση πυγμάχου** και επίσης το σώμα του ακέραιο και τεντωμένο σαν να κοιμάται τον αιώνιο ύπνο, γιατί θα του τα είχαν πλακώσει και τσακίσει η οροφή και οι τοίχοι Για τον ίδιο λόγο όλοι οι νεκροί θα έπρεπε να ήταν σκεπασμένοι κυρίως από πέτρες και δοκάρια και όχι μόνο με χώμα, όπως βλέπουμε στη φωτογραφία.

7) Είναι ψευδές ότι εδώ έχουμε υπολείμματα ξόανου (ξύλινου αγάλματος), αφού οι φωτογραφίες δείχνουν καθαρά ότι έχουμε απλώς δυο ξύλινα πόδια ή κοινώς καλαπόδια για μπότες και σανδάλια ή και για άλλη χρήση. Αν είχαμε ξόανο, θα έπρεπε τα ξύλινα πόδια να δείχνουν σπάσιμο-αποκοπή στην κνήμη (ενώ δείχνουν καθαρά ότι εκ κατασκευής ήταν μέχρι εκεί) και συνάμα κάπου εκεί να υπήρχαν και τα υπόλοιπα κομμάτια του ξόανου, όμως κάτι τέτοιο δεν ισχύει. Πέραν αυτού και ξόανο να υπήρχε αυτό δε σημαίνει και ότι εδώ γίνονταν ανθρωποθυσίες, γιατί αρχικά όλα τα αγάλματα ήσαν ξύλινα και στα ιερά υπήρχαν ξόανα. Υπενθυμίζεται και ότι ο εφευρέτης τους ήταν ο Δαίδαλος.

8) Είναι ψευδές ότι «άγριοι σεισμοί μάστιζαν» την Κρήτη το 1700 π.Χ. γκρεμίζοντας παλάτια κλπ, γιατί, αν ήταν αλήθεια, θα υπήρχαν γι αυτό αρχαίες αναφορές ή μύθοι που να το αναφέρουν, αφού το θέμα αυτό είναι σοβαρό. Τα ερείπια των αρχαίων πόλεων Κρητης δεν οφείλονται σε σεισμούς αλλά στις κατά καιρούς πυρπολήσεις των κατακτητών και κυρίως των Σαρακηνών. Έπειτα ο σεισμός που λέει ο Μαρινάτος ότι προκάλεσε η έκρηξη του ηφαίστειου της Θήρας και κατέστρεψε την Κρήτη (παρότι και αυτό είναι ψέμα, όπως προκύπτει από την περιγραφή της έκρηξης που διασώζει από παλαιότερους του ιστορικούς ο Στράβων, υπολογίζεται ότι έγινε το 1450 π.Χ. , άρα δε συμπίπτει με την υπολογιζόμενη κατάρρευση του κτιρίου στα Ανεμόσπηλια. Αλλά και αν ακόμη δεχθούμε ότι έγιναν αυτοί οι σεισμοί, το κτίσμα είναι πετρόκτιστο, με πολύ μικρά δωμάτια,

χωρίς πόρτες επικοινωνίας στους μεσότοιχους και με πολύ γερούς τοίχους, άρα είναι αδύνατον να έπεσε ακαριαία και έτσι σκότωσε 4 ανθρώπους! Αλλά και αν ακόμη δεχτούμε ότι το κτίριο έπεσε από μετασεισμό και σκότωσε αυτούς που ήταν μέσα, οι επιζώντες θα είχαν βγάλει μετά από εκεί τους νεκρούς, για να τους θάψουν, εκτός και αν δεν έμεινε κανένας ζωντανός στην περιοχή, όμως τότε θα βλέπαμε πλακωμένους νεκρούς και σε άλλα αρχαία κτίρια της Κνωσού κλπ, όμως κάτι τέτοιο δεν ισχύει.

Σημειώνεται ότι ο Στράβων που επικαλείται ένα αρχαιότερό του ιστορικό, τον Ποσειδώνιο, σχετικά με την έκρηξη του ηφαίστειου της θήρα αναφέρει τα εξής (απ όπου δεν προκύπτει τίποτα απ΄ό,τι ισχυρίζεται ο Μαρινάτος):«(Καθά φησί Ποσειδώνιος....) η θήρα έχει ιδρύσει αποικία στη Κυρήνη. Ανάμεσα στη Θήρα και στη Θηρασία ξεσηκώθηκαν φλόγες από τη θάλασσα και το φαινόμενο συνεχίστηκε για 4 ημέρες, έτσι που ολόκληρη η θάλασσα έβραζε και φλεγόταν. Οι φλόγες έβγαλαν στη επιφάνεια σιγά-σιγά ένα νησί που σχηματίστηκε λες από ενοποιημένη διάπυρη μάζα και που είχε περίμετρο 12 στάδια. Μόλις σταμάτησε το φαινόμενο πρώτοι τόλμησαν να πλησιάσουν στον τόπο οι θαλασσοκράτορες τότε Ρόδιοι και ίδρυσαν στο νησί ιερό του Ασφαλίου Ποσειδώνα..» .(Ποσειδώνιος, ΑΠΑΝΤΑ Α 14-15 και Στράβων, Γεωγραφικά Α, ΙΙΙ 16).

9) Είναι ψευδές ότι εδώ είχαμε διώροφο ή με μεγάλα δωμάτια κτίριο που έπεσε από σεισμό, γιατί εδώ δε βλέπουμε να υπάρχουν αφενός κολώνες ή γωνιές στήριξης με πελέκια και αφετέρου τα αντίστοιχα οικοδομικά υλικά πεσμένα στη γη**.** Άλλωστε, αν είχαμε τέτοια περίπτωση, οι τοίχοι που έμειναν θα φανέρωναν ότι προήλθαν από γκρέμισμα, όμως εδώ δε βλέπουμε κάτι τέτοιο, αλλά απλώς περίφραξη, όπως αυτές στα αρχαία τεμένη.

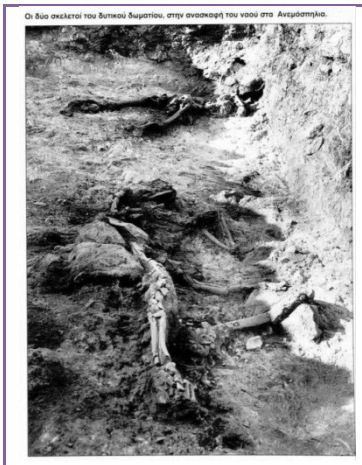

Οι νεκροί του τάφου στα Ανεμόσπηλια

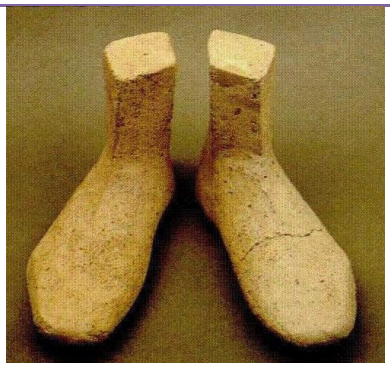
Τα ξύλινα πόδια που βρέθηκαν στο τέμενος στα Ανεμόσπηλια

ΣΗΜΕΙΩΝΕΤΑΙ ΟΤΙ:

Α) Το ότι ένα θαμμένο ή κρυμμένο ανθρώπινο κρανίο φέρει τραύμα από αιχμηρό αντικείμενα ή από μαχαίρι δε σημαίνει και ότι το τραύμα αυτό προέρχεται από θυσία, γιατί υπάρχουν οι τραυματίες πολέμου, οι φόνοι από φιλονικίες και μετά απόκρυψη του σκοτωμένου κ.α. Πέραν αυτού υπάρχουν και τα τραύματα που προκαλούν οι νεκροψίες για μαντικούς και σήμερα ιατρικούς λόγους.

Β) Σύμφωνα επίσης με τους αρχαίους συγγραφείς: Πλάτων (Νόμοι, Μίνως), Λαέρτιος (Επιμενίδης), Πλούταρχος (Σόλων και Λυκούργος), Δ, Αλεξανδρεύς (Ρωμαϊκή Αρχαιολογία) , Ηρόδοτο κ.α. ο πρώτος αξιόλογος πολιτισμός ήταν ο μινωικός, τον οποίον αντέγραψαν πρώτα οι Σπαρτιάτες στέλνοντας επί τούτοι στην Κρήτη το νομοθέτη τους Λυκούργο, μετά οι Αθηναίοι με το νομοθέτη τους νομοθέτη Σόλωνα, μετά οι Ρωμαίοι με το Νούμα κ.α. και έτσι εκπολιτίστηκαν και αυτοί. Επομένως το να λέει κάποιος ότι στην αρχαία Κρήτη τελούσαν ανθρωποθυσίες, όπως οι βάρβαροι, είναι και ψευδές και αχαριστία.

Γ) Το ότι ο αρχαιολόγος Γ. Σακελλαράκης έδειξε ασέβεια προς το Μινωικό Πολιτισμό το έχουν πει πάρα πολλοί άλλοι αρχαιολόγοι, όπως ο Έφορος Αρχαιοτήτων και πρώην συνεργάτης του κ. Αντ. Βασιλάκης στον επικήδειο που έκανε στην κηδεία του (Εκεί γράφει ότι κ. Σακελλαρακης, όταν είπε αυτά για την ανθρωποθυσία στα Ανεμόσπηλια, κατηγορήθηκε ως υβριστής του Μινωικού Κόσμου). Μάλιστα ο κ. Βασιλάκης διαφώνησε και για τα όσα έχει πει ο κ. Σακελλαράκης για το μέρος γέννησης του Δία, γράφοντας γι αυτό το βιβλίο «Δικταίον Αντρο, όπου εκεί λέει διαφορετικά πράγματα από ό,τι λέει ο κ. Σακελλαρακης. Με τον αρχαιολόγο Σακελλαράκη διαφώνησε και ο αείμνηστος έφορος αρχαιοτήτων της ΚΔ ΕΠΚΑ κ. Ν. Παπαδάκης, σχετικά με το μέρος γέννησης του Δία κ.α.

Ο ίδιος ο Σακελλαράκης είχε πει και ότι: α) Η εν λόγω άποψή του, δηλαδή ότι οι Μινωίτες τελούσαν ανθρωποθυσίες στα Ανεμόσπηλια των Αχαρνών, του στοίχισε μια καθηγητική έδρα σε ξένο Πανεπιστήμιο (βλέπε εφημερίδα Ελευθεροτυπία, Σάββατο 6 Νοεμβρίου 2010), β) Είχε ομολογήσει και ότι τα αρχαιολογικά ευρήματα που είχε βρει στο σπήλαιο Σπηλιάρα της Βοσκοπούλας (ή Ιδαίον Άντρο κατ' αυτόν) τα είχε θάψει εκεί ένας Ανωγειανός βοσκός!!!! (βλέπε: Γιάννης Σακελλαράκης, Η ποιητική της ανασκαφής, Εκδόσεις Ίκαρος έτος 2005)

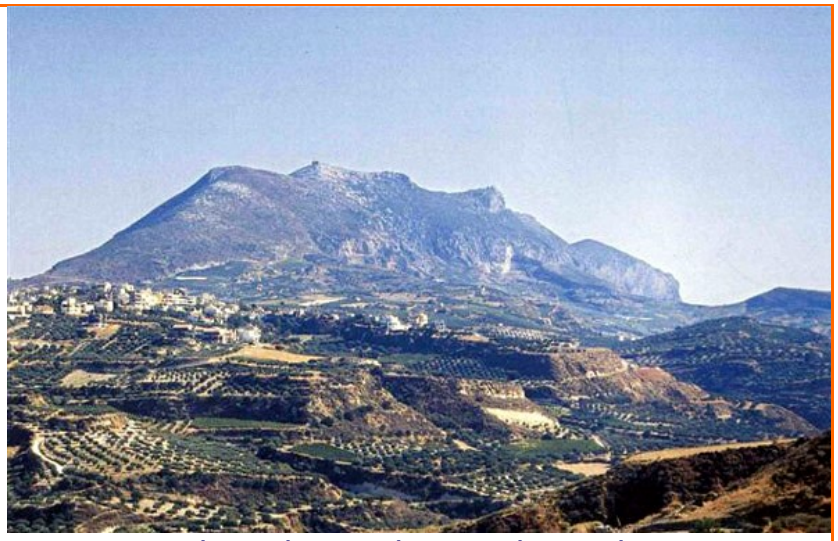

Ο Γιούχτας όπως φαίνεται από το Ηράκλειο

3. ΤΟ ΨΕΥΔΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΣΗ ΑΝΘΡΩΠΟΘΥΣΙΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΣ, ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ

Ο εκπαιδευτικός Β. Δερμιτζάκης σε άρθρο του στην εφημερίδα «ΑΝΑΤΟΛΗ» (φ. 21-6-2013) ισχυρίζεται ότι η σημερινή μας θρησκεία, η χριστιανική, διδάσκει τις ανθρωποθυσίες με τη θυσία του Αβραάμ κ.α. Επίσης ο ίδιος σε άρθρο του στην εφημερίδα «ΑΝΑΤΟΛΗ» (φ. 23-8-2013) παραθέτει τα πιο κάτω παραδείγματα υποτίθεται ανθρωποθυσιών, για να πείσει πως και οι Αρχαίοι Έλληνες τελούσαν και μάλιστα εθιμοτυπικά ανθρωποθυσίες:

1) Ο κ. Δερμιτζάκης λέει: «Δεν υπάρχει λοιπόν αμφιβολία για την απαράδεκτη τέλεση ανθρωποθυσιών όπως άλλωστε διδάσκει και η θρησκεία, βλέπε Αβραάμ θυσία από την Παλαιά Διαθήκη», κάτι που είναι ψευδές, γιατί: α) Στο Χριστιανισμό απαγορεύονται παντελώς οι φόνοι, άρα και οι ανθρωποθυσίες - μια από τις δέκα εντολές που ο Θεός έδωσε στο Μωυσή λέει**: «Ου φονεύσεις» (Έξοδος 20:13),** β) Κανένας συγγραφέας, αρχαίος και νέος, δε αναφέρει ότι είδε ή παρακολούθησε ανθρωποθυσία που τέλεσε χριστιανός, γ) Η θυσία του Ισαάκ από τον Αβραάμ αφενός δεν διδάσκει την τέλεση ανθρωποθυσιών, αλλά τη δοκιμασία και αφετέρου **δεν έγινε ποτέ**. Για να δοκιμάσει ο Θεός την πίστη του Αβραάμ, τον διέταξε να σφάξει το παιδί του, τον Ισαάκ, και να του το προσφέρει θυσία, όμως την τελευταία στιγμή άγγελος Κυρίου συγκράτησε το χέρι του Αβραάμ και τον διέταξε να σφάξει και να θυσιάσει ένα κριάρι.

2) Ο κ. Δερμιτζάκης λέει: << Ήταν ή δεν ήταν ανθρωποθυσία ο φόρος των Αθηναίων στο Μίνωα; Σας υπενθυμίζω ότι μετά τη δολοφονία του Ανδρόγεω από τους Αθηναίους και τους Μεγαρείς, ο Μίνωας παρακάλεσε τον πατέρα του Δία να τιμωρήσει αυτός τους Αθηναίους. Τότε έπεσε στην Αθήνα λοιμός. Οι Αθηναίοι, για να λυτρωθούν, θυσίασαν πάνω στον τάφο του Κύκλωπα Γεραίστη τις κόρες του Υακίνθου.....>>, κάτι που είναι ψευδές, παραποίηση ως προς τις ανθρωποθυσίες, γιατί κανένας αρχαίος συγγραφέας δεν αναφέρει κάτι τέτοιο. Έπειτα και αν ακόμη κάποιος αρχαίος συγγραφέας το ανέφερε , εδώ, όπως θα δούμε πιο κάτω, **δεν έχουμε πραγματικά γεγονότα, αλλά φανταστικά, θεατρικά,** αφού ο Πλάτων («Μίνως», 318 – 321), ο Πλούταρχος (Θησεύς, 18) κ.α. αναφέρουν ότι ο μύθος του Μίνωα με το Μινώταυρο κλπ δεν είναι πραγματικό γεγονός, αλλά μια **διακωμώδηση του Μίνωα από τους Αττικούς θεατρικούς συγγραφείς**, επειδή κατέλαβε την Αθήνα και τους επέβαλε φόρους, όταν οι Αθηναίοι αθλητές δολοφόνησαν στα Παναθήναια το γιο του Ανδρόγεω.

3) Ο κ. Δερμιτζάκης λέει: <<Στην επιστροφή από τον πόλεμο της Τροίας, ο Ιδομενέας θυσίασε το γιο του>>, κάτι που είναι ψευδές, γιατί ο Όμηρος δεν αναφέρει κάτι τέτοιο και ο Βιργίλιος (ΙΙΙ, 400) αναφέρει τα εξής: «Επιστρέφοντας ο Ιδομενέας από τον πόλεμο, το πλοίο του έπεσε σε θύελλα. Ο Ιδομενέας τότε ορκίστηκε στο θεό Ποσειδώνα ότι, αν έφτανε ζωντανός στην πατρίδα, θα θυσίαζε στο θεό όποιο ζωντανό ον αντίκριζε πρώτο. Όταν γύρισε όμως, ο πρώτος που αντίκρισε ήταν ο γιος του. Αρνούμενος να τον θυσιάσει, προκάλεσε την οργή των θεών, που έστειλαν λοιμό στη χώρα κι έτσι οι κάτοικοι αποφάσισαν να τον εξορίσουν. Ομοίως στην όπερα «Ιδομενέας» (Idomeneo, Re di Creta) του Μότσαρτ, που είναι εμπνευσμένη από το Βιργίλιο, αναφέρεται ότι ο Ιδομενέας δε θυσιάζει τελικά το γιο του Ιδάμανθυ, αλλά τον χρήζει βασιλιά της Κρήτης στη θέση του και τον

παντρεύει με την Ίλια, τη σκλάβα και κόρη του βασιλιά της Τροίας Πρίαμου.

4) Ο κ. Δερμιτζάκης λέει: << Ο χορός του Ζαλόγγου, το ολοκαύτωμα του Αρκαδίου, η Έξοδος του Μεσολογγίου και η θυσία του Σαμουήλ στο Κούγκι - έγκυρη μαρτυρία για την αυτοθυσία -ανθρωποθυσία>>. Ωστόσο εδώ δεν έχουμε ανθρωποθυσίες με την κυρφιολεκτική έννοια του όρου, δηλ. σφάξιμο προσφοράς σε κάποιο θεό, αλλά πράξεις απελπισίας λόγω στέρησης της Ελευθερίας κλπ, άρα αυτοκτονικά εγκλήματα που προκάλεσαν οι Τούρκοι. Άλλο θυσία (= σφάξιμο όντος σε βωμό από κάποιο άλλο για χάρη κάποιου θεού κλπ) και άλλο αυτοθυσία (= πράξη απελπισίας ή αυτοκτονία για κάποια ιδανικά).

5) Ο κ. Δερμιτζάκης λέει: << Δεν παραλείπω να σας αναφέρω και τη θυσία των Τρώων στην ταφή του Πατρόκλου……>>, κάτι ψευδές, γιατί ο Όμηρος (Ιλιάδα, Ψ΄175-176) δεν αναφέρει κάτι τέτοιο, αλλά ότι ο Αχιλλέας, έχοντας πάθει παραλογισμό απ᾽ το φόνο του φίλου του Πατρόκλου προέβη στη σφαγή 12 αιχμαλώτων Τρώων, καθώς και 2 σκυλιών και 4 αλόγων, ρίχνοντας τα πτώματά τους στη φωτιά που καιγόταν ο Πάτροκλος και λέγοντας «Χαίρε μου, ω Πάτροκλε, και αυτού που ευρίσκεσαι στον Άδη ότι όλα όσα σου'ταξα τα τελειώνω τώρα. Αγόρια 12 λαμπρά των ανδρειωμένων Τρώων το πυρ τα τρώει όλα με σε, και του πυρός δε δίδω τροφή τον Έκτορα του Πριάμου, αλλά των σκύλων.». Επομένως εδώ δεν έχουμε ανθρωποθυσία, αλλά απλά φόνους εκδίκησης. Ο λόγος που ο Αχιλλέας έσφαξε τα άλογα και τους σκύλους ήταν για να πάρει το λίπος τους, επειδή τότε έβαζαν τους νεκρούς πάνω σε ένα σωρό ξύλα, τους άλειφαν με λίπος και έκαιαν τις σάρκες. Μετά έσβηναν τη φωτιά με κρασί, μάζευαν τα κόκαλα και τα έβαζαν μέσα σε μια στάμνα με ξύγκι από ζώα που την τοποθετούσαν μέσα σε τάφο. Υπενθυμίζεται ότι ο Πλάτων (Μίνως), ο Πλούταρχος (Σόλων) κ.α. αναφέρουν ότι μετά την εξάπλωση των Μινωικών Νόμων σε όλους τους Έλληνες απαγορευτήκαν τα βάρβαρα έθιμα στις τελετές, όπως το καύσιμο των νεκρών κ.α.

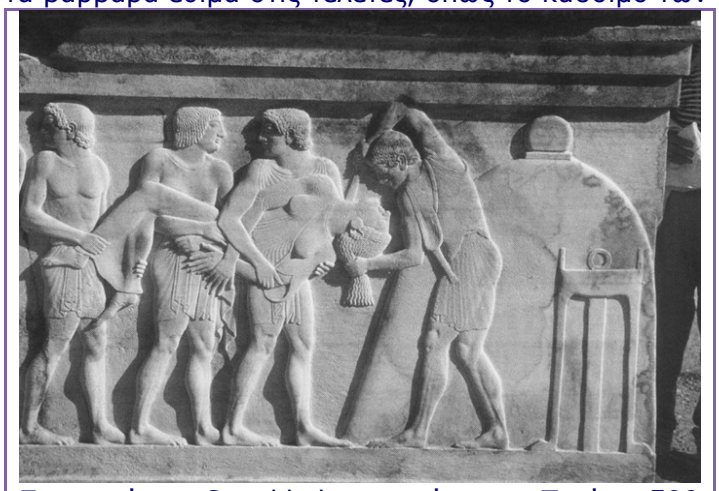

Σαρκοφάγος Canakkale, κοντά στην Τροία 500 π.Χ. με τη Θυσία της Πολυξένης (Canakkale, Archaeological Museum)

6) Ο κ. Δερμιτζάκης λέει: «Ο Πρωτεσίλαος θυσιάστηκε»…. , κάτι επίσης ψευδές, γιατί ο Πρωτεσίλαος ήταν ο πρώτος που σκοτώθηκε στον Τρωικό Πόλεμο, είχε δοθεί χρησμός ότι ο πρώτος που θα έβγαινε από τα πλοία κατά την άφιξη του στόλου στην Τροία θα σκοτωνόταν και ο Πρωτεσίλαος δέχθηκε να βγει αυτός πρώτος γνωρίζοντας το συγκεκριμένο χρησμό. Μάλιστα κατά τη μεταγενέστερη παράδοση το

αρχικό του όνομα ήταν Ιόλαος και για την «ακραία» του αυτή προθυμία μετονομάσθηκε «Πρωτεσίλαος».

7) Ο κ. Δερμιτζάκης λέει: «Το έθιμο – πράξη της θυσίας ανθρώπων στο θεό είχε επικρατήσει για πολλές χιλιάδες χρόνια σε όλες τις αρχαίες φυσικές θρησκείες. Ειδωλολατρία, πολυθεΐα, τοτεμισμό, φετιχισμό, δωδεκάθεο του αρχαίου ελληνικού και ρωμαϊκού κόσμου», κάτι που είναι και αυθαίρετο και ψευδές για τους Έλληνες και Χριστιανούς, γιατί:

α) Ο Πλάτων («Μίνως, 315») γράφει ότι οι Αρχαίοι Έλληνες δεν τελούσαν ανθρωποθυσίες, όπως οι Καρχηδόνιοι, γιατί αυτό **<u>οι βάρβαροι</u>** το θεωρούσαν **«όσιον»** και οι Έλληνες **«ανόσιον,** δηλ. μη σύμφωνο με τα ιερά και όσια της φυλής τους, της θρησκείας τους, πλην μόνο οι κάτοικοι της Λυκαίας και οι απόγονοι του Αθάμαντα, που αυτοί κάνουν θυσίες, όμως όχι όμοιες, αλλά παρόμοιες με τους βάρβαρους, πρβ: <<επεί αυτίκα ημίν μεν ου νόμος εστίν ανθρώπους θύειν αλλ' ανόσιον, Καρχηδόνιοι δε θύουσιν ως όσιον ον και νόμιμον αυτοίς …… >> Από τους αρχαίους ευρωπαίους συγγραφείς μαθαίνουμε ότι βάρβαροι που τελούσαν ανθρωποθυσίες ήσαν οι Καρχηδόνιοι, οι Κέλτες κ.α.

β) Στο Χριστιανισμό μια από τις 12 εντολές αναφέρει «Ου φονεύσεις» (Έξοδος 20:13), άρα εκεί απαγορεύονται και οι ανθρωποθυσίες.

γ) Άλλο μύθος και άλλο ιστορία. Φυσικά οι ανθρωποθυσίες που αναφέρουν οι μύθοι: Λυκάονα, Τάνταλου, Πολυξένης, Ιφιγένειας κ.α., **<u>δεν είναι πραγματικές, αλλά φανταστικές</u>**, όπως θα δούμε πιο κάτω, και αυτό για τις ανάγκες της αρχαίας λογοτεχνίας (ποίησης και θεάτρου), αλλά και της ηθοπλασίας, δηλ. για να δείξουν οι συγγραφείς τους αφενός σε τι βαθμό φιλοπατρίας, γενναιότητας κλπ έφτασαν μερικοί ή αντίθετα πού οδηγούν οι ασεβείς ενέργειες, οι πόλεμοι, τα μίση και τα πάθη, καθώς και οι κατάρες. Για να δείξουν ότι οι ανθρωποθυσίες δεν είναι κάτι καλό, είναι φόνος και αυτός που τις κάνει τιμωρείται ακόμη και από το θεό και μάλιστα με βαριά τιμωρία. Υπενθυμίζεται ότι σε όλες τις περιπτώσεις ανθρωποθυσιών που αναφέρει η Ελληνική Μυθολογία αυτοί που τις έκαναν φέρονται να τιμωρούνται από το θεό είτε με θανατική εκτέλεση είτε με αιώνια βασανιστήρια, Ο θεός Δίας π.χ. τιμώρησε το Λυκάονα με μετενσάρκωσή του σε λύκο, επειδή του θυσίασε βρέφος, επίσης σκότωσε με κεραυνό τον Τάνταλο και στη συνέχεια τον τοποθέτησε σε μέρος του Άδη που να βασανίζεται αιώνια, επειδή παρέθεσε γεύμα με ανθρώπινο κρέας στους θεούς στη Φρυγία κ.α.

δ) Αν οι ανθρωποθυσίες παλιά ήταν έθιμο, τότε θα θεωρούνταν κάτι όσιο, δηλ. σύμφωνα με τα ιερά της φυλής και επομένως οι αρχαίοι συγγραφείς θα το ανέφεραν και δε θα ανέφεραν οι μύθοι ότι οι θεοί τιμώρησαν με βαριές ποινές, από θανάτωση έως αιώνια βασανιστήρια, αυτούς που τις έκαναν, όπως είδαμε πιο πριν.

8) Ο κ. Δερμιτζάκης λέει: «Όσοι αποδέχονται τους μύθους του Δία και της Ευρώπης, του Μίνωα και της Πασιφάης, του Θησέα και της Αριάδνης, του Τάνταλου και του Λυκάονα, της Τροίας και των Μυκηνών, λογικό είναι να αποδεχτούν και την ανθρωποθυσία της Ιφιγένειας, της Πολυξένης….. «Η Πολυξένη ήταν πρόσωπο υπαρκτό. Τη θυσία της Πολυξένης βρίσκουμε απεικονισμένη σε νομίσματα και σε αγγεία. ….»,.Ωστόσο άλλο μύθος και άλλο ιστορία. Ο μύθος είναι διήγηση φανταστικών γεγονότων και όχι πραγματικών, ενώ η ιστορία πραγματικών : «Ο μύθος είτε πηγάζει εκ των κυκλίων ή άλλων επικών

συνθέσεων και λαϊκών θρύλων είτε καθόλου υπό του ποιητού, δια της εντέχνου αναπτύξεως περιβάλλεται το σχήμα της αληθοφάνειας και την αξιοπιστίαν ιστορικής πραγματικότητας μετουσιωμένης εις ποίησιν.» (Μίνως Κοκολάκης, καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών). Άλλωστε, αν η μυθολογία (το σύνολο των μυθικών παραδόσεων) ήταν το αυτό με την ιστορία, δε θα ήταν σε χρήση η μια από τις δυο λέξεις. Όλες οι ελληνικές ανθρωποθυσίες: Λυκάονα, Τάνταλου, Πολυξένης κλπ δεν είναι ιστορικές καταγραφές, αλλά είτε μύθοι (λαϊκές παραδόσεις, θρύλοι) είτε θεατρικά έργα. Για παράδειγμα ο Λυκάων είναι ομώνυμη τραγωδία του Ξενοκλή, η θυσία της Ιφιγένειαςκαι πολυξένης του Ευριπίδη κ.α.

Και το ότι όλες οι αρχαίες ανθρωποθυσίες: Αβραάμ , Λυκάονα, Τάνταλου, Ιφιγένειας, Πολυξένης κλπ δεν είναι πραγματικά γεγονότα, αλλά μυθικά, φανταστικά και για λόγους ηθοπλασίας, είναι κάτι που:

α) Φαίνεται είτε από τα πρόσωπα που λαμβάνουν μέρος σ' αυτές, αφού εκεί άλλα είναι άνθρωποι και άλλα θεοί, είτε γιατί εκεί γίνεται λόγος για πράξεις μεταξύ θεών και ανθρώπων και σε τόπους που άλλοι βρίσκονται στη γη και άλλοι στον Άδη κ.α., κάτι αδύνατον να είναι πραγματικό. Υπενθυμίζεται ότι στις Τρωάδες του Ευριπίδη, όπου αναφέρεται η σφαγή της Πολυξένης, τα πρόσωπα του έργου είναι ο θεός Ποσειδώνας, η θεά Αθηνά, η Εκάβη και η κόρη της Πολυξένη, ένα φάντασμα που συνομιλεί με ανθρώπους κ.α. και στην Ιφιγένεια Εν Αυλίδι του Ευριπίδη ότι η Ιφιγένεια σώθηκε από τη σφαγή με την παρέμβαση της θεάς Άρτεμης, άρα εδώ αναφέρονται γεγονότα που είναι αδύνατον να είναι πραγματικά, αλλά μυθικά με πολλά μηνύματα ηθοπλαστικά. Ομοίως στο μύθο του Λυκάονα αναφέρεται πως ο Λυκάονας παρέθεσε γεύμα στο θεό Δία θυσιάζοντας βρέφος και γι αυτό τον μετενσάρκωσε σε λύκο και στο μύθο του Τάνταλου ότι ο εν λόγω παρέθεσε γεύμα ανθρώπινου κρέατος στους θεούς και γι αυτό ο Δίας τον σκότωσε με τον κεραυνό του, άρα και εδώ αναφέρονται γεγονότα που είναι φανερό ότι είναι αδύνατον να έγιναν, αλλά ότι έχουμε διηγήσεις γεγονότων με ηθοπλαστικό περιεχόμενο. Ομοίως στο έργο του Ευριπίδη «Ηρακλείδαι», τα παιδιά του Ηρακλή καταδιώκονται από τον βασιλιά των Μυκηνών Ευρυσθέα, επειδή φοβάται ότι θα του πάρουν το θρόνο και ζητούν τη σωτηρία στην Αθήνα. Ο Ευρυσθέας, επειδή δεν του παραδίδουν οι Αθηναίοι τα παιδιά, τους κηρύσσει τον πόλεμο. Η κόρη του Ηρακλή, Μακαρία, δέχεται να θυσιαστεί, για να εκπληρωθεί ο χρησμός, πού έλεγε ότι οι Αθηναίοι θα νικήσουν εάν μία νεαρή κοπέλα δεχθεί να πεθάνει κλπ. Ωστόσο ο Ηρακλής , ως γνωστόν, ήταν ημίθεος, γιος του Δία και της Αλκμήνης, άρα είναι πρόσωπο μη υπαρκτό, αλλά μυθικό, άρα εδώ έχουμε ηθικοπλαστικό μυθιστόρημα περί φιλοπατρίας. Το αυτό συμβαίνει και με τους άλλους μύθους.

β) Μας το λένε οι αρχαίοι συγγραφείς. Ανατρέχοντας π.χ. στον Πλάτωνα βλέπουμε να αναφέρει πως ο μύθος του Μίνωα, δηλαδή σχετικά αυτά που λέγονται με το Μινώταυρο που έτρωγε τα παιδιά των Αθηναίων κλπ, δεν είναι πραγματικό γεγονός, αλλά μια διακωμώδηση του Μίνωα από τους Αθηναίους θεατρικούς συγγραφείς, επειδή ο Μίνωας κατέλαβε την πόλη τους και επέβαλε στους Αθηναίους φόρους, πρβ: «Θα σου πω, για να μην είσαι κι εσύ ασεβής, όπως οι περισσότεροι…….. Απ᾽ όλα τα είδη ποίησης, η τραγωδία είναι το πιο δημοφιλές και ψυχαγωγικό. Με αυτήν εμείς επιτεθήκαμε στο Μίνωα

και τον εκδικηθήκαμε για κείνους τους φόρους που μας ανάγκασε να πληρώνουμε. Αυτό λοιπόν ήταν το σφάλμα του Μίνωα, το ότι έγινε μισητός σε μας, και γι αυτό έχει αποκτήσει κακή φήμη – για ν' απαντήσω στην ερώτησή σου. Διότι για το ότι ήταν καλός και δίκαιος, καλός νομέας, όπως λέγαμε προηγουμένως, ισχυρότατη απόδειξη αποτελεί το γεγονός ότι οι νόμοι του παραμένουν αδιασάλευτοι, επειδή βρήκε την αλήθεια, σχετικά με τη διοίκηση της πόλης (Πλάτων, «Μίνως», 318 – 321).

Ομοίως, ανατρέχοντας στον Πλούταρχο (Θησεύς, 18) βλέπουμε να γράφει ότι ο Φιλόχορος (ένας πολύ αρχαιότερος του Πλούταρχου ιστορικό που σήμερα δεν υπάρχουν τα βιβλία του) αναφέρει πως οι Κρητες δε δέχονται αυτά που λέγονται στην τραγωδία του Ευριπίδη «Μινώταυρος», δηλ. ότι ήταν άνθρωπος με κεφαλή ταύρου που έτρωγε τους νέους και τις νέες των Αθηνών, γιατί η αλήθεια είναι πως ο Λαβύρινθος ήταν φυλακή όπου είχαν φυλακιστεί οι αιχμάλωτοι που είχε φέρει ο Μίνωας, όταν κατέλαβε την Αθήνα, επειδή οι Αθηναίοι δολοφόνησαν το γιο του Ανδρόγεω στα Παναθήναια και ο Ταύρος ήταν ένας από τους στρατηγούς του Μίνωα και ο υπεύθυνος του Λαβύρινθου, τον οποίον έτρεμαν οι αιχμάλωτοι. Ο Πλούταρχος αναφέρει επίσης ότι και ο Αριστοτέλης δε φαίνεται στο σύγγραμμά του «Περι Πολιτείας Βοττιαίων» να πιστεύει ότι φονεύονταν οι παίδες των Αθηναίων από το Μίνωα, αλλά ότι δουλεύοντας γερνούσαν στην Κρήτη.

Δ) Αφού οι σφαγές της Πολυξένης, της Ιφιγένειας κ.α. είναι μυθικές, θεατρικές, ως τέτοια γεγονότα έχουν απεικονιστεί πάνω στα βιβλία των συγγραφέων τους, αλλά και σε αγγεία ως διακόσμηση κλπ και συνεπώς η απεικόνισή τους δεν σημαίνει ότι είναι απόδειξη ότι έχουμε πραγματικό γεγονός. Έπειτα, το ότι βλέπουμε απεικονίσεις σφαγών ανθρώπων σε αγγεία, σφραγιδόλιθους, πίνακες κλπ, αυτό δε σημαίνει και ότι αυτές παριστάνουν σίγουρα ανθρωποθυσίες, όπως γνωμοδοτούν ορισμένοι, αφού αφενός υπάρχουν και οι σφαγές ανθρώπων από εκδίκηση, από δικαστικές αποφάσεις, από μονομαχίες και πολεμικές συναντήσεις κ.α. και αφετέρου υπάρχουν απεικονίσεις ανθρωποθυσιών, όπως π.χ. της Ιφιγένειας, του Ισαάκ κ.α., που, ενώ απεικονίζονται, δεν έγιναν.

Ε) Η Ιφιγένεια και η Πολυξένη μπορεί να ήσαν υπαρκτά πρόσωπα, όμως η θυσία ή η σφαγή τους δεν είναι πραγματικό γεγονός, αλλά θεατρικό, για τους λόγους που προαναφέραμε. Η Πολυξένη σε αντίθεση με την Ιφιγένεια σφάχτηκε στον τάφο του Αχιλλέα από το Νεοπτόλεμο, το γιο του Αχιλλέα, όμως όχι για θυσία, αλλά από εκδίκηση, επειδή ο αδελφός της ο Πάρις φόνευσε δολίως τον πατέρα του (τον Αχιλλέα). Η Πολυξένη δεν αναφέρεται στον Όμηρο. Πρώτη φορά αναφέρεται στην "Ιλίου Πέρσιν" του Αρκτίνου (επιτομή Πρόκλου), όπου εκεί δε χρησιμοποιούνται οι λέξεις θυσία και ανθρωποθυσία, αλλά το ρήμα σφάζω, πρβ: «έπειτα εμπρήσαντες την πόλιν Πολυξένην σφαγιάζουσιν» . Το ίδιο ρήμα χρησιμοποιεί και ο Ευριπίδης και επιπλέον λέει ότι η Πολυξένη σφάχτηκε για εκδίκηση, για να τιμηθεί ο Αχιλλέας « Τεθνηκε σοι παις προς τάφω Πολυξένη σφαγείσα Αχιλλέως, δώρον αψύχω νεκρώ» (Τρωάδες 625). Ἔδοξ' Αχαιοῖς παίδα σην Πολυξένην σφάξαι προς ορθὸν χώμ' Αχιλλείου τάφου (Εκάβη 220). Επομένως στην περίπτωση της Πολυξένης δεν έχουμε ανθρωποθυσία, αλλά απλώς σφαγή, φόνο από εκδίκηση, θεατρικό βέβαια. Θα ήταν θυσία, αν η σφαγή της ήταν προσφορά σε κάποιο θεό, όπως πήγε να γίνει στην περίπτωση της Ιφιγένειας και δεν έγινε, γιατί οι ελληνικοί θεοί δεν ήθελαν ανθρωποθυσίες.

Σημειώνεται ότι:

Α) Ενώ ο εκπαιδευτικός Β. Δερμιτζάκης σπιλώνει τους Μινωίτες, τους προγόνους του, λέγοντας ότι «οι Μινωίτες δεν ήταν Αγιομάρτυρες ούτε και αγγελουδάκια….» , «ανθρωποθυσίες τελούνταν ακόμη και στην ακμή του Μινωικού Πολιτισμού……» , καταλήγει δηλώνοντας ότι είναι <<Τιμητής και προσκυνητής του λαμπρού Μινωικού Κόσμου>>!!!!!!**Φυσικά οι Μινωίτες, οι αρχαίοι Έλληνες και οι Χριστιανοί δεν είναι/ήσαν αγελούδια**, όμως ανθρωποθυσίες δεν τελούσαν, αφού κανένας αρχαίος συγγραφέας δεν αναφέρει κάτι τέτοιο.

Β) Ο κ. Δερμιτζάκης λέει: «Η ιστορία της ανθρωποθυσίας στα Ανεμόσπηλια των Αρχανών το 1700 π.Χ. ανάγεται στην προϊστορική εποχή - μια εποχή που δεν υπάρχουν γραπτά μνημεία. Στην προσπάθειά του να αποδείξει την ορθότητα της άποψής του ο Κρασανάκης αναφέρει ονόματα των κλασικών συγγραφέων: Στράβων, Σόλων, Ηρόδοτος, Πλούταρχος, που είναι κατά 1200 – 1500 χρόνια μεταγενέστεροι, άρα άλογη αναφορά». Ωστόσο τα δικά του είναι «άλογα», που τα αναφέρει αυθαίρετα. Σημειωτέον και ότι ο Στράβων, που αναφέρει την έκρηξη του ηφαίστειου της Θήρας, επικαλείται άλλο αρχαιότερό του ιστορικό

4. ΤΟ ΨΕΥΔΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΡΗΞΗ ΤΟΥ ΗΦΑΙΣΤΕΙΟΥ ΤΗΣ ΘΗΡΑΣ

Σύμφωνα με τον αρχαιολόγο Σπ. Μαρινάτο η Κρήτη και ο Μινωικός πολιτισμός καταστράφηκαν γύρω στα 1450 π.Χ. από την τρομακτική έκρηξη του ηφαίστειου της Θήρας και τη δύσκολη κατάσταση στην οποία βρέθηκαν τότε οι Μινωίτες την εκμεταλλεύτηκαν οι Αχαιοί Μυκηναίοι, που εισέβαλαν στην Κρήτη, κατέλαβαν την Κνωσό και επέβαλαν την κυριαρχία τους. Ωστόσο η θεωρεία αυτή μπορεί να ακούγεται ως συναρπαστική, όμως είναι αυθαίρετη, αναληθής, γιατί**:**

1) Δεν αναφέρει κάτι τέτοιο ούτε η παράδοση ούτε και κάποιος από τους αρχαίους συγγραφείς.

2) Έκρηξη του Ήφαιστου της Θήρας έγινε , όμως ο Στράβων, που επικαλείται ένα αρχαιότερό του ιστορικό, τον Ποσειδώνιο, αναφέρει ότι κατά την έκρηξη του εν λόγω ηφαιστείου συνέβησαν επακριβώς τα εξής, απ όπου δεν προκύπτει ότι η Κρήτη καταστράφηκε από σεισμό ή παλιρροιακό κύμα: «(Καθά φησί Ποσειδώνιος….) η θήρα έχει ιδρύσει αποικία στην Κυρήνη. Ανάμεσα στη Θήρα και στη Θηρασία ξεσηκώθηκαν φλόγες από τη θάλασσα και το φαινόμενο συνεχίστηκε για 4 ημέρες, έτσι που ολόκληρη η θάλασσα έβραζε και φλεγόταν. Οι φλόγες έβγαλαν στη επιφάνεια σιγά-σιγά ένα νησί που σχηματίστηκε λες από ενοποιημένη διάπυρη μάζα και που είχε περίμετρο 12 στάδια. Μόλις σταμάτησε το φαινόμενο πρώτοι τόλμησαν να πλησιάσουν στον τόπο οι θαλασσοκράτορες τότε Ρόδιοι και ίδρυσαν στο νησί ιερό του Ασφαλίου Ποσειδώνα..» .(Ποσειδώνιος, ΑΠΑΝΤΑ Α 14-15 και Στράβων, Γεωγραφικά Α, ΙΙΙ 16).

Σημειωτέον ότι ο Ποσειδώνιος αναφέρει και για ένα σεισμό που έγινε λέει στη Φοινίκη και κατάπιε μια πόλη χτισμένη πιο πέρα από τη Σιδώνα και το φαινόμενο αυτό επεκτάθηκε ως τις Κυκλάδες, Εύβοια, Συρία κ.α. Επομένως, αν η Κρήτη είχε καταστραφεί από την

έκρηξη του ηφαίστειου της Θήρας, το γεγονός είναι πάρα πολύ σημαντικό και ως εκ τούτου ο Ποσειδώνιος θα το ανέφερε και αυτό.

3) Ο Διόδωρος Σικελιώτης (6, 60 και 5, 80), ο Ηρόδοτος (Ζ , 169 – 171) , ο Στραβών (Ι, IV 6 – 7) κ.α. αναφέρουν ότι οι Αχαιοί, οι Δωριείς και οι Πελασγοί της Κρήτης δεν είχαν πάει στο νησί ως κατακτητές, αλλά ως μετανάστες από το Πελασγικό Άργος (= η Θεσσαλία) και συγκεκριμένα από τη Δωρίδα ή άλλως Εστιώτιδα (= οι πλαγιές της Όσας και του Ολύμπου) μετά από τον κατακλυσμό του Δευκαλίωνα και πριν από την εποχή του Μίνωα, με αρχηγό τον Τέκταφο ή Τέκταμο (γιο του Δώρου του Έλληνα και παππού του Μίνωα), επειδή η Κρήτη είχε τότε μερικώς ερημώσει. Αναφέρουν επίσης ότι ο Αρχηγός των μεταναστών, ο Τέκταμος, παντρεύτηκε την κόρη του βασιλιά των ντόπιων, γινόμενος αυτός στο εξής βασιλιάς όλου του νησιού. Ακολούθως στα τρωικά όσες φυλές, εντός και εκτός Κρήτης, πήγαν με το μέρος των Μυκηναίων στον πόλεμο της Τροίας ονομάστηκαν Έλληνες. Στο πόλεμο αυτό οι Κρήτες με αρχηγό τον εγγονό του Μίνωα πήγαν με το μέρος των Μυκηναίων και έτσι και οι Κρήτες ονομάστηκαν Έλληνες:

«Είναι εμφανές ότι Ετεοκρήτες και Κύδωνες είναι αυτόχθονες, ενώ οι άλλοι Επήλυδες. Ο Άνδρων λέει ότι οι Επήλυδες Κρήτες ήρθαν από τη Θεσσαλία, από την περιοχή που παλιά λεγόταν Δωρίδα και σήμερα Εσταιώτιδα. (Στράβων, Ι, IV 6 – 7)

«Ο Τέκταμος του Δώρου, του γιου του Έλληνα που ήταν γιος του Δευκαλίωνα, κατέπλευσε στην Κρήτη μαζί με Αιολείς και Πελασγούς κι έγινε βασιλιάς του νησιού, παντρεύτηκε την κόρη του Κρηθέα κι απόκτησε τον Αστέριο..». (Διόδωρος, βίβλος 4, 60)

«Δώρων: και οι Κρήτες Δωριείς εκαλούντο. «Δωριέες τε τριχάικες, δίοι τε Πελασγοί (od. XIX,177). Περί ων ιστορεί Ανδρων, Κρητός εν τη νήσω βασιλεύοντος, Τέκταφον τον Δώρου του Έλληνος, ορμήσαντα εκ της εν Θετταλία τότε μεν Δωρίδος, νυν δε Ιστιαιώτιδα καλουμένης, αφίκεσθαι εις Κρήτην μετά Δωριέων τε και Αχαιών και Πελασγών, των ουκ απαράντων εις Τυρρηνίαν»> (Στ. Βυζάντιος)

«Σύμφωνα με την ιστορία των Πραισίων, όταν ερημώθηκε η Κρήτη, άνθρωποι διαφόρων εθνικοτήτων, αλλά κυρίως Έλληνες ήρθαν και εγκαταστάθηκαν στην Κρήτη. Έπειτα στην Τρίτη γενιά μετά το θάνατο του Μίνωα, ξέσπασε ο Τρωικός πόλεμος.....» (Ηροδότου Ιστορία Ζ , 169 - 171)

4) Αν η Κρήτη είχε καταστραφεί από παλιρροϊκά κύματα, πυρκαγιές κλπ θα βλέπαμε θαλασσινά στοιχεία (φύκια, άμμο, όστρακα, ψόφια ψάρια κ.τ.λ.) να βρίσκονται στα μινωικά ανάκτορα, στις πεδιάδες και τα βουνά της Κρήτης. Ωστόσο κάτι τέτοιο δεν είδαν οι αρχαιολόγοι Evans, Καλοκαιρινός κ.α.

5) Οι υπολογισμοί του Μαρινάτου είναι λανθασμένοι. Ο Μαρινάτος υπολογίζει ότι η Κρήτη καταστράφηκε από την έκρηξη του ηφαιστείου της θήρας, που κατ' αυτόν έγινε το 1450 π.Χ., επειδή σε αρχαία υπόγεια αποθήκη στην Αμνισό της Κρήτης βρέθηκε κίσηρη (= η ελαφρόπετρα που δημιουργούν τα ηφαίστεια) και συνάμα οι αρχαιολογικές ανασκαφές δείχνουν ότι την εποχή αυτή παρατηρείται αφενός αλλαγή της Γραμμικής Γραφής Α' σε Γραμμική Β', μια γραφή που είναι όμοια με τη Μυκηναϊκή, και αφετέρου ανοικοδόμηση των ανακτόρων της Κνωσού και στην οικοδόμηση αυτή περιλαμβάνονται και μη κρητικά αρχιτεκτονικά στοιχεία. Ωστόσο η υπόθεση αυτή είναι λάθος, γιατί πέρα των όσων είπαμε πιο πριν: α) Η κίσηρη που βρέθηκε στην Κρήτη ήταν μέσα σε αποθήκη και όχι διάσπαρτη στις παραλίες,

στα βουνά και τις πεδιάδες. Επομένως η κίσηρη αυτή ήρθε στην Κρήτη με πλοίο για εμπορικούς ή άλλους λόγους. β) Μια ανοικοδόμηση ανακτόρων δε γίνεται μόνο ύστερα από μια έκρηξη ηφαιστείου, αλλά και ύστερα από σεισμό, φθορά χρόνου, πυρκαγιά κ.α. γ) Ο Λαβύρινθος και τα ανάκτορα της Κνωσού δεν κτίστηκαν από Κρήτα αρχιτέκτονα, αλλά από τον εξόριστο Αθηναίο Δαίδαλο, σύμφωνα με την ελληνική μυθολογία, επομένως γι αυτό και τα ανάκτορα της Κνωσού φέρουν και μη κρητικά αρχιτεκτονικά στοιχεία. δ) Η γραφή ενός λαού δεν αλλάζει μόνο μετά από την κατάκτησή του από άλλο, αλλά και ύστερα και από την κατάργηση της ή με την επινόηση κάποιας άλλης πιο εύκολης.

6) Αν η Κρήτη είχε καταστραφεί το 1450 π.Χ., το γεγονός είναι πολύ σημαντικό και το Πάριο χρονικό (= οι μαρμάρινες πλάκες στις οποίες οι αρχαίοι έγραφαν τα σημαντικότερα πρόσωπα και γεγονότα) ή κάποιος από τους αρχαίους συγγραφείς θα το ανέφερε, αφού αναφέρουν γεγονότα που αφενός είναι παλαιότερα από τη χρονολογία αυτή και αφετέρου λιγότερο ενδιαφέροντα.

7) Όταν ο Μαρινάτος δημοσίευσε τη μελέτη του, σχετικά με τη θεωρεία του για την έκρηξη και την καταστροφή της Κρήτης από την έκρηξη του ηφαίστειου της Θήρας, στο αγγλικό περιοδικό Antiquity το 1939, οι ξένοι αρχαιολόγοι του είπαν ότι η μελέτη του είναι με ανεπαρκή στοιχεία.

8) Τα ανάκτορα και οι αρχαίες πόλεις της Κρήτης έχουν καταστροφική εικόνα όχι γιατί καταστράφηκαν από την έκρηξη του ηφαίστειου της Θήρας, αλλά γιατί λεηλατήθηκαν και πυρπολήθηκαν αρχικά από τους Ρωμαίους και οριστικά από τους Άραβες Σαρακηνούς. Επίσης είχαν καταστραφεί και από πυρκαγιά και πολύ παλιότερα, επί εποχής γραμμικής γραφής, η οποία έψησε μερικές από τις πινακίδες πηλού με γραμμική γραφή και γι αυτό σώθηκαν, όμως μετά ανοικοδομήθηκαν (τα ανάκτορα) και πάλι.

9) Ο Πλάτωνας (Νόμοι, Μίνως), ο Αριστοτέλης (Πολιτικά Β, 1271, 10), ο Πλούταρχος (Σόλων, Λυκούργος), ο Διογένης Λαέρτιος (Επιμενίδης.), ο Διονύσιος Αλικαρνασεύς (Ρωμαϊκή Αρχαιολογία) κ.α., αναφέρουν ότι η Κρητική Πολιτεία, οι θεσμοί,. Ο πολιτισμός που δημιούργησε ο Μίνωας με τον αδελφό του Ραδάμανθυ δεν αφανίστηκε, αλλά αντιγράφτηκε πρώτα από τους Σπαρτιάτες με το Λυκούργο και τη βοήθεια του Κρητικού νομοθέτη Θάλητα, μετά από τους Αθηναίους με το Σόλωνα και τη βοήθεια του Κρητικού σοφού και χρησμολόγου Επιμενίδη και μετά από τους Ρωμαίους με το Νόμα και έτσι ευημέρησαν – εκπολιτίστηκαν και αυτοί.

10) Η καταστροφή της Κνωσό δεν έγινε από την έκρηξη του ηφαίστειου της Θήρας, αλλά από τους Άραβες Σαρακηνούς, οι οποίοι λεηλάτησαν και πυρπόλησαν τις κρητικές πόλεις, όταν κατέλαβαν την Κρήτη.

5 ΟΙ ΜΥΘΙΚΕΣ ΑΝΘΡΩΠΟΘΥΣΙΕΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΕΣ, ΑΛΛΑ ΗΘΙΚΟΠΛΑΣΤΙΚΕΣ

Ένα από τα επιχειρήματα που χρησιμοποιούν μερικοί στο πλαίσιο σπίλωσης του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού είναι το ότι στην αρχαία Ελλάδα τελούνταν ανθρωποθυσίες φέροντας ως παραδείγματα τη Θυσία της Πολυξένης , της Ιφιγένειας κλπ. Το αυτό κάνουν και για το Χριστιανισμό, φέροντας ως παραδείγματα τη Θυσία του Αβραάμ κ.α.

Ωστόσο ανατρέχοντας στα αρχαία κείμενα βλέπουμε ότι κανένας αρχαίος ιστορικός δεν αναφέρει ότι είδε ή παρακολούθησε κάποια ανθρωποθυσία στην αρχαία Ελλάδα ή και αλλού.

Ανθρωποθυσίες αναφέρουν μόνο μύθοι (Μύθος Λυκάονα, Τάνταλου κ.α.) και οι μυθιστοριογράφοι, όπως ο Ευριπίδης: θυσία Ιφιγένειας, Πολυξένης κ.α., που, όμως, όλες αυτές είναι υποθετικές, φανταστικές, μυθιστορηματικές και όχι πραγματικές και μάλιστα με ηθικοδιδακτικό περιεχόμενο , για να δείξουν σε τι βαθμό φιλοπατρίας και ευσεβείας έφτασαν μερικοί, για να ζούμε εμείς σήμερα ελεύθερα και πολιτισμένα ή αντίθετα που οδηγεί η ασέβεια, οι πόλεμοι, τα μίση και τα πάθη, δηλ. στις τραγωδίες. Να δείξουν π.χ. ότι «μάχαιραν έδωσες, μάχαιραν θα λάθεις» ή καλό έκανες, καλό θα βρεις.

Πράγματι στα αρχαία κείμενα αναφέρονται και μάλιστα αρκετές ανθρωποθυσίες, όπως του Λυκάονα που θυσίασε βρέφος, του Τάνταλου που θυσίασε το γιο του, του Μόλπη που θυσιάστηκε οικειοθελώς , του Λεώ που θυσίασε τις κόρες του για την πατρίδα, της Ιφιγένειας, της Πολυξένης , του Ερεχθέα που θυσίασε την κόρη του κ.α., που όμως αφενός δεν είναι πραγματικές, όπως είπαμε πιο πριν και αφετέρου καμία δεν λέγονται για να επαινεθεί η πράξη, αφού κανείς από αυτούς που φέρονται ότι τις έκαναν ανθρωποθυσίες δεν έμεινε ατιμώρητος και μάλιστα με πολύ βαριά τιμωρία. Για παράδειγμα ο Δίας μετενσάρκωσε το Λυκάονα σε λύκο, επειδή θυσίασε βρέφος, Ο Δίας κεραυνοβόλησε (σκότωσε με τον κεραυνό του) τον Τάνταλο και συνάμα τον καταδίκασε σε αιώνια μαρτύρια στον Αδη, επειδή θυσίασε άνθρωπο στους θεούς, για να δει αν το καταλάβουν, Η Εκάβη και οι Θεοί τιμώρησαν αυτούς που θυσίασαν την Πολυξένη στην Τροία με τύφλωση του μάντη και στέλνοντας στους άλλους μαρτυρία στην επιστροφή κλπ κλπ κλπ. Εξαίρεση μη ατιμωρησίας έχουμε μόνο, όταν η θυσίας γίνεται για το καλό της πατρίδας, μόνο που εκεί ο από μηχανής θεός σώσει το θύμα, π.χ. η θυσία της Ιφιγένειας.

Άλλωστε, αν οι αρχαίοι Έλληνες ή οποιοσδήποτε άλλος λαός, έκαναν ανθρωποθυσίες ή τις θεωρούσαν θεμιτές, δεν θα είχαν κανένα λόγο να το κρύψουν, γιατί οι διάφορες θυσίες αποτελούν σε όλες της θρησκείες την κορύφωση της ευσέβειας και θα έπρεπε να γίνεται συστηματικά λόγος γι αυτό.

Η ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΑΒΡΑΑΜ

Μερικοί ισχυρίζονται αφενός ότι οι Εβραίοι έκαναν ανθρωποθυσίες και αφετέρου ότι «τις ανθρωποθυσίες διδάσκει η θρησκεία μας, φέροντας ως παράδειγμα τη Θυσία Αβραάμ». Ωστόσο η θυσία του Αβραάμ δεν έγινε ποτέ. Απλά για να δοκιμάσει ο Θεός την πίστη του Αβραάμ, τον διέταξε να σφάξει το παιδί του και να του το προσφέρει θυσία. Όμως την τελευταία στιγμή άγγελος Κυρίου συγκράτησε το χέρι του Αβραάμ και τον διέταξε να σφάξει και να θυσιάσει ένα κριάρι.

Ο ΑΘΑΜΑΝΤΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΘΥΣΙΕΣ ΤΟΥ

Ο Ηρόδοτος (7, 197), σχετικά με τον Αθάμαντα και τους απογόνους του, αναφέρει ότι είναι μια επιχώρια παράδοση (άρα δεν έχουμε σίγουρα ιστορικό γεγονός, αλλά μια φήμη για ευνόητους λόγους), που λέει πως ο Αθάμας είχε επιβάλει στους απογόνους του όποιος εισέρχεται χωρίς άδεια εντός πρυτανείου του ιερού του Λαφύστιου Διός, να θανατώνεται με θυσία **ως ποινή**, πρβ: «Όταν έφθασε ο Ξέρξης στην Άλον της Αχαΐας, οι οδηγοί οι οποίοι του έδειχναν το δρόμο, θέλοντας να τον πληροφορήσουν περί πάντων, του

διηγήθηκαν μια επιχώρια παράδοση, σχετικά με το ιερό του Λαφυστίου Διός·, ότι δηλ, ο Αθάμας, ο γιος του Αιόλου, συμφώνησε με την Ινώ , μηχανεύθηκε να θανατώσει το Φρίξο, και ότι μετά ταύτα κατά θεία προσταγή οι Αχαιοί επέβαλαν στους απογόνους του τις εξής δοκιμασίες. Στον πιο ηλικιωμένο της οικογενείας· απαγόρευαν να εισέρχεται στο πρυτανείο φυλάσσοντας επιμελώς την είσοδο αυτού (πρυτανείον λένε οι Αχαιοί το λήιτον). Εάν δε εισέλθει, δεν υπάρχει καμιά δυνατότητα να εξέλθει από αυτό προ της στιγμής κατά την οποίαν πρέπει να θανατωθεί. Πρόσθεσαν ακόμη οι οδηγοί ότι πολλοί ήδη κινδυνεύοντας να θανατωθούν, είχαν καταλειφθεί από φόβο και είχαν καταφύγει σε άλλην χώρα.. Με τον καιρό, όμως , όταν επιστρέψουν οπίσω, πάλιν ο νόμος τηρείται. Προς τούτοις περιέγραφαν πως εκείνος, **<u>τον οποίο θυσίαζαν</u>**, οδηγείτο στο βωμό, σκεπασμένος ολόκληρος με ταινίες και με μεγάλη πομπή .Σε αυτήν την ποινή καταδικάστηκαν και οι απόγονοι του Κυτισσώρου, γιού του Φρίξου·, διότι, όταν οι Αχαιοί κατά χρησμό τινά έκαναν καθαρμό της πόλεως και επρόκειτο να θυσιάσουν τον Αθάμαντα , έφτασε αυτός ο Κυτίσσωρος εκ της Αίας της Κολχίδος, και τον έσωσε και έτσι με αυτή του την πράξη ‘έκαμε να πέσει η οργή των θεών σε αυτόν και τους απογόνους του. Ο Ξέρξης με το που άκουσε αυτά , όταν πλησίασε στο άλσος και ο ίδιος απέφυγε να εισέλθει σε αυτό και στο στρατό όλον παρήγγειλε τα ίδια· και σεβάσθηκε την οικία και το τέμενος των απογόνων του Αθάμαντος.

Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΛΥΚΑΟΝ, ΤΑ ΛΥΚΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΥΠΕΡΚΑΛΙΑ

Το μύθο του Λυκάονα δραματοποίησε πρώτος ο Ξενοκλής σε ομώνυμη τραγωδία του. Ο Πλάτωνος (Πολιτεία Η΄ 565 d-e) αναφέρει ότι η ιστορία του Λυκάονα είναι μύθος, που θέλει να πει ότι όποιος τρώει ανθρώπινο κρέας μεταμορφώνεται σε λύκο. Κατ’ άλλους (Απολλόδωρος ΙΙΙ 8, Οβίδιου Μεταμορφώσεις Ι 198). ο Λυκάων ήταν γιος του πρώτου μυθικού βασιλιά των Αρκάδων, του Πελασγού και ο οποίος μαζί με τους γιους του ασέβησαν προς το Δία όταν τους επισκέφθηκε, δίνοντάς του να φάει ανθρώπινο κρέας, για να διαπιστώσουν την παντογνωσία του. Ο θεός έσπρωξε μακριά του το πιάτο με αηδία και είτε σκότωσε τον βασιλιά και τους γιούς του με τον κεραυνό του, είτε τους μεταμόρφωσε σε λύκους.Κατ’ άλλους ο Λυκάων έσφαξε και προσέφερε τον ίδιο τον γιο του, τον Νύκτιμο (Κλήμης Αλεξανδρείας: Προτρεπτικός ΙΙ 36, Νόννος: Διονυσ. XVIII 20, Αρνοβιος IV 24). Ο Παυσανίας (Αρκαδικά 2,3 και 38,7) αναφέρει ότι σύμφωνα με τους Αρκάδες ο Λυκάωνας ήταν ο γιος του μυθικού γενάρχη των Αρκάδων Πελασγού, ο οποίος μια μέρα θυσίασε ένα παιδί στο βωμό τού Λυκαίου Δία στην Αρκαδία και κατά την ανθρωποθυσία μεταμορφώθηκε σε λύκο. Αναφέρει επίσης ότι στο βωμό αυτό στην εποχή του γινόταν απόρρητες (μυστικές) θυσίες, όμως δε λέει αν ήταν ζώων ή ανθρώπων.

Ο Πλούταρχος (Ρωμύλος 21) αναφέρει ότι οι Ρωμαίοι τελούσαν μια καθαρτήρια γιορτή για τις αποφράδες ημέρες του Φεβρουαρίου τα καλούμενα Λουπερκάλια και την ημέρα εκείνη την έλεγαν Φεβράτη. Αναφέρει επίσης ότι το όνομα της γιορτής αυτή, τα Λουπερκάλια, στα ελληνικά σημαίνει «Λύκια» και αυτό δείχνει ότι είναι γιορτή παμπάλαιο από τους Αρκάδες του Εύανδρου. Ωστόσο το όνομα είναι κοινό και στους δυο λαούς και θα μπορούσε να προέρχεται κι από τη λύκαινα (= αυτή που βύζαξε το Ρωμύλο και Ρώμο). Στη μυθική

γιορτή αυτή σφάζουν αίγες και μετά φέρνουν δυο μικρά αγόρια από καλή γενιά και άλλοι τα ψαύουν στο μέτωπο με το μαχαίρι ματωμένο και άλλοι μετά τα σκουπίζουν με μαλλί βουτημένο στο γάλα. Γνώρισμα της γιορτής είναι η θυσία σκύλου.

Η ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΤΑΝΤΑΛΟΥ

Ο Τάνταλος,, βασιλεύς της Φρυγίας με έδρα την Σίπυλο. ήταν γιος του Δία ή του Τμώλου και της Πλουτώς, πατέρας της Νιόβης του Πέλοπα και του Βροτέα.

Ως γιος της Πλουτούς (= της αφθονίας) έφθασε να θεωρείται φίλος και ομοτράπεζος των Ολύμπιων Θεών όπου εκ της απληστίας του υπέκλεψε νέκταρ και αμβροσία που μετέφερε στο ανάκτορό του. Παράλληλα προσπάθησε να μεταδώσει μυστικά των Θεών στους ανθρώπους. Εκείνο όμως που αποτέλεσε το φρικαλέο των πράξεών του ήταν που ήθελε να διαπιστώσει **αν οι Ολύμπιοι θεοί θα μπορούσαν να εξαπατηθούν**! Για τον σκοπό αυτό έφθασε στο σημείο **να σφάξει τον πρωτότοκο γιο του και να τον προσφέρει σε γεύμα σ΄ αυτούς.** Λέγεται πως μόνο η θεά Δήμητρα απορροφημένη στη θλίψη της από την απώλεια της κόρης της Περσεφόνης έφαγε τμήμα από τον βραχίονα του παιδιού, οι δε άλλοι θεοί που αντελήφθησαν το ανόσιο έγκλημα του παιδοκτόνου Ταντάλου, ανάστησαν τον Πέλοπα, **αποκατέστησαν τον ακρωτηριασμό του και τιμώρησαν τον πατέρα του σε αιώνια καταδίκη**. Σύμφωνα με τον Όμηρο η επιβληθείσα θεία και αιώνια καταδίκη του ήταν η ακόλουθη: Αφού **κεραυνοβολήθηκε από τον πατέρα των θεών Δία (=θανατώθηκε) κατήλθε στον Άδη όπου κατ΄ εντολή των θεών, διατηρουμένων έμβιων αναγκών, τοποθετήθηκε σε λάκκο γεμάτο νερό κάτω ακριβώς από κλώνους δένδρων κατάφορτων με ποικίλους καρπούς** (αφθονία). Πεινώντας όμως και διψώντας αφόρητα μόλις άπλωνε το χέρι του να κόψει καρπούς οι κλάδοι ανέρχονταν αμέσως σε μεγάλο ύψος, όταν δε έσκυβε να πιει νερό αυτό εξαφανιζόταν ή απομακρύνονταν από τα πόδια του.

Η ΘΥΣΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΥΞΕΝΗΣ

Η θυσία της Πολυξένης (Αμφορέας 570 - 550 π.Χ., Βρετανικό Μουσείο)

Η «θυσία της Πολυξένης» είναι μια τραγωδία που έγραψε ο Ευριπίδης το 425 π.Χ. με ηθικό δίδαγμα για το που οδηγούν οι ασέβειες, οι πόλεμοι. Φυσικά εδώ έχουμε μύθο και όχι πραγματική ιστορία ‘

Κατά μια εκδοχή η Πολυξένη αυτοκτόνησε πάνω στον τάφο του Αχιλλέα από την αγάπη της σε εκείνο και κατά μια άλλη ("Ιλίου

Πέρσιν") την Πολυξένη έσφαξαν από εκδίκηση ο γιός και οι στρατιώτες του Αχιλλέα**,** επειδή εκείνη οδήγησε τον Αχιλλέα στο ναό του Απόλλωνα και εκεί κρυμμένος ο αδελφός της Πάρις τον δολοφόνησε.

Ειδικότερα η υπόθεση του έργου στην τραγωδία του Ευριπίδη έχει ως εξης: Η Πολυξένη, η μικρότερη από τις κόρες του βασιλιά της Τροίας Πριάμου και της Εκάβης, είχε πάει μαζί με τον πατέρα της να ζητήσουν από τον Αχιλλέα το πτώμα του Έκτορος. Ο Αχιλλέας, όταν την είδε, την ερωτεύτηκε και τη ζήτησε σε γάμο. Όμως, ενώ πήγαιναν στο ναό του Απόλλωνα να παντρευτούν, ο Πάρις κρυμμένος πίσω από του άγαλμα του θεού, σκότωσε τον Αχιλλέα. Ο νεκρός ήρωας από τον Άδη , ο Αχιλλέας, σταματά στη Θρακική Χερσόνησο το γυρισμό των νικητών Αχαιών από τη Τροία κι απαιτεί από τους μάντεις και το γιο του Νεοπτόλεμο να τον τιμήσουν με τη θυσία της Πολυξένης πάνω στο μνήμα του. Την Πολυξένη με τη μάνα της Εκάβη και άλλες Τρωαδίτιδες τις είχαν πάρει οι Αχαιοί ως σκλάβες. Η συντριβή της μητέρας Εκάβης, που εκδηλώνεται με ικεσίες προς τον Οδυσσέα και με γοερό θρήνο, μετριάζεται από την ευψυχία και τη γαλήνη, με την οποία η Πολυξένη οδηγείται στο θάνατο, επειδή προτιμά το θάνατο παρά τη δουλεία. Η τραγική μητέρα, ωστόσο, δεν παύει να θρηνεί. Σε λίγο ο κήρυκας Ταλθύβιος έρχεται να πει στην Εκάβη να παραλάβει την νεκρή κόρη της και της αφηγείται τις λεπτομέρειες της θυσίας. Αλλά και καινούργια συμφορά περιμένει τη σκλάβα βασίλισσα. Μια υπηρέτρια που έχει πάει στη θάλασσα να φέρει νερό, για να πλύνουν το νεκρό σώμα της κόρης, φέρνει επιστρέφοντας στα χέρια της νεκρό το γιο της Εκάβης Πολύδωρο, που σταλμένος από τους γονείς του για ασφάλεια στη Θράκη, κατά τη διάρκεια των μαχών, είχε φονευτεί από τον εκεί βασιλιά Πολυμήστορα και είχε ριχτεί στο πέλαγος, για να του πάρει τα θησαυρό που είχε φέρει. Η Εκάβη μπροστά στο θέαμα αναλύεται σε οδυρμούς και μέσα στον πόνο της σκέπτεται πως να εκδικηθεί τον Πολυμήστορα, για την ενοχή του οποίου δεν έχει καμιά αμφιβολία. Σ' αυτό το σημείο έρχεται ο Αγαμέμνων και βρίσκεται μπροστά στο θέαμα της Εκάβης, που ολοφύρεται πεσμένη πάνω στο νεκρό παιδί της. Ηρεμεί σε λίγο και παρακαλεί τον Αγαμέμνονα να τη βοηθήσει να εκδικηθεί το φονιά. Ο Αγαμέμνονας διστάζει στην αρχή, μα τελικά την αφήνει να πραγματοποιήσει το σχέδιο της. Η Εκάβη καλεί τον Πολυμήστορα με τα παιδιά του, τάχα για σοβαρή υπόθεση, τον οδηγεί σε μια σκηνή για να του μιλήσει και σε λίγο ακούγονται οι κραυγές και οι πονεμένες επικλήσεις του. Η διπλοχαροκαμένη μάνα βγαίνει με τις άλλες σκλάβες και αναγγέλλει η ίδια την πράξη της. Τυφλωμένος παρουσιάζεται ο Πολυμήστωρ και καθώς ακούει τον Αγαμέμνονα να δικαιολογεί την Εκάβη, μέσα στο σκοτάδι του πάθους του καταριέται και προμαντεύει στην Εκάβη και τον Αγαμέμνονα τις συμφορές που θα δοκιμάσουν στη ζωή τους.

Η ΘΥΣΙΑ ΤΗΣ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑΣ

Η θυσία της Ιφιγένειας αφενός δεν έγινε πότε, αλλά απλώς διατάχτηκε για δοκιμασία, όπως έγινε και σ' αυτή του Αβραάμ και αφετέρου δεν είναι πραγματική, αλλά μυθιστορηματική. Γράφτηκε από τον Ευριπίδη ως παράδειγμα δοκιμασίας, παράδειγμα φιλοπατρίας και ευσέβειας.

Η υπόθεση του έργου (Ιφιγένεια εν Αυλίδι, 405 π.Χ.) έχει ως εξής: Ο ελληνικός στόλος, έτοιμος για την εκστρατεία της Τροίας, έχει μαζευτεί στον κόλπο της Αυλίδος της Βοιωτίας, όμως μια πρωτοφανής νηνεμία τον κρατεί ακίνητο και ο Αγαμέμνων με το Μενέλαο

καταφεύγουν στο μάντη Κάλχα, ρωτώντας τον τι πρέπει να κάμουν, για να φυσήξει ευνοϊκός άνεμος. Ο Κάλχας λέγει πως είναι οργισμένη η Άρτεμη, γιατί ο Αγαμέμνων σκότωσε μια ωραία ελαφίνα και για να εξιλεωθεί η θεά πρέπει να θυσιαστεί η κόρη του, η Ιφιγένεια. Ο Αγαμέμνων στην αρχή αρνιέται, αλλά μεταπείθεται από τον αδελφό του Μενέλαο και στέλνει γράμμα στην Κλυταιμνήστρα να έρθει με την κόρη της, για να την παντρέψει τάχα με τον Αχιλλέα. Η Κλυταιμνήστρα ικετεύει τον Αγαμέμνονα να ματαιώσει το φονικό σχέδιό του, μα εκείνος μένει αλύγιστος, γιατί με τη θυσία αυτή θα σωθεί η Ελλάδα. Η Ιφιγένεια το παίρνει απόφαση και περήφανη βαδίζει προς τη θυσία. Η πομπή της θυσίας έχει απομακρυνθεί αρκετή ώρα, όταν ένας αγγελιοφόρος έρχεται τρέχοντας. Αφηγείται πως την ώρα που ο ιερέας ετοιμαζόταν να κατεβάσει το μαχαίρι στο σώμα της κόρης, **η Άρτεμις έστειλε μια ελαφίνα που το αίμα της ράντισε το βωμό, ενώ η Ιφιγένεια πέταξε στους ουρανούς**. Ο Αγαμέμνονας, που γυρίζει σε λίγο, βεβαιώνει την πληροφορία του αγγελιοφόρου και στέλνει την Κλυταιμνήστρα στο Άργος, ενώ ο χορός εύχεται στο βασιλιά να γυρίσει νικητής από την Τροία

Η υπόθεση του έργου (Ιφιγένεια εν Ταύροις, 412 π.Χ.): Αποτελεί παραλλαγή και συνέχεια του "Ιφιγένεια εν Αυλίδι". Η ηρωίδα τη στιγμή που θυσιαζόταν αρπάχτηκε από την Άρτεμη, η οποία την έστειλε στη φιλόξενη χώρα των Ταύρων (τη σημερινή Κριμαία), και την έβαλε ιέρεια στο ναό της. Εκεί η Ιφιγένεια είχε ως έργο της να οδηγεί στη θυσία τους ξένους, που η τρικυμία τους ανάγκαζε να προσορμίζονται στην Ταυρική και που σύμφωνα μ' ένα βάρβαρο νόμο έπρεπε να θυσιάζονται στο βωμό της θεάς. Σε άλλες παραλλαγές αναφέρεται αντί της Αυλίδας η Βραυρώνα της Αττικής ως τόπος της θυσίας. Εκεί η θεά αντικατέστησε την Ιφιγένεια με αρκούδα, αλλά και η ίδια η κόρη τη στιγμή της θυσίας μεταμορφώθηκε σε ταύρο ή δαμάλι ή αρκούδα ή γριά και με αυτή τη μορφή εξαφανίσθηκε.

Η ΘΥΣΙΑ ΤΩΝ ΚΟΡΩΝΙΔΩΝ

Οι Κορωνίδες, σύμφωνα με ένα βοιωτικό μύθο, ήσαν αδελφές Μητιόχη και Μενίππη, κόρες του Ωρίωνα, που ζούσαν στον Ορχομενό. Κάποτε, όταν οι Ορχομένιοι θέλησαν να ελευθερωθούν από μια επιδημία που τους είχαν στείλει οι θεοί για άγνωστο λόγο, οι Κορωνίδες θυσιάστηκαν **με τη θέλησή τους**. Ο Άδης και η Περσεφόνη παρέλαβαν από την πυρά τα καιόμενα σώματα των δύο αδελφών και τα μετέφεραν στα έγκατα της Γης, ενώ από την πυρά ανέβηκαν προς τα ουράνια δύο κομήτες.

Η ΘΥΣΙΑ ΤΗΣ ΕΥΛΙΜΕΝΗΣ

Η Θυσία της Ευλιμένης είναι μία τραγωδία του έγραψε ο Ασκληπιάδης και της οποίας η υπόθεση του έργου έχει ως εξής: Η Ευλιμένη, η κόρη του Κύδωνα, βασιλιά της πόλης Κυδωνίας της Κρήτης (= σημερινά Χανιά) έχει αρραβωνιαστεί με τον Άπτερο, αλλά διατηρεί κρυφή ερωτική σχέση με τον Λύκαστο Ο Κύδων βρίσκεται σε δυσχερή θέση εξαιτίας επαναστάσεων των γειτονικών του πόλεων. Ρωτά ένα μαντείο σχετικά και λαμβάνει την απάντηση ότι πρέπει να θυσιάσει μία παρθένα στους ήρωες της χώρας. Τραβήχτηκε κλήρος για τον σκοπό αυτό και έπεσε στην Ευλιμένη (Ασκληπιάδης, FHG III, 300, 1). Τότε ο Λύκαστος, για να γλιτώσει την αγαπημένη του απεκάλυψε στον Κύδωνα τη σχέση του με τη θυγατέρα του. Ο λαός αποφάνθηκε ότι η Ευλιμένη άξιζε ακόμα περισσότερο τον θάνατο. **Ο Κύδων**

<u>έσφαξε τότε την Ευλιμένη</u>, άνοιξε την κοιλιά της και διαπίστωσε ότι πραγματικά ήταν έγκυος. Μετά από αυτό, ο αρραβωνιαστικός της, ο Άπτερος, φοβούμενος μήπως ο Λύκαστος τον σκοτώσει, **<u>έστησε ενέδρα και τον δολοφόνησε</u>**. Αναγκάσθηκε έτσι να αυτοεξορισθεί και να καταφύγει στον Ξάνθο, στη Λυκία.

Η ΘΥΣΙΑ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΡΟΗΣ

Ο Παυσανίας (Ελλάδος Περιήγησις Ζ΄ 21) αναφέρει πως ο Κόρεσος, ο Ιερέας του Διονύσου στη Καλυδώνα, καταλήφθηκε από έρωτα προς κάποια παρθένο ονόματι Καλλιρρόη και μη βρίσκοντας ανταπόκριση κατέφυγε ικέτης στο θεό Διόνυσο. Κατόπιν αυτού ο Θεός προσέβαλε με λοιμούς και επιδημίες τους Καλυδώνιους, οι οποίοι κατέφυγαν στο μαντείο της Δωδώνης για συμβουλές. Κατά το χρησμό η επιδημία θα κατάπαυε μόνο εάν οι Καλυδώνιοι έθυαν στο Διόνυσο την Καλλιρρόη ή εάν θυσιάζονταν κάποιος άλλος στη θέση της. Η δεύτερη λύση δεν πέτυχε διότι κανείς δεν προσφέρθηκε και κατά την ταγμένη ημέρα οδηγήθηκε η παρθένος στο βωμό. Πιεζόμενος όμως ο Κόρεσος από τον έρωτά της προς αυτήν, και που ως ιερέας θα την έσφαζε ο ίδιος, **<u>σφάχτηκε ο ίδιος αντί αυτής</u>**. Τότε η Καλλιρρόη συγκινημένη δια την πράξη του ιερέα, **<u>σφάχτηκε μόνη της σε μια πηγή</u>**, την οποία αργότερα ονόμασαν Καλλιρρόη. Κανονικά εδώ δεν έχουμε ανθρωποθυσία, αλλά ερωτική αυτοκτονία μυθική και όχι πραγματική.

ΣΗΜΕΙΩΝΕΤΑΙ ΟΤΙ:

Α) Ο Παυσανίας στο «Ελλάδος Περιήγησις» (Βοιωτικά 8, 2) περιγράφοντας τη Βοιωτία αναφέρει επίσης ότι στις Ποτνιές υπάρχει ναός του Αιγοβόλου Διόνυσου' , που λέγεται ότι οι κάτοικοι εκεί, όταν κάποτε έκαναν θυσία για το θεό, από το μεθύσι έγιναν ασεβείς, ώστε σκότωσαν και τον ιερέα του Διόνυσου. Αμέσως μετά το φόνο έπεσε σ' αυτούς επιδημία Για να θεραπευτούν έφτασε σ' αυτούς χρησμός από τους Δελφούς να θυσιάζουν στο Διόνυσο παιδί στην ακμή της ηλικίας του. Λίγα χρόνια αργότερα λένε πως ο θεός άλλαξε το σφάγιο με κατσίκι, αντί του παιδιού>>. Φυσικά εδώ έχουμε καταγραφή μύθου και όχι καταγραφή πραγματικού γεγονότος που είδε ο Παυσανίας, όπως κακώς λένε μερικοί.

Β) Ο Παυσανίας στο «Ελλάδος Περιήγησις» («Αττικά» 5,2) περιγράφοντας τα αγάλματα των επωνύμων που υπήρχαν στη λεγόμενη Θόλο των Αθηνών, όπου θυσίαζαν οι Πρυτάνεις, αναφέρει και τον Αθηναίο Λεώ, για τον οποίο, λέει, «λέγεται («δούναι δε επί σωτηρία λέγεται ») πως σύμφωνα με χρησμό του θεού πρόσφερε τις κόρες του για την κοινή σωτηρία», πρβ: των δε επωνύμων—καλούσι γαρ ούτω σφας—έστι μεν Ιπποθόων Ποσειδώνος και Αλόπης θυγατρός Κερκυόνος, έστι δε Αντίοχος των παίδων των Ηρακλέους, γενόμενος εκ Μήδας Ηρακλεί της Φύλαντος, και τρίτος Αίας ο Τελαμώνος, εκ δε Αθηναίων Λεώς· δούναι δε επί σωτηρία λέγεται κοινή τας θυγατέρας του θεού χρήσαντος…. (Παυσανίας, Αττικά 5,2). Φυσικά και εδώ έχουμε μύθο και όχι πραγματικό γεγονός. «Επώνυμοι» λέγονταν οι μυθικοί ήρωες ή ημίθεοι εκ των οποίων πήραν τα επώνυμά τους οι φυλές των Αθηναίων, όπως ο γιος του Ποσειδώνα Ιπποθώον, ο γιος του Τελαμώνα Αίας, ο γιος του Ηρακλή Αντίοχος, ο Ερεχθέας, ο Λεώς, που από αυτόν πήρε την ονομασία της η Λεωντίς φυλή μετά τη μεταρρύθμιση του Κλεισθένη κλπ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Το παρόν βιβλίο είναι μια πρωτότυπη μελέτη, η οποία βασίζεται αποκλειστικά και μόνο σε επίσημες πηγές, αρχαίες και νέες, των οποίων τα ονόματα αναφέρονται εντός του βιβλίου, εκεί όπου αναφέρονται και τα λεγόμενά τους.

ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ:

Ο συγγραφέας Αδαμάντιος (Μάκης) Γ. Κρασανάκης έχει γράψει πάρα πολλές μελέτες και άρθρα, που έχουν δημοσιευτεί στις Κρητικές και Αθηναϊκές εφημερίδες, καθώς και πάρα πολλά άλλα βιβλία, όπως τα εξής:

1. **Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ**
2. **Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ (ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΓΡΑΦΗΣ)**
3. **Η ΝΑΥΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ**
4. **Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ**
5. **Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΡΗΤΟΡΙΚΗ**
6. **Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ: ΜΑΝΤΙΝΑΔΑ, ΚΑΝΤΑΔΑ, ΡΙΜΑ, ΡΙΖΙΤΙΚΟ, ΑΜΑΝΕΣ ΚΛΠ**
7. Ο **ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ**
8. **Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΦΗ (ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΡΟΦΟΡΑ ΚΑΙ ΓΙΑΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΙΝΟΥΝ ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ)**
9. Η **ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ**
10. **Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ (ΕΙΔΗ ΚΛΠ)**
11. **ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ**
12. Η **ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΩΝ ΘΕΩΝ**
13. **ΟΙΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΟΤΟΠΟΙΙΑ (ΙΣΤΟΡΙΑ, ΕΙΔΗ ΠΟΤΩΝ ΚΛΠ)**
14. **Η ΑΘΗΝΑ (ΟΝΟΜΑΣΙΑ, ΙΔΡΥΣΗ, ΙΣΤΟΡΙΑ, ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΚΛΠ)**
15. **Η ΘΗΒΑ (ΟΝΟΜΑΣΙΑ, ΙΔΡΥΣΗ ΚΛΠ)**
16. **Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ (ΟΝΟΜΑΣΙΑ, ΙΣΤΟΡΙΑ, ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΚΛΠ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ)**
17. **Η ΣΠΑΡΤΗ (ΟΝΟΜΑΣΙΑ, ΙΔΡΥΣΗ, ΙΣΤΟΡΙΑ, ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΚΛΠ)**
18. **Η ΚΡΗΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ (ΟΝΟΜΑΣΙΑ, ΚΑΤΑΓΩΓΗ, ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΩΝ ΚΡΗΤΩΝ)**
19. **Ο ΚΡΗΤΑΓΕΝΗΣ ΔΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΝΤΡΟ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ**
20. **ΟΙ ΚΡΗΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΕΣ ΦΟΡΕΣΙΕΣ**
21. **ΟΙ ΑΡΧΑΙΕΣ ΠΟΛΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥΣ**
22. **ΟΙ ΚΡΗΤΙΚΟΙ ΧΟΡΟΙ-ΧΟΡΟΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΠΙΝΟΗΘΗΚΑΝ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ**
23. **Η ΜΙΝΩΙΚΗ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΣ**
24. **Ο ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ (ΙΔΡΥΣΗ, ΟΝΟΜΑΣΙΑ, ΔΗΜΟΙ ΚΛΠ)**
25. **ΤΟ ΠΕΡΙΦΗΜΟ ΟΡΟΠΕΔΙΟ ΛΑΣΙΘΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ**
26. **ΙΣΤΟΡΙΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ – ΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΕΙΝΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΝΟΗΣΗ**
27. **ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ (ΕΙΔΗ, ΕΦΕΥΡΕΤΗΣ ΚΛΠ),**
28. **ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑΣ**
29. **ΠΕΡΙ ΘΥΣΙΩΝ, ΑΝΘΡΩΠΟΘΥΣΙΩΝ ΚΑΙ ΚΡΕΑΤΟΦΑΓΙΑΣ**
30. **ΠΕΡΙ ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑΣ, ΑΣΤΡΟΛΟΓΙΑΣ, ΜΑΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΜΑΝΤΕΙΑΣ**
31. **ΨΕΥΔΗ ΠΟΥ ΛΕΓΟΝΤΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΦΗ**
32. **ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ: (ΔΥΣΛΕΞΙΑ, ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΣ** *κ.α.*).
33. **ΘΡΗΣΚΕΙΑ: ΤΙ ΕΝΑΙ ΘΕΟΣ, ΨΥΧΗ, ΑΔΗΣ ΚΑΙ Η ΥΠΑΡΞΗ ΤΟΥΣ Ή ΟΧΙ**
34. **Η ΚΙΘΑΡΑ, Η ΛΥΡΑ ΚΑΙ Ο ΑΥΛΟΣΜΕ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΠΙΝΟΗΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΚΡΗΤΕΣ**
35. **Ο ΕΦΕΥΡΕΤΗΣ ΙΣΤΙΩΝ ΚΑΙ ΜΥΛΟΥ (ΥΔΡΑΛΕΤΗ, ΑΝΕΜΟΜΥΛΟΥ κ.α.).**
36. **Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΚΑΙ ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙ ΛΑΘΟΣ**